

VII. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

ZENEKAR

2000. DECEMBER

- Marketing – szimfonikus zenekaroknak
- Piaci viszonyaink
- Jóga

Kellemes karácsonyi ünnepeket kívánunk minden kedves Olvasónknak!

TARTALOM

Hírek	2
Zenei közéletünk	
<i>Gyimesi László főtthár a szakszervezet céljairól, eredményeiről, gondjairól</i>	3
<i>Piaci viszonyaink</i>	4
<i>Karmester a reformok jegyében</i>	8
<i>Hogyan folytatódhat a MATÁV Szimfonikus Zenekar siker-története</i>	10
<i>Magyar muzsikusok a világ vezető zenekaraiban</i>	11
<i>Kedves trombitások!</i>	13
Műhely	
<i>Marketing – szimfonikus zenekaroknak</i>	14
<i>Táncos lüktetés az F-dúr hegedűrománban</i>	17
Kritika	
<i>Az évadkezdés legemlékezetesebb koncertjéről</i>	21
Könyv, újságcikk	
<i>Mozarttól Bartókiig</i>	22
<i>Molnár Antal: Az új budapesti zenepalota dolga</i>	23
<i>A közreadó kommentárja</i>	25
Egészség	
<i>Jóga muzsikusoknak</i>	27
Hangszervilág	
<i>Reményi Ede hangszerei</i>	31
Rejtvény	34
Programok	36

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR

ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

* Az interjúban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

* A szerkesztőség címe:

MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 - Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

* Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

* Nyomdai kivitelezés: PUBLIKTBS
1021 Budapest, Tárogtató út 26.
Telefon/fax: 200-7330

* Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

HÍREK

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 2000. november 16-án egyeztető megbeszélésre hívta az érdekvédelmi és szakmai szervezeteket – köztük az MZTSZ-t és a MSZSZS-t – a KJT végrehajtásáról, illetve a közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezéséről szóló 150/1992. (XI. 20.) Korm.

rendelet módosítása kapcsán. A módosítási javaslat két fő vonala a művészeti, továbbá a közművelődési és közgyűjteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggően a magasabb vezetőik, vagy vezetőik kinevezési gyakorlatának, illetve a szimfonikus zenekarok szolgálat-elszámolási rendszerének megváltoztatására irányult. Az egyeztető tárgyalást megelőzően a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségével egyeztetve le-
vélt fordult a NKÖM illetékeseihez. (Lásd: 7. old.) A NKÖM módosítási javaslatainak legnagyobb részét az egyeztető tárgyaláson résztvevő felek nem támogatták. A meghívottak véleményének ismeretében a tárca rövidesen dönt a kormány elé terjesztendő módosításokról.

Aggódó figyelem

Rémhírek a BM Duna Szimfonikus zenekar háza táján

A zenésztársadalom, a kollégák megtisztelő figyelmét és aggodását tapasztaltuk az elmúlt hetekben, amikor a Duna Szimfonikus Zenekar átszervezésének hírére sokan érdeklődtek az együttes sorsának alakulása felől. Konkrét részletekkel még most sem lehet szolgálni, mert hasonlóan az elmúlt években többször felvetődött átszervezési gondolathoz, most látszanak kirajzolódnai a pontos megvalósítás körvonalai.

A fenntartó Belügyminisztérium művészetet szerető vezetői elismerik az itt végzett munkát, ezért olyan megoldást keres két hivatásos együttese (a szimfonikus zenekar és a táncegyüttes) számára, hogy a két hasonló, de egymástól még is független szakmai műhely a jövőben is teljesítse feladatait a magyar és a nemzetközi kulturális életben. A probléma megoldása nem egyszerű feladat, hiszen nincs ma Magyarországon példaértékű modell, amely megmutatná, hogyan lehetne ellensúlyozni a létük alapját jelentő állami finanszírozást.

Az elmúlt években zajos botrányoktól mentesen próbáltá olyanná kialakítani speciális profilját a zenekar, amelyet létszáma és anyagi lehetőségei számára megengedtek. A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének tagjaként az élesedő versenyhelyzet ellenére is igyekezett megtalálni a helyét zenei életünkben, nem lépte át az egészséges konkurencia határait a társzenekarokkal szemben sem.

Állandó hangverseny-helyszíne, a Duna Palota igazi otthonává vált az évi 100–120 zenekari esten, a számos kamara rendezvényen, ahol sok-sok hazai és külföldi vendég volt tanúja ezeknek a koncerteknek.

A kollégákkal folytatott beszélgetések leginkább az átszervezésekről, minősítésekről, méretertetésekről szólnak, amelyek többnyire aggodalommal töltik el a muzsikusokat mind sa-

ját, mind pedig zenésztársaik sorsának alakulása miatt. Mennyivel nagyobb öröm lenne sikeres szakmai programokról, külföldi fellépésekről, új hangszerekről, jobb munkakörülményekről, sikerélményekről beszélgetni!

Zenekari művészként egyre nehezebb küldetésünk lényegét – igényes művészi produkciókat – megvalósítani.

A hétköznapi gondjai a tisztességes megélhetés megeremtése, a sok kellemetlen, a művészzel nehezen összeegyeztethető körülmény feldolgozása igen nagy önszuggesztíót kíván a muzsikusoktól, hogy mindezek ellenére esténként mosolyogva, teljes odaadással lépjenek színpadra.

A másik oldalon viszont ott az elvárás a kiemelkedő produkciók, a hibátlan előadás, a versenyképesség elérése – ahol árban „keleti”, minőségben viszont „nyugati” a felállított mérce. És ott van a bevételi terv, amit optimális esetben is csak megközelíteni lehet, elmaradása esetén még szegénykezniük kellene!?

A lehetőségek sajnos korlátozottak, kevés a muzsikusok eszköze a körülmények megváltoztatására, befolyásolására. Mindezek ellenére estéről-estére meg szeretnének felelni fő feladatuknak: képesek létrehozni a varázslatot, elnyerik a közönség jutalmát, a mosolygót, elismerő tekintetet, a ráadás követelő vastapsokat. A közönség ünneplése az, ami képes feltölteni a mindennapok létéért való küzdelmeiben a meggyötört, el-el-fáradó lelkeket. Ez ad erőt egy-egy hangverseny után is az újrakezdéshez. Újrakezdeni a próbatermi műhelymunkát, átélni a bizonyítás izgalmát a hangversenytermekben, a találkozás gyönyörűségét a szebbnél-szebb művekkel, amelyek újra elhozhatják a sikert, a ragyogást, amelynek szerencsére részesei vagyunk.

Szklénár Ferenc
művészeti igazgató

AZ ÉVAD LEGJOBB ZENEKARI 1999/2000

2000-ben a hivatásos szimfonikus zenekarok és énekkarok társulatai titkos szavazással a következő muzsikusoknak ítéltek az 1999/2000. évad legjobb zenekari művésze oklevelét:

Szimfonikus zenekarok:

Debreceni Filharmonikus Zenekar
MATÁV Szimfonikus Zenekar
MÁV Szimfonikus Zenekar
Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara (Dohnányi Ernő Dfj)
Szegedi Szimfonikus Zenekar

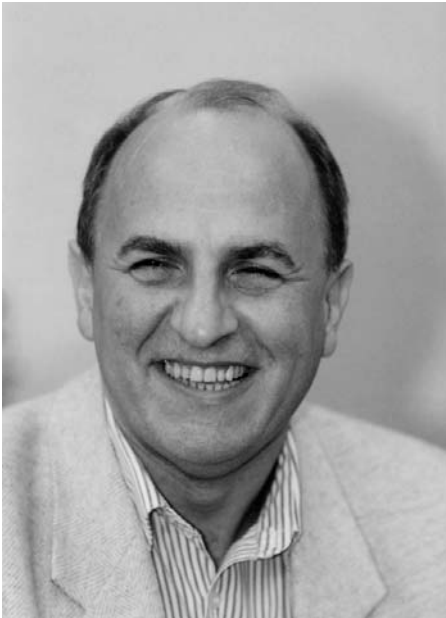
Csősz János
Varga István
Oross Veronika
Varga Gábor
Belházy Gyula

2000 szeptemberében a 125. tanévet nyitotta meg a Zeneakadémia rektora és erről az évfordulóról méltó módon meg is emlékezett a hivatalosan ma Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem nevet viselő intézmény. Számos támogató segítségével született meg a Híres tanárok és híres tanítványok a 125 éves Zeneakadémián című reprezentatív könyv, amelyből fényképekkel illusztrálva ismerheti meg az olvasó számos világhírűvé vált egykori növendék életútját.

Novemberben tudományos konferencia foglalkozott az intézmény szakmai életével, az évente megrendezésre kerülő november 14-i hangverseny, amelyen évről évre zenei életünk kiválóságai szoktak fellépni a Zeneakadémia javára most a jeles évfordulótól kapott különösen ünnepi köntöst.

Dupla CD-t, jubileumi ezüstérmét, emléklapot, postabélyeget adott közre az intézmény, dicséretes módon nemcsak reprezentatív célokkal, hanem azért is, hogy a jelenleg ott dolgozók is részesüljenek a jubileumi emléktárgyakból.

Gyimesi László főtitkár a szakszervezet céljairól, eredményeiről, gondjairól

– *Általánosságban hogyan ítéli meg a zenei területen működő érdekvédelem helyzetét, befolyását?*

– Attól függ, hogy milyen szempontok szerint vizsgáljuk. Ha a gazdaságilag fejlett országokban, több évtizede működő, nagy hagyományokkal rendelkező szakszervezetekkel hasonlítjuk össze, akkor nyilvánvaló, hogy a magyar szervezet gyengébb. Ha a nálunk elmaradottabb államok érdekvédelméhez viszonyítjuk, akkor nagyon erős. De ha a Magyarországon működő, többi szakszervezetekhez hasonlítjuk, a Zeneművészek és Táncművészek szervezete akkor is a jól dolgozók közé tartozik. Ráadásul olyan munkafajban, ahol nem állnak rendelkezésre olyan érdekvédelemesítő eszközök, mint amilyen például a vasutas szakszervezetnél. Persze, a tagok, a muzsikusok nem feltétlenül látják így a munkánkat. Ők másképp mérik az eredményességet, mint mi, akik naponta ezért dolgozunk.

– *Miben mutatkozik meg, miben mérhető mégis az eredményeik?*

– Ma Magyarországon, ebben a változó társadalmi rendszerben az eredmények nem feltétlenül kézzelfoghatóak. Egy ilyen gazdasági, politikai és intézményrendszeri szempontból radikálisan átalakuló országban a fő célunk a veszteségek minimalizálása, csökkentése. Lehet, hogy furcsán hangzik, de ahol intézmények, munkahelyek százezrei szűnnek meg, mi legfőképp azt igyekszünk elérni, hogy ezek a változások lehető-

leg ne a mi tagságunkat sújtsák. S ahhoz képest, hogy ötven zenészt is elbocsáthatnak, nagy eredmény, ha csak tíz kerül az utcára, s az pedig még nagyobb, ha senki. Persze, egy kolléga szemszögéből ez nem így jelenik meg, ő csak a végeredményt érzékeli és adott esetben még a tíz elbocsátott muzsikusot is soknak tartja. Mindenesetre, a magyarországi tendenciákkal ellentétben, egyetlen zenei intézmény, együttes sem szűnt meg, sehol sem történtek számottevő létszámcsökkenések. A zenészek nem váltak sem szórványosan, sem tömegesen munkanélkülivé. Ezt komoly eredményként könyveljük el, hiszen ha van foglalkoztatási hely, akkor már tudunk miről alkudozni, tárgyalni. Így kettős irányú harcot folytatunk. Igyekszünk védeni a rendszert, de a rendszeren belül is eredményeket felmutatni. Igazán tagjaink akkor méltányolják az erőfeszítéseinket, ha munkahelyük közvetlen veszélybe kerül, s nekünk ezt a fenyegetést sikerül megszüntetnünk. S ha olyan eredményesen dolgozunk, hogy a zenészek nem érzékelik a veszélyt, akkor fel sem tűnik nekik a munkánk.

– *Milyen eszközök állnak a rendelkezésükre? Hiszen míg a vasutasok meg tudják bénítani az ország közlekedését, addig ha sztrájk miatt elmarad egy hangverseny, legfeljebb az a néhány száz ember dühöng, akinek aznapra szólt a koncertbérlete.*

– Ez borzasztó érzékeny dolog. Nagy kérdés, hogy hogyan viszonyul a magyar közvélemény az ilyen megmozdulásokhoz. A tapasztalataink szerint elég vegyesek a reakciók. Egy ilyen országban, ahol az átalakulás kapcsán mindenki nehéz helyzetbe került, nem igazán szolidárisak a sztrájkolókkal. Megosztott a közvélemény és ez a szakszervezeteket is óvatosságra inti a végző eszköz, a munkabeszüntetés bevetésénél.

– *Sőt, megfigyelhető volt, hogy amikor a lapok rendszeresen írtak a Fesztiválzenekarnál vagy a Nemzeti Filharmonikusoknál kialakult válsághelyzetekről, egy idő után az olvasók megunták ezeket a cikkeket, s az volt a véleményük, hogy őket csak a jó koncertek érdeklik, nem a különféle csatározások.*

– Egy ilyen gazdasági helyzetben lévő országnál, mint Magyarország, a művészek nem az alapellátás részei. A lakosság kis részét érdekli, mi történik a kulturális életben, s ezeknek is csak egy töredéke jár rendszeresen hangversenyekre. Mégis, a magyar közélet szereti a zenészeit, érzelmi-
leg kötődik hozzá, s felnéz arra, mert valami olyat tud, amit az átlagember nem. Ha

azonban a csodált művész harcos, magasabb fizetést követelő személlyé válik, akkor összezavarodik a kép, s mindez ambivalens érzelmeket kelt. Egy művészeti ág szakszervezete éppen ezért nem viselkedhet úgy, mint egy iparágé, mert más lesz a támogatottsága. Persze, mindez nem azt jelenti, hogy nem kell harcolnunk a céljainkért, csak más módszereket kell használnunk. Részt kell venni az elosztási csatározásokban, küzdeni, tárgyalni, vitatkozni kell. Magyarországon nem megfelelő érv, hogy a nekünk juttatott összeg kevés, hiszen ezt minden szakma képviselői el tudják mondani. Finomabb technikákkal kell dolgozni, s a szakszervezet vezetőségének azt is át kell látni, hosszabb távon minek milyen következményei lesznek. Ezekben a játszmarendszerekben a szakszervezetek egymás közötti viszonya, pozíciója is lényeges, hiszen különböző lobby-csoportok léteznek. Szerencsére a művészeti szakszervezeteknél nincs belső feszültség, a szervezetek jól, korrektül működő szövetségbe tömörülnek, s bármilyen külső ügyben is egységesen tudunk fellépni.

– *Januártól emelik a minimálbért, s a negyven ezer forintos összeg közelít a zenészfizetésekhez, hiszen vidéken a zenészek átlagos keresete 48–52 ezer forint között van. Mindez jelzi, mennyire lecsúszott, mennyire rossz életkörülmények közé került ez a réteg. A szakszervezet mit tud tenni, milyen bérharc jellegű célkitűzései vannak?*

– A zenészfizetések utóbbi tíz évben történt értékvesztése rendkívül nehéz helyzetet teremtett, bár szinte az összes értelmiségi bér ilyen radikális mértékben csökkent. A szakszervezet természetesen harcol a nagyobb anyagi megbecsülésért, csak sajnos, rengeteg nehézségünk akad, s szinte zenekaronként kell mással és másról tárgyalnunk. A kilencvenes évek előtt a magyar zenekarok egy kalapból kapták meg a pénzüket, mindez központi döntésen alapult, így nem alakultak ki számottevő különbségek. A fővárosi fizetések már akkor is nagyobbak voltak, de a vidéken dolgozó muzsikusok bére is elfogadható volt. Magyarországon azonban az utóbbi tíz esztendőben a fenntartók köre nagyon széles lett. Akadnak minisztériumi, önkormányzati fenntartású együttesek, részvénytársaságok által támogatott illetve alapítványi fenntartásban lévő zenekarok. Így nagyon nehéz mindenkivel ugyanarról megállapodni. A szövetséggel együtt már eddig is több kísér-

letet tettünk, hogy próbáljunk akár törvényi szabályozást kiharcolni, azonban egyelőre ennek nem látszik, hogy bármilyen realitása is lenne. Törvényi szinten egyébként is csak a minimális szinteket lehet érvényesíteni. Olyan tarifa-rendszert, ami a nagyobb hagyományokkal rendelkező országokban kialakult, itthon ma még nem lehet keresztülvinni. S annak ellenére, hogy a domináns réteg a zenészeknél is közalkalmazott, hiába azonos a jogviszony, más és más a fenntartó. A vidéki, önkormányzati együtteseknél általában így csupán a kötelező minimumot tudják kifizetni. Ez nem több és nem kevesebb, mint amire a politika az értelmiségi foglalkozásokat értékeli. Reményeim szerint lesz itt is javulás, a mi javaslatunk alapján ugyanis a kormány a mostani költségvetésben szeptembertől húsz százalékos fejlesztést szentel a művészeti, zenész munkakörre. Bízom benne, hogy ezt a tervet elfogadják, s jövő szeptembertől már az emelt összeget kapják tagjaink. Ez egy lépés, ami a nullához képest sok, a vágyakhoz és az indokolt követelményekhez képest viszont nagyon kevés.

– *Mennyiben okoz problémát, bérfe-szültéget, hogy ezeket az átlagbéreknek a hat-hétszerezését keresik meg a Nemzeti Filharmonikusok?*

– Ez a bérprobléma már akkor felmerült, amikor 1992-ben, a főváros intézményként létrehozta a Budapesti Fesztiválzenekart, s az ottani fizetések jóval magasabbak voltak az addigi átlagnál. A

BFZ emelt béreinek az lett az előnye, hogy a jövedelem tekintetében született egy húzóegyettes, amelyre okkal hivatkozhatott mindenki. Hátránya pedig az volt, hogy szétzilálta az addig kialakult viszonyokat. A saját álláspontom ez ügyben az, hogy nem jó

szétverni egy kialakult rendszert. Nem mint-ha azt akarnám, hogy mindenki a langyos vízben lógassa a lábát, de a mostanában kialakuló viszonyok már alkotmányos elveket is kezdenek sérteni. Az akkori, 1992-es kormányzat, azért, hogy mérsékelje a különbségeket és tompítsa a bérfe-szültéget, a közvetlen érdekeltségekbe tartozó együtteseknél is emelte a fizetéseket, a többi zenekar azonban óhatatlanul leszakadt. Kialakult

vidéki együttesek számára. Ezzel a finanszírozás is megosztottá vált, a vidéki zenekarok pedig olyan lehetőséghez jutottak, amellyel növelhetik a személyi kifizetések. Ez ma is létező dolog. Mi pedig továbbra is próbáljuk elérni, hogy emelkedjenek a közalkalmazotti fizetések, igyekezzünk pótlékokat, plusz jövedelmeket kiharcolni.

A Nemzeti Filharmonikusoknál egyedülálló, fantasztikus dolog történt, a kormány

önként, minden külső kényszer nélkül úgy döntött, hogy egymillió forintot összegel támogatja a magyar zenei életet. Remek, hogy ezt a hatalmas összeget kifejezetten bérekre akarja fordítani. A bajok ott kezdődnek, hogy ezt a szintet a jelenlegi, önkormányzati zenekari átlagos ötvenegyezer forintos fizetéssel lehetetlen akár megközelíteni, akár utolérni. Irreálisan nagy a távolság. Elfogadom, hogy a minisztérium nem akar egyenlősíteni, s ezért a pénzért minőséget követel, de így a saját intézményi körében megoldhatatlan helyzetet teremt. Azonos diplomájú, azonos képzettségű emberek között állami pénzekből óriási szakadékot teremtett. Ugyanakkor egyidejűleg aligha tiltakozhatunk a Nemzeti Filharmonikusoknál végrehajtott közel háromszáz-százalékos béremelés ellen!

– A zenészek azt szerették volna, ha az óriási különbségek helyett megfelelő differenciálás alakul ki. Megszabottá válik annak az összegnek a minimuma és a maximuma, amennyit például egy tuttista kereshet, s ezeken a ke-reteken belül minden-

ki annyi pénzt kap, amennyit a munkája alapján megérdemel. Az lenne a lényeg, hogy ne az együttesektől, hanem a minőség-től függjön a bér.

– *A zenészek a magyar alkotmánynak azt a pontját kéri itt számon, amely kimondja,*

Piaci viszonyaink

Csatlakozott-e már a magyar muzsika Nyugat-Európához?

A kérdés meglepő, sokak számára pedig akár fölöslegesnek is tűnhet: hát persze, hogy csatlakozott; némely tekintetben pedig éppenséggel arról beszélhetnénk, hogy a nyugat-európai zenei élet csatlakozott a magyarországihoz. Ez azonban merő művészeti okoskodás: a szakmai színvonal egzakt módon bajosan mérhető, a „jó híren s néven” pedig legalább annyit kell dolgozniuk a profi, összefüggő marketinghálózatokba tömörült művészmenedzsereknek, mint maguknak a muzsikusoknak. Az európai integráció a magyar komolyzene számára tehát azt is jelenti: óhatatlanul bekerül a koncertszervezési, lemezkészítési fősodorba. (Igaz, csak a legkiválóbb „árúvédjegyekkel”, hiszen hirtelenében a konkurencia is megszapordik – a szerényebb képességűek pedig visszaszorulnak a regionális piacra.)

A csatlakozás kérdése azonban nemcsak érvényesülési, nemcsak művészi szempontból megkerülhetetlen: épp annyira lényeges egzisztenciális is. Aligha kell ecsetelni, mekkora, nagyságrendileg eltérő összeg van a bankszámláján egy hazai és egy németországi első hegedűsnek – sokáig ezt még csak fölelegetni is komolytalan volt. A csereszabatos magyar muzsikus számára adódott ugyan egy individuális egérút: emigráció, kitelepülés, később esetleg kiszereződés az ideiglenesség minden nyűgével – az uniós csatlakozás azonban a maga élességében zúdítja a szimfonikus zenekari szférára is a problémát: ugyanabban az „országban” mérhetetlen bérfe-szültések keletkeznek.

Az Unió pedig – amelynek a sok aggodalom ellenére is egyik alapelve a munkaerő szabad vándorlása – úgy védekezik, ahogy tud: előírja a tagjelölteknek, hogy a csatlakozás időpontjáig tegyék rendbe, hozzák szintre a magyarországi jövedelmeket, hogy az olcsóbb magyar munkaerő el ne árrassa a kissé elkényelmesedett nyugati régiókat. A politikai szférában zajló minimálbérvitá épp ezért tartalmatlan: a kormányzatnak nincs igazán választása a negyvenezres emelést tekintve – a történelmi korrekciót akár brüsszeli diktátumnak is tekinthetjük. Sőt, igazából százezzerrel kellene az új évezredet kezdeni – ez viszont már tényleg bedönthetné a mai (erőteljesen kizsákmányoló jellegű) gazdasági struktúra számos vályogbástyáját.

A zenekarokat a minimálbér drasztikusnak mondható emelése annyiban érinti kínosan, hogy a tagok átlagjövedelme igencsak közel kerül ehhez a minimumszinthez. Hiába ugyanis a nemes kormányzati szándék, hogy ettől a lépéstől az egyéb bérek is „automatikusan” emelkedjenek, ha a bért sok esetben nem a költségvetés állja. Forráshiányra hivatkozni pedig a kilencvenes évek egyik utáng ismert slágere volt – s kicsi az esélye, hogy épp a magas művészetek szférájában kezdjék az értékelvű „rendbetételt”.

Pedig mihamarabb társadalmi konszenzusra kellene jutni arról, mi mennyibe kerül. Könnyen belátható: a több évtizedes zenei képzés költsége kútba dobott pénz a magyar adófizetők számára, ha aztán az illető fúvós vagy vonós – a piac törvényeinek engedelmeskedve – az ír, a finn vagy a portugál zenerajongókat gyönyörködteti, s hazájába legfeljebb ritka vendégjátékok alkalmával jut el. Ha már egyszer betettük a pénzt a kalapba, még hozzá kell tenni annyit, amennyiért előjön onnét a fehér nyúl a hosszú mutatóvégén.

Ezeket a dilemmákat a kulturális kormányzat és a fenntartók már ma sem hessegethetik el – a piac már most sem fikció: itt van az ajtón belül. Pár esztendeje Fischer Iván, az akkor feltűnően pozitívan diszkriminált zenekarvezető még némiképp cinikusan mondhatta, amikor más zenekaroktól a magasabb díjazás mézesmadzagával meghatározó embereket csábított el: hja kérem, ilyen a piac... Most viszont felháborodottan reagál arra, hogy két kürtösét – ugyancsak egzisztenciális alapon – tőle ragadták el. Kicsit hasonlít ez a politikusok kettős mércéjére (szálka és gerenda), de tekintsük inkább időben jött figyelmeztetésnek: a piac valóban működni kezdett, s nemcsak a mulandó belpolitikai hitbizományokra, hanem az Unió belüli országghatárookra sem lesz tekintettel.

egy óriási szakadék, amelyet azóta sem lehet áthidalni. Mi azonban már korábban is próbáltunk segíteni a vidéki zenekarok helyzetén. 1991-ben sikerült némi javítást elérnünk, s a központi költségvetésbe bekerült egy külön támogatási összeg, kifejezetten a

Gyimesi László október 5-én kelt, Baán László államtitkárnak írott levele:

Tisztelt Államtitkár Úr!

Hivatkozva személyes megbeszélésünkre is, a Magyar Köztársaság 2001. és 2002. évi költségvetési törvényjavaslattal kapcsolatban az alábbi észrevételeket és javaslatokat tesszük:

1. Szakszervezetünk több alkalommal – írásban és szóban – kifejtette már a NKÖM vezető képviselői előtt is álláspontját a Nemzeti Filharmóniánál végrehajtott intézkedések várható pozitív és negatív hatásairól, ezért ezt jelen sorokban nem kívánjuk megismételni. Az azonban kétségtelen, hogy a kétéves költségvetési javaslat a központi intézményi körön belül olyan mértékben állandósítja az aránytalanságot a művészeti munkakörben foglalkoztatott közalkalmazottak között, illetve az önkormányzati és a központi intézményi kör összevetésében, amely arány már alkotmányossági kérdéssé válhat. Konkrétabban: a központi zenei- és táncművészeti intézmények (Magyar Állami Operaház, Magyar Állami Népi Együttes) művészeinek illetménye – azonos fenntartó mellett – kb. 30–40%-át éri el a Nemzeti Filharmonikusok átlagának, míg az önkormányzati fenntartású intézmények esetében ez a 20%-ot sem éri el. Ezek az arányok azonos munkakörök betöltése esetén, azonos iskolai végzettség mellett tarthatatlanok. A helyzet átfogó megoldása érdekében – elnökségünk 2000. május 24-én elfogadott állásfoglalásában megfogalmazott javaslatot megismételve – a megegyezés célkitűzésével ismét kezdeményezzük e kérdések átfogó áttekintését.

2. A törvényjavaslattal összefüggésben az alábbi konkrét módosító javaslatokat tesszük:
 - a) Szakszervezetünk és egyben a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége képviseletében javasoljuk, hogy a művészeti munkakört betöltő közalkalmazottak illetményének szakmai szorzója, a kulturális terület más közalkalmazottaira vonatkozó mértékkel azonosan kerüljön megállapításra. Ezért javasoljuk, hogy a törvényjavaslat 16. számú mellékletének [3. számú melléklet az 1992. évi XXXIII. törvényhez] 7. pontja az alábbiak szerint egészüljön ki és egyben javasoljuk a 8. pont elhagyását:

„7. **Művészeti**, levéltári, múzeumi, könyvtári, közművelődési, műemlékvédelmi.....szakképzéssel történő ellátása 1,20”

Indoklás: A törvényjavaslat a 2000. évi költségvetési törvény vonatkozó szabályozásával szemben kiemeli és egyben kizárja a kulturális terület szakmai szorzójának hatálya alól a művészeti intézményekben folytatott tevékenységeket, és ezzel az illetmény növekedést lényegesen alacsonyabb mértékben teszi lehetővé. A módosító javaslat a kulturális terület közalkalmazottjainak ilyen megkülönböztetésének kizárását célozza, és egyidejűleg lehetővé teszi a művészeti intézmények közalkalmazottjai számára is – más magasan kvalifikált munkavállalókhöz hasonlóan – a bérezési helyzet javítását.

Költségvetési hatása a javaslatnak döntően az önkormányzati körben jelentkezik, és összességében kb. 1500 fő közalkalmazott illetményét érinti. A javaslat költségvetési hatásai (becsült adatok)

Az érintett közalkalmazottak létszáma

zenekarok	énekarok	színházak	művészegyüttesek	Összesen
550 fő	50 fő	700 fő	200 fő	1500 fő

A 2001. szeptember 1-től alkalmazandó **1,20** mértékű szakmai szorzó illetménynövelő hatása átlagosan 8000.- Ft/hó, a 2001. évi összes költségvetési többlet igény:

Átlag 8000.- Ft x 4 hó x 1500 fő azaz 8000x4x1500 = 48.000.000.- Ft

társadalombiztosítási járulék = 15.840.000.- Ft

2001. 09. 01-től összes többletigény kb. = **63.840.000.- Ft**

A **2002.** évi költségvetési többletigény hozzávetőleg **200 millió forint**, (kb. 65 millió áthúzódó és és 135 millió tárgyévi)

- b) Javasoljuk a törvényjavaslat 5. számú melléklete 11. pontja „Helyi önkormányzatok hivatásos zenekari és énekkari támogatása” igénybevételének feltételei illetve összegének módosítását kettő változatban:

1. változat (a 2000. évi költségvetési törvényben megfogalmazott szöveg felhasználásával):

„Helyi önkormányzat fenntartásában, vagy közhasznú társasági formában működő hivatásos zenekarok és énekarok kiadásaihoz a helyi önkormányzatok támogatást vehetnek igénybe. A helyi önkormányzatokat a támogatási keretből 2001-ben ~~1200~~ **345** millió forint, 2002-ben ~~1310~~ **430** millió forint működési kiadásokra, 2001-ben 110 millió forint, 2002-ben 120 millió forint az önkormányzati hozzájárulás arányában illeti meg. A támogatás igénybevételét a nemzeti kulturális örökség minisztere 2001. február 15-ig rendeletben szabályozza.

Előirányzat 2001 évben: ~~400~~ **455** millió Ft, 2002 évben: ~~455~~ **550** millió Ft”

2. változat (a törvényjavaslat kiegészítésével)

„Igényelhetik a helyi önkormányzatok, **ha hivatásos zenekart és/vagy énekkart tartanak fenn, illetve abban az esetben**, ha olyan hivatásos zenekart és/vagy énekkart támogatnak, amellyel a zene-, illetve az énekkar működtetésére hosszú távú – legalább 5 éves – **közhasznú megállapodást** [közszolgáltatási szerződést] kötöttek. A helyi önkormányzatokat a támogatási keretből 2001-ben ~~1200~~ **345** millió forint, 2002-ben ~~1310~~ **430** millió forint működési kiadásokra, 2001-ben 110 millió forint, 2002-ben 120 millió forint az önkormányzati hozzájárulás arányában illeti meg. A támogatás igénybevételét a nemzeti kulturális örökség minisztere tárgyév február 15-ig rendeletben szabályozza.

Előirányzat 2001 évben: ~~400~~ **455** millió Ft, 2002 évben: ~~455~~ **550** millió Ft”

Indoklás: A javaslat egyfelől technikai jellegű, mert a törvényjavaslat jelen szövegezése a támogatás igénybevételét az intézményeket fenntartó önkormányzatok számára nem teszi lehetővé, illetve pontosító annyiban, hogy a nem intézményi kör esetében az igénybevétel feltételül közhasznú megállapodás megkötését határozza meg, a művészeti szolgáltatások sorában értelmezhetetlen közszolgáltatási szerződés helyett.

Másfelől a támogatási összeg emelésére tett indítvány, forrást teremtene a központi intézményeknél immár kettő esztendeje bevezetett 50–300% mértékben meghatározott művészeti munkaköri pótlékhoz hasonló, de lényegesen mérsékelt mértékű személyi juttatási rendszer kialakításához. A központi és az önkormányzati intézményi körben a jövedelmek tekintetében olyan súlyos aránytalanság alakult ki, amelyet a javaslat mérsékelni szándékozik. A növekmény felhasználásának részleteit ugyancsak a miniszteri rendelet szabályozná.

Többletigény **2001-ben 55 millió Ft, 2002-ben 95 millió Ft** (áthúzódó 55 millió, tárgyévi 45 millió)

A többletigényt megalapozó tájékoztató adatokat mellékeljük.

- c) Javasoljuk a törvényjavaslat 1. számú melléklete II. Országgyűlés fejezete 6–8. cím 10. Címszám 2. Alcím szám alatt szereplő “Magyar Rádió művészeti együttesének támogatása” előirányzat **2001-re** meghatározott 500 millió Ft **550 millió Ft-ra**, és a **2002-ra** tervezett összeg **600 millió Ft-ra** történő megállapítását

Indoklás: A javaslat a Magyar Rádió művészeti együttese művészei számára megalapozná az átlagos minimális bérfejlesztés lehetőségét, ennek hiányában erre semmiféle forrás nem áll rendelkezésre.

Kérjük javaslataink szíves mérlegelését és lehetőség szerinti támogatását.

Tisztelettel

Gyimesi László
főtitkár

hogyan azonos munkáért azonos bért kapjon mindenki. E szerint valaki, aki például az Opera Zenekarában jól muzsikál, ne kapja a felét, vagy még kevesebbet, mint a Nemzeti Filharmonikusok tagja. Alkotmányos alapon a szakszervezet megtámadhatja ezt az intézkedést, de ez kétféle döntést eredményezhet. – Mit tudnak hát tenni?

– Hivatkozhatnánk ennek az intézkedésnek az alkotmányellenességére is. Megtámadni azonban nem tűnik célszerűnek, hiszen az kétélű fegyver, mert az esetleges alkotmányellenesség nem feltétlenül abban állapítható meg, hogy az egyik fizetés túl alacsony, hanem abban is, hogy a másik túl magas. Nekünk értékesebb a hivatkozás, mint az, hogy egy kétséges alkotmánybírósi döntésbe belemerjünk. Én úgy vélem, a sok konfliktussal teli és korántsem lezárult filharmonikus történetből a zenésztársadalomnak azt kell kihámozni, hogy ez az első kormány, amelyik valóban pénzt áldoz a komolyzenére. Tovább kell menni ezen az úton és megnézni, milyen garanciák mellett hajlandó a további fejlesztésekre és akkor tudunk hivatkozni. Nem hiszem, hogy a kormányt emiatt meg kell támadni.

– *Mennyire elégedett a Nemzeti Filharmonikusoknál elért szakszervezeti eredményekkel?*

– Elégedett azzal lehetek, hogy végre van Magyarországon egy olyan zenekar, amely az európai bérszínvonal alsó kategóriájának megfelel. Ráadásul ez az egész intézkedéssorozat nem szüntette meg munkahelyeket, s nincs is olyan szándék, amely szerint csökkenteni akarná az együttes létszámát. Ez kormányzati oldalról bizonyítéka annak, hogy a közalkalmazotti jogviszony keretei között is lehet minőséget, mobilitást, flexibilitást teremteni. Mindez végre megcáfolta azt az évek óta létező koncepciót, hogy a közalkalmazotti státusz alkalmazhatatlan a művészeti foglalkozásoknál. Nekünk mindig is az volt a véleményünk, hogy nem a jogviszonnal van probléma, hanem a rendszerben meglévő pénzzel, illetve annak hiányával. A közalkalmazotti jogviszony nagyobb biztonságot jelent a muzsikusoknak is. Ami rendkívül meglepetést okozott az egész ügyet, az véleményem szerint nem a döntések, hanem az ezt megelőző, többéves időszak volt. Három esztendeje alakult át a Filharmonia s a folyamatos átalakulásban lévő, vezetői bizonytalanságban működő együttesben feszültségek, bizalmatlanság, konfliktusok halmozódtak fel. Ennek részben az volt a következménye, hogy a vezetőség képtelen volt a zenekarral megfelelően kommunikálni. Az együttes feje felett folyamatos fenyegetettség lebegett, így a zenekar egy idő után semmilyen bizalmat nem tudott adni senkinek. Ezért folyamatosan elbeszéltek egymás mellett. Pedig a minőségi változtatások szükségességében mindenki egyetértett. Nem kellett volna ezt az egészet ilyen módon végigcsinálni, ha kommunikációképesek egymással. Ez azonban elmaradt, s mindkét oldalról egyre jobban eldurvult a hang. A vezetés pedig min-

den hatalmi eszközt bevetett. Jogszabályt alkottak, amit végre kellett hajtani, a zenészek pedig harcoltak, csak nem feltétlenül azzal szemben, amivel kellett volna.

– *Úgy vélekedik, a szakszervezet mindent megtett, ami erejéből tellett?*

– Kommunikációs zavarok voltak és egy állóháborús helyzet alakult ki, amely kapcsán a miniszteri biztos úgy döntött, hogy ezt a konfliktust kívülről oldja meg. Kívülről hozott eszközt, egy rendeletet. Ettől kezdve a felelősség teljes egészében áthárult rájuk. A rendeleten keresztül akartak kompromisszumot kötni, de az már nem valószínű kompromisszum volt, hiszen a feltételeket ők diktálták. Ezt nem lett volna szabad így módon megtenni, meg lehetett volna átlapodni a rendelet keretein belül is úgy, hogy az ne váltsa ki azt a helyzetet, amit okozott. A felelősség az övék, ők a jogalkotók, ők rendelkeznek a pénzzel. Mi felhívtuk mindenkinek a figyelmét arra, hogy mit tesz. A kompromisszum, ami megszületett, az egy ilyen légkörben született megegyezés volt. Könnyű elmarasztalni a szakszervezetet és a közalkalmazotti tanács vezetőit azoknak, akik maguk nem igazán voltak aktívak ebben az ügyben. A helyi szakszervezet és a közalkalmazotti tanács elfogadta, hogy kompromisszumot köt, én pedig nem is tehettem mást, megértettem őket, hiszen a megállapodás a legkisebb veszteség elve alapján született. Egyedül az időzítést nem tartottam a legszerencsésebbnek. De végül is a kompromisszum komoly eredményeket hozott. A munkáltató megtehette volna, hogy negyven embernek átadja a felmondó levelét. Ennél sokkal jobb megoldás volt az, hogy a zenészek kivétel nélkül lehetőséget kaptak a közös megegyezéssel történő elválásra, így többen megkapták azt a végkielégítést is, amely egyoldalú felmondás esetén nem jár. Néhányan nem fogadták el ezt a lehetőséget, aki kérte, azoknak segít a jogsegély -szolgálatunk a pereskedésben, s majd ennek is lesz egy végeredménye.

– *Nemrég zajlott egy egyeztető tárgyalás a tárcával, s a minisztérium kormányrendelet-javaslatában szó volt a közalkalmazotti szabályok módosításáról, arról, hogy a felsőbb vezetők kinevezése ne legyen szakirányú végzettséghez kötött, valamint a szimfonikus zenekarok tagjainak szolgáltatásával összefüggő munkaidő szabályozás növeléséről is. Milyen végeredménnyel zárult ez a tanácskozás?*

– Ennek a kormányrendeletnek az egyik pontja nemcsak a zenei, hanem az egész kulturális területet érinti, hiszen a jelenlegi szabályok szakirányú felsőfokú végzettséghez, szakmai gyakorlathoz kötik a magasabb vezetői illetve vezetői tisztségeket. A kormány módosító javaslata e tekintetben többretegű. Általános elvként fenntartja, a szakmai végzettség és gyakorlat szükségességét. Akad azonban egy érdekes fordulat is, ami számomra elég nehezen értelmezhető, hiszen az

új tervezet szakirányú végzettséggel egyenértékűnek tekinti a jogtudományi illetve a közgazdaságtudományi végzettséget is. Úgy vélem, így akár reciprocitása is lehetne a diplomáknak, hiszen ha ezek egyenértékűek, akkor zenészművészeti egyetemen szerzett végzettséggel valaki nyugodtan lehetne jogász is. A tárcsa szerint egyébként ezzel a javaslattal a manager-típusú vezetőknek akár lehetőséget biztosítani. A tervezet másik része szerint a művészeti díjakat is elismernék szakirányú végzettségnek. Ezt mi is értékelhetőbbnek találjuk a szakszervezet részéről, s ha nem is az összes elismerés esetében. Például egy Kossuth-díjas művész, ha egyébként rendelkezik az iskolai végzettségtől is függetlenül olyan vezetői adottságokkal, objektivitással, amellyel igazi összetartója és a szó nem szakmai értelmében "karmestere", összehangoló egyénisége egy közösségnek, akkor mi is el tudjuk képzelni, hogy ha nem is első számú munkáltatóként, de vezetőként dolgozzon. Egyébként a kormányrendelettel kapcsolatos egyeztetés minden résztvevője, tehát a szakszervezetek mellett a különböző kulturális, művészeti szervezetek képviselői, sőt a múzeumigazgatóktól egészen a önkormányzati képviselőig mindenki egyhangúan úgy vélekedett, hogy a mostani szabályozás jó, s mindenki egyetértett abban is, hogy nincs szükség a módosításra. Ehhez képest a minisztérium álláspontja gyökeresen más. Az ő érvelésük világos, logikus, egyetlen problémája az, hogy maga az alapfeltételezés téves. Eszerint ugyanis nincs szükség szakmai tapasztalatra, jártasságra, végzettségre ahhoz, hogy valaki vezessen egy kulturális, művészeti intézményt. A felek pontosabban valamennyi érdekelt és a minisztérium képviselői tehát nem értettek egyet. De hogy mi történik, az már a minisztérium felelőssége. A szimfonikus zenekarok szolgáltatásával összefüggő munkaidő szabályozás tekintetében azonban – az eddigi információk szerint – eredményesek voltak, szakszervezetünk külön tartott egy egyeztetést a minisztérium képviselőjével, amelyen elmondtuk, miért tartjuk ezt a javaslatot helytelennek. A tanácskozáson sikerült megfelelő megoldást találnunk. Eszerint továbbra is maradnak a jelenlegi kormányrendelet szerinti szabályok, de a zenekari (intézményi) kollektív szerződés keretein belül meg lehet eltérő feltételekben is állapodni. Viszont így csak az adott, helyi szakszervezet jóváhagyásával változhat a helyzet.

– *Több zenekar helyzete vált bizonytalanabbá az utóbbi időben. Mit tud tenni akkor a szervezet, ha bejelentik, megszüntetik valamelyik együttest?*

– Sajnos, a fenntartónak ehhez is joga van. Mi annyit tehetünk, hogy folyamatosan mindentűt jelen vagyunk, érvelünk, tárgyalunk, megoldásokat keresünk, megállapodásokat kötünk. Ilyen esetekben igyekszünk a már említett legkisebb veszteség elvét érvényesíteni. S bár csodákat tenni nem tudunk,

Gyimesi László október 20-án kelt, Baán László államtitkárhoz írott levele:

Tisztelt Államtitkár Úr!

A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény végrehajtásáról a művészeti, a közművelődési és a közgyűjteményi területen foglalkoztatott közalkalmazottak jogviszonyával összefüggő egyes kérdések rendezéséről szóló 150/1992. (XI. 20.) Korm. rendelet módosításának tervezetét 2000. október 18-án kaptuk meg.

Előljáróban megjegyezzük azt, hogy a véleményezésre meghatározott 5 napos véleményezési határidő elfogadhatatlanul rövid arra, hogy bármely területi, vagy akár alaposabb szakmai véleményt lehessen kialakítani. Felhívjuk szíves figyelmét arra is, hogy szakszervezeti szövetségünknek nem volt lehetősége arra, hogy a tervezet kidolgozásában részt vegyen, továbbá ez idáig nem került sor a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) 4. § (1) bekezdésének a) pontja, illetve (3) bekezdése szerinti egyeztetésre sem.

Jelen levelünkötől függetlenül ez utóbbi egyeztetést – a tervezet napirendre tűzésével – ezúton kezdeményezzük, kivéve azt az esetet, ha az előterjesztő elfogadja véleményünket, és az általunk kifogásolt javaslataitól eláll.

Véleményünk összefoglalója:

A vezetői megbízásokra vonatkozó szabályozási tervet rendkívül aggályosnak tartjuk, a zenekarok szolgálatszámára vonatkozó javaslatot pedig a leghatározottabban elutasítjuk. A tervezettel ezért nem értünk egyet.

Véleményünk részletesen kifejtve:

1. A javaslat 1.§ – a – a magasabb vezetői és vezetői megbízások szakképesítési és szakmai gyakorlatra vonatkozó szabályozást alapvetően átalakítja. Ezen törekvések figyelmen kívül hagyják azt, hogy a szabályozási terv a teljes művészeti intézményrendszeren belül – a központi és az önkormányzati intézményi körben egyaránt – elértekteleníti a szakirányú végzettség tekintélyét, például azzal, hogy a jogi vagy közgazda végzettséget egyenértékűnek minősíti a zeneakadémiai diplomával. Továbbá, a tervezetek alapján – szemben bármely közalkalmazotti és értelmiségi területtel – gyakorlatilag akármilyen típusú, nem szakirányú felsőfokú végzettséggel és minimális szakmai gyakorlattal, akár az ország meghatározó jelentőségű intézményében szinte bárki, ha ezt a miniszter indokoltan találja, főigazgató lehet, vagy egyéb magasabb vezetői megbízást kaphat.

Véleményünk szerint a hatályos szabályozás bevált és ilyen típusú átalakítását semmi nem indokolja, ezért a javaslat 1.§-ában és a 4. §-ában megfogalmazott módosításokkal nem értünk egyet.

A javaslatból csupán az 1.§ (7) pontjának megengedő szabályai között említett, a Kjt. 63.§-ának (2) bekezdésére hivatkozó szabályozási tervet tartjuk megvizsgálhatónak.

2. A javaslat 2.§-ában megfogalmazott módosításokat teljesen elfogadhatatlannak tartjuk.

a) A jelenlegi szabályozás szerint a szolgálatszám éves szinten 308, ezen belül legfeljebb havi 32 szolgálat lehet. Tekintettel az egyhónapnyi szabadságidőre is, a 308 szolgálat alapja a 11 hónapra számított 28 szolgálat (11x28=308). A havi 32 szolgálat előírásával a szabályozás bőséges, havi 14 %-nak megfelelő további szolgálat-elrendelési lehetőséget biztosít a munkáltató számára. Amennyiben a feladatellátás ezt igényli, akkor a munkáltató a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény (Mtv.) és a Kjt. szabályainak figyelembevételével további munkát rendelhet el. Ezért ennek a szabálynak a megváltoztatására a munkáltatónak – az indoklásban kifejtett érveléssel ellentétben – munkajogi és munkaszervezési szempontból nincs szüksége, viszont a túlmunka díjazásának elkerülése miatt érdeke lehet, és a javaslat kizárólag ezt szolgálja. A javaslat megoldása, - mely szerint a szolgálatok száma három hónap átlagában kilencvenhat lehet – súlyosan sérti a Mt. 117.§-ában, 118.§-ában és a Kjt. 54/A §-ban megállapított szabályokat. Ugyanis a három hónap átlagában számított szolgálatok száma a módosítási javaslat alapján úgy is elosztható, hogy a közalkalmazott egy hónap alatt kötelese teljesíteni a 96 szolgálatot (96x3 óra = 288 óra vagy 96x4 óra =384 óra havi munkaidő), miközben a felkészülési időként még egyetlen órát sem számolt. A törvény jelenleg semmilyen körülmények között nem enged meg ilyen szabályozást. Nem tűz, hogy a javaslatnak a havi munkaidő maximális mértékére vonatkozó megengedő szabálya példátlan a modern munkajogi szabályozásban.

b) Nem értjük azt, hogy miért szükséges a javaslat második mondatában egy új fogalmat, a „koncert” fogalmát bevezetni az első mondatban már használt „előadás” helyett, hiszen a hatályos magyar és nemzetközi jog is ez utóbbi fogalmat használja. Ugyancsak nem értjük, hogy miért szükséges – az operaelőadás és színpadi próba estén is ritkán előforduló – négy órás szolgálatok körét a „koncert” szolgálattal bővíteni, hiszen ilyen gyakorlatilag soha nem fordul elő.

c) A harmadik mondatban a meghosszabbított szolgálat elszámolása szabályainak módosítását kezdeményezi a javaslat. A gondolatjelek közötti felsorolásban a koncert mellett már négyórás szolgálattá válik az előző mondatban még három órás zenekari próba is, ezzel teljesen kiürítve az előző két mondat szimfonikus zenekarokra vonatkozó szabályozását, mely szerint: szolgálat = próba és előadás, illetve egy szolgálat időtartama három óra.

Ez a szabály tökéletesen ellentétes a hazai és nemzetközi gyakorlattal. A javaslat indoklása szerint a meghosszabbított szolgálat elszámolásának rendeje a jelenlegi szabályozásban túlságosan nagyvonalú. A hatályos szabályozás szerint óránként, vagyis hatvanpercenként fél szolgálatot, azaz kilencven percet kell elszámolni. Egy olyan tevékenységnek azonban, amely a tervezett szabályozást rendre átlépő zenei tételekből, felvonásokból áll, ésszerűen aligha valósítható meg egy ilyen órán belüli osztásokra épülő javaslat. A javaslat azt feltételezi, hogy a munkáltató és a munkavállalók órájukat egyeztetve – és mérési eredményeiket húszpercenként összevetve – vitatják meg a teljesített időt. A hatályos szabályozás konfliktusmentesen oldotta meg ezt a kérdést, ezzel szemben a javaslat minden eleme szinte garancia az állandó vitákra, a teljesen felesleges időmérés-kelésből eredő feszültségekre.

d) A javaslat utolsó mondata szerint az utazás időtartama, ha az akár belföldön, akár külföldön történik, nem számít szolgálatnak. Tekintettel arra, hogy az utazás is a munkáltató elrendelésén alapul, az a munkaidő része, azaz nem pihenőidő. Ugyanakkor felmerül a kérdés, hogy egy olyan munkakörben, amelyben a munkavégzés a munkáltató által elrendelt szolgálatok teljesítésével valósul meg, mivel lehet még mérni a munkavégzést mással, mit a szolgálatszámmal. Ha jelenlegi szabályok szerinti havi 32 szolgálatot vesszük alapul, amely havi kilencvenhat óra szolgálatteljesítést tesz ki, akkor a havi átlagos 174 óra teljes munkaidőt alapul véve 78 – elvileg szabad – munkaórával rendelkezhetne a munkáltató. Ugyanakkor ez az idő a felkészülést szolgálja, ami ugyancsak munkaköri kötelezettség. A bel-és külföldi előadásokra is nyilván felkészülten kell utazni, tehát az erre jogilag és elvileg rendelkezésre álló időt ugyanakkor felkészülésre kell fordítani, amely idő nem sok, átlagban napi 2–2 és fél óra. Az előzők alapján az utazásra nem lehet mást fordítani a nap óráiból, mint a pihenőidőt. Ez aligha képzelhető el, hiszen ez a Mtv. és a Kjt. szabályait súlyosan sértené, ezért véleményünk szerint kizárólag a szolgáltatások alapulvételével lehet – az eddigi gyakorlatnak megfelelően a kollektív szerződés keretei között – az ilyen, utazással együtt járó munkavégzés munkáltatói elrendelésének feltételeit és számítását szabályozni. Ezért a javasolt szabályozást megalapozatlannak és szükségtelennak tartjuk.

Összegezve javasoljuk a tervezett módosítások elhagyását és a hatályos szabályozás változatlan szövegezéssel történő fenntartását. Megjegyezzük azt is, hogy a munkavégzésre vonatkozó részletszabályokat az intézményi kollektív szerződések keretei között, az esetek döntő többségében sikerrel alkotják meg az érintett munkáltatók és munkavállalók. Ezért is időszerűlennék és megalapozatlannak tartjuk egy több évtizede működőképes, a nemzetközi, és különösen az európai gyakorlattal is harmonizáló szabályrendszer ilyen átalakítását.

Kérjük véleményünk figyelembe vételét, amelyet a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségével egyetértésben alakítottunk ki. Egyben jelezzük, hogy feltétlenül szükségesnek tartjuk a további személyes konzultációt.

Tisztelettel:

Gyimesi László

főtitkár, a Művészeti Szakszervezetek Szövetsége elnöke

Karmester a reformok jegyében

– beszélgetés Hamar Zsolttal, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar betanító és a Pécsi Szimfonikus Zenekar vezető karmesterével –

Érdekes dolog, amikor egy nem várt esemény olyan érzelmeket indít el az emberben, amely szinte alapvető változásokat motivál gondolkodásában, életében. Pécsi „munkavállalásom” ilyen érzelmek tartalommal való megtöltésének eredménye. Három évvel ezelőtt jártam először az együttesnél, vendégkarmesternek hívtak egy hangversenyre. Utólag már azt is őszintén elmondhatom, hogy kicsit fáradtan utaztam oda, mivel előtte nagyon fontos koncertem volt Berlinben, a Filharmonia Nagyertermében, a Deutsche Symphonie Orchesterrel. Ez volt németországi debütálásom, amelyet élőben közvetített a Deutschland Radio is. Nagyon készültem erre a fellépésre és most, csaknem három év elteltével mégis inkább a pécsi élmények dominálnak, ha 1998 januárjára gondolok, jóllehet nagyon jól sikerült a berlini bemutatkozás is. A pécsi együttesben azonban nagyon-nagyon kedves, lelkes, hihetetlenül tehetséges és rendkívül jól karbantartott együttest ismertem meg. Nem véletlenül hangsúlyozom, hogy jól karbantartott, hiszen két elődöm – Howard Williams és Nicolas Pasque – nagyon alaposan, intenzíven és igényesen dolgoztak a zenekarral. Az akkori egyetlen hangverseny után állandó vendégkarmesterként folyamatos munkakapcsolatban maradtam a társulattal. A következő évadban már több koncerten vezényeltem, tavaly pedig ahogy egy „macska kerülgeti a forró kását” kezdődött a puhatólózás esetleges hajlandóságom felől.

Először természetesen nem mondtam, hiszen éppen akkor kezdtem el a Nemzeti Filharmonikusoknál dolgozni, mégpedig nagyon intenzíven és hallatlan lelkesedéssel. Úgy éreztem (és azóta is úgy érzem), hogy nekem itt dolgom van, semmiképpen sem akartam itthagyni. Feladatom az évadonkénti meghatározott számú koncerteken túl az együttes karbantartása, előzetes felkészítése, próbálása; a zenekarban kicsit benne élő emberként mintegy pályaedzői feladatokat látok el. Mindezzel párhuzamosan körvonalazódott, hogy mennyi időt is kell itt eltöltenem. A tavalyi ismételt pécsi felkérésen ezért már elgondolkodtam: az időegyeztetésen túl elsősorban az foglalkoztatott, hogy mi is lenne ott valójában a dolgom. Mi érdekelné Pécssett? Mik lehetnek ott a céljaim? Jók-e ezek a célok, akarja-e az ottani együttes, elérhetőek vagy irreálisak ezek a célok?

Az elmúlt évad volt a próba ideje. Howard Williams irányította az együttest,

de már én is benne éltem a mindennapokban: hallottam örömeikről és gondokról, bizonyos hosszabb távú elhatározások esetében döntési helyzetem is volt – ott ültem például a próbajátékokon. Ennyiből ki kell derülnie annak, hogy mindez összeegyeztethető a Nemzeti Filharmonikusokban végzett munkámmal vagy sem. Otthonosabbá váltam a zenekarban, tavaszra kialakítottam és ismertettem a koncepciómat. Ekkor kellett leülnöm Kocsis Zoltán igazgató úrral is beszélgetni és megkérdezni őt, miként vélekedne arról, ha elvállalnám a pécsi zenekarral a munkát. Ha úgy tetszik, elkéredzkedtem; semmi sem indokolta volna, hogy egyedül döntsek és őt kész tények elé állítsam. Rendkívül konstruktívan állt a terveimhez: sok kérdést tett fel és sok aggályt fogalmazott meg. Sikerült azonban egyenként mindenre választ találnunk és megállapodtunk, hogy érdemes kipróbálnom magam Pécssett is. Abban is egyetértettünk, hogy ez a Nemzeti Filharmonikus Zenekarnak is jót tenne, hiszen az ott elkezdődött és még nagyon is az elején tartó reformsorozatnak is jobbat tesz, ha nem marad egyedi, elszigetelt kezdeményezés, hanem bizonyíthatóan egy átfogó folyamat kezdeteként lenne bemutatatható.

Ez azt jelenti, hogy több együttesnél – optimális esetben a teljes magyar zenei életet átfogva – szeretnék megvalósítani a szimfonikus zenekarok ilyen típusú reformját? Lesz erre pénz? A Nemzeti Filharmonikus Zenekar esetében ugyanis mindvégig azzal indokolták (és indokolják) az átalakulás kellemtelenségeit, hogy cserében sosem látott anyagi felemelkedést biztosítanak. Pénz nélkül nagyobb odafigyelésre serkenteni, esetleg különmunkáról lebeszélni embereket nemigen lehet.

Ez minden bizonnyal így van, de hangsúlyoznom kell, hogy a Nemzeti Filharmonikusoknál pénzzel, infrastruktúrával, anyagi háttérrel, az együttesnek a hatalomhoz fűződő viszonyával nekem soha semmilyen formában, egyetlen percig sem kellett foglalkoznom. Az én gondom kizárólag az, hogy a hangokkal foglalkozzam.

– A hangokat azonban elő kell valakiknek állítani!

– Ebből a kérdésből engem az érdekel, hogyan állítják elő a hangokat. Sosem határozhattam meg és nem is akartam meghatározni, kik üljenek az együttesben. Mindig is az a feladatom, hogy az előttem ülőkkel próbálják és lehetőleg a legjobbat produkálják. Jelenleg az a célom, hogy a Nemze-

ti Filharmonikusoknál most kapott megújult alapanyagból igazi együttest építsek, hiszen e percben ez még nem egy együttes. Nem homogén, nincsen stílusa, egységes hangzása, nincsenek beidegződések – csupa egyelőre hiányzó, ám a jövőt tekintve szükséges dolog. Nincsenek illúzióim Péccsel kapcsolatban sem; elkezdtem a munkát, mert a muzikusok rendkívül lelkesek és akarnak dolgozni. Azt sem gondolom, hogy ez a lelkesedés örökké tart – optimális esetben egy-két, esetleg három évre gondolok. Úgy érzem ugyanakkor, hogy bizalmi tőkét kaptam a várostól: a koncertjeinket esténként meghallgatóktól, a várostól, ahonnan a pénzt kapjuk. Remélem, hogy ha ezt a tőkét ügyesen használom, olyan helyzetbe tudom hozni a zenekart, amely valamilyen szintű anyagi felemelkedést is jelent. Lehet, hogy kicsit nagyképű vagyok, de azt a célt tűztem ki magam elé, hogy két-három éven belül olyan együttest szeretnék itt létrehozni szakmailag, anyagilag és műsorszerkezetét illetően, amely igenis képes európai színvonalú produkciókat létrehozni és minden tekintetben át lépni az Európába nyíló ajtó küszöbén. Pontosan tudom természetesen, hogy ehhez ebben a pillanatban két-háromszázezer forintos átlagbérek kellenének, két-három év múlva pedig ennél arányosan többre van szükség. Most az a törekvésem, hogy megpróbáljam ezt elérni. Ha nem sikerül, nincs értelme ott lennem.

– Tisztában vannak a fenntartók, hogy mik a céljai?

– Beszéltünk erről és a legfőbb kérdés az, hogy egy e percben is regionális feladatokat ellátó együttest hogyan lehet státusz és finanszírozás tekintetében is valóban regionális együttesé alakítani. Meggyőződésem, hogy ez lesz a jövő. Az Unióhoz való csatlakozásunk egyik alapfeltétele a közigazgatási rendszer átalakítása. Ez mindeddig még nem történt meg, aminek az lehet az oka, hogy maga a szó nincs még megtöltve tartalommal. Sem az egészségügy, sem az oktatásügy, sem a kultúra tekintetében nem találták még ki, mit is jelent ez valójában. Lehet, hogy általánosabb értelemben is fontos lépést teszünk meg azzal, hogy legalább egy szimfonikus zenekar esetében tartalommal töltjük meg a „régio” fogalmát. Olyan koncepciót, olyan finanszírozási struktúra tervét szeretnénk letenni az asztalra, amelyet „helyzetben” már csak használni kell. Ha a civil kezdeményezésnek mint kifejezésnek valahol is

értelme van, ezt feltétlenül annak kell tekinteni. A munkát már elkezdtük és az érdemi lépéseknek is meg kell történniük két-három éven belül. Akkor talán új időszak kezdődhet a magyar zenei életben; ennek minden valószínűség szerint lesznek veszteségei is, de lényegesen többen lesznek, akik a reformok nyerteseivé válnak.

Karmesterként azonban azt tartom fontosnak, hogy a meglévő, szűkös anyagi keret ellenére is egészen más munka kezdődött Pécsen. Új próbastruktúrát alkalmazunk, amely időben kevesebb, a korábbihoz képest azonban sokkal intenzívebben, hatékonyabban, átgondoltabban dolgozunk. Mindez az én dolgomat nehezíti, mert minden alkalommal percre előre beosztott próba- és munkarenddel dolgozom, amit tartanom is kell ahhoz, hogy eredményes legyen. Szerencsére kollégáimtól sok segítséget kapok.

– *Partnerek alatt a szólamvezetőket vagy az egész zenekart érti?*

– Mindkettőt és hangsúlyoznom kell azt is, hogy Szkladányi Péter igazgató úr jóvoltából – szinte elvesztés nélkül – olyan generációváltás történt az elmúlt években, aminek alapján határozottan ifjú együttesről kell beszélnünk. Egészen pontosan nagyon jó az arány az ifjú, lelkes, tehetséges, „ide nekem az oroszánt is” hozzáállású zenészek és az idősebb és főleg tapasztaltabb, megfontoltabb, a lelkesedésből eredő hibákat már kikerülni képes kollégák között. És a két generáció nem konfliktusokban ütközik meg egymással. Annyira, hogy a nekem annak idején 100%-os bizalmat szavazott együttes egyúttal a szó szoros értelmében imádja azt a karmestert, aki elment és akinek a helyére én jöttem.

– *Jó lehet így elkezdni egy munkát.*

– Jó, mert nemcsak a bizalmukat élvezem, hanem azt is, hogy semmilyen eredetű utálat, személyes konfliktus nem metelyezi a hangulatot.

– *A Nemzeti Filharmonikus Zenekarnál eközben a „pályaedzői” feladatok közben mennyire áll módjában önálló koncerteken vezényelni?*

– A megállapodás szerint szezononként négy nagy, zeneakadémiai bérletes hangverseny és egyéb alkalmi jellegű fellépé-

sek – a Vigadóban esti és ifjúsági koncertek, a különböző filharmoniai kht-eknek ajánlott alkalmak és nyári hangversenyek például Martonvásáron vagy a Vajdahunyad várában. Évi hét-nyolc alkalom, ami elég is.

– *Minden híresztelés és rosszízű pletyka ellenére tehát továbbra is jól működik együtt Kocsis Zoltánnal.*

– Valóban így van. Segít, meghallgat, tanácsaimat is beépíti a maga munkájába.

– *Nem is került olyan helyzetbe az elmúlt időszakban, amikor állást kellett foglalnia a közvéleményt is borzoló viták során? Egyáltalán: milyen szinten kellett (vagy lehetett) véleményt nyilvánítania ezekben az ügyekben?*

– Soha. Kocsis Zoltán meg akart engem védeni az itt keletkezett konfliktusoktól. Másfelől az is igaz, hogy hozzászoktatott: azokkal az emberekkel kell dolgoznom, akik elemülnek, sosem kaptam olyan hatalmi eszközt a kezembe, amely bármilyen szankcióra engem feljogosított volna. Meg kellett tanulnom együtt dolgozni ezekkel a muzsikusokkal és miután én nem tudok senkivel sem haragban dolgozni, kialakult egy jó

kapcsolat az együttes és én között. Barát-ságok is kialakultak, nem maradtam érzelmileg semleges.

– *Minden érzelmet és indulatot félretéve ki meri jelenteni, hogy ez a mostani nyersanyag tényleg jobb az előzőnél?*

– Igen. Annak idején, amikor idejöttünk, a Magyar Állami Hangversenyzenekar nagyon jó együttes volt sok értékkel, és sok kis apró, de meghatározó problémával. A legfőbb gond a munkához és az egész szakmá-

hoz való hozzáállás volt, amin még mindig nagyon sok változtatni való van. Az elmúlt hónapokban sok minden megváltozott, de a folyamat még tart.

Az sem megnyugtató, hogy a dolog messze túlmutat a zenekaron, hiszen – bár nem voltam döntési helyzetben, - végig ott ültem a próbajátékokon. Az itthonról jelentkezett fiatal muzsikusok hihetetlenül gyenge színvonalon teljesítettek, ami a Zeneakadémiának ad okot az elgondolkozásra.

– *Hangszertudásban vagy zenekari ismeretben voltak hiányok?*

– Nem lehet igazán kettéválasztani a kettőt. A legszembeötlőbb, hogy nincs ritmuskultúra, a legalapvetőbb ritmusképletek sem szólnak meg egzak módon. A hegedűs akkor fordul a vonóval, amikor az izmai azt megkívánják; nem is gondol arra, hogy történetesen egy adott ritmusképlethez kellene azt igazítania. Szó sincs dinamikáról – van generálhangos és generálhalk. Szó nincs arról, hogy hallhatóan öt-hatféle dinamikát tudjanak megszólaltatni. Szó sincs tempóartásról –

csupa olyan dolog, ami nem kimondottan hangszertechnikai vagy zenekari játék specifikus. El kell játszani mindazt, ami a kottában benne van. Meg lehet ehhez hallgatni a hangfelvételeket – megvan a módja a felkészülésnek.

– *Emellett a sok munka mellett jut ideje másra is?*

Igen, jut időm még más munkára is. A Magyar Állami Operaház megisztelő felkérésére 2001 februárjában Petrovics Emil tanár úr C'est la guerre című operájának bemutatóját dirigálok. Nagy lelkesedéssel és izgalommal készülök erre a feladatra is – nincs mikor unatkoznom.

Toth Anna

Hogyan folytatódhat a MATÁV Szimfonikus Zenekar sikertörténete?

– Bemutatjuk dr. Bolvári-Takács Gábort, az együttes új igazgatóját –

– *Bölcsész és jogász végzettséggel egyszerre csak arra adta a fejét, hogy megpályázza egy szimfonikus zenekar igazgatói helyét. Mi indokolta ezt a döntését?*

– Bármennyire is filozofnak látszom, volt a családuknak zeneakadémiát végzett tagja és mindig is zeneközelben éltem. Bölcsészként és jogászként egyaránt a művészet és a kultúra szervezése, körülményei érdekelték. A Táncművészeti Főiskola főtitkára voltam öt évig, ami a zenével is majdnem olyan szoros kapcsolatot tételtezett fel részemről, mint a táncsal.

– *A MATÁV Szimfonikus Zenekar volt az elmúlt évek zenekari szakmájának „sikerágazata”, amelyet az Ön elődje kiváló feltételek között, kitűnően menedzselte. Ugyanazokat a feltételeket kapta meg Ön is, vagy történt valami változás az együttes pénzügyi háttere körül?*

– Két hónapja töltöm be az igazgatói posztot, ami túl kevés idő a változtatásokhoz. Tudomásom szerint ugyanazokkal a feltételekkel kell most számolnom, mint amilyenekkel Laczkó Tóth Gergely abbahagyta ezt a munkát. Nem is olyan igazgatót kerestem a MATÁV Szimfonikus Zenekar, akinek válságmenedzseléssel kellene foglalkoznia és remélem, nem is vár rám ez a sors. Nagyon jónak tartom, hogy az elődöm marketing-, zenekari arculat és művészi színvonal szempontjából egyaránt komoly lépéseket tett. Az is kedvű, hogy Ligeti András személyében továbbra is ugyanaz, a megfelelő szakmai munkát garantáló zenei irányítás marad. Az én feladatomban, hogy továbbra is biztosítsam mindazt, ami a sikeres működéshez szükséges és megkeressem azokat az esetleges kiegészítő forrásokat, amelyekkel tovább lehet javítani az anyagi kondíciókat. Mindezt már nem tiltja, hanem kimondottan szorgalmazza a MATÁV.

– *Komolyan gondolja, hogy szponzort talál egy olyan együttesnek, amelynek már a nevében is megjelenik a MATÁV?*

A kérdés úgy merül fel, hogy akad-e olyan üzleti partner, akinek jó, ha neve együtt jelentkezik a MATÁV nevével? Az sem mellékes, hogy nem a működéshez, hanem célprogramokhoz (egyes koncertekhez, egyedi bérletekhez) keressük a külső szponzorok segítségét.

– *Annak idején, a néhány évvel ezelőtti nagy vezetőváltás után, a kuratórium elnökével beszélgettem, aki nagyon határozottan érezhető minőségjavulást követelt a zenekartól. Ennek érdekében az akkor még szokatlán módszernek tetsző meghallgatásoktól sem riadtak vissza. Azóta eltelt pár esztendő és valóban megváltoztak az együttes „mutatói”. Önnel szemben felmerült-e ehhez hasonló követelmény, amikor átvette elődje helyét?*

– Személyes beszélgetésünk nem hangzott el konkrét utalás a színvonalra, amiből arra következtetek, hogy az akkori elvárásoknak megfelelően folyt és folyik a munka. Nem is kértek vezetői programot a pályázati kiírásban, ami azt jelenti, nem látták szükségesnek a „világmegváltást”. Szakmai önéletrajz és személyes beszélgetés alapján döntöttek a beérkezett

huszonkét pályázat közül arról, ki a leginkább alkalmas az együttes adminisztratív és pénzügyi hátterének folyamatos megteremtésére.

– *Minden szakmának, minden művészeti ágnak megvannak a maga íratlan törvényei, amelyeket nem árt ismerni, amikor valaki porondra lép. Mennyire ismerte, mennyire ismeri a zenei élet azon szereplőit, akikkel mostantól egy térfélen szerepel majd?*

– Hetek óta folyamatosan bemutató látogatásokat teszek, ami részemről nem pusztán udvariassági gesztus, hanem a gyakorlati szükségesség is. Bejelentkezem a társintézmények, a zenekarok, a sajtóorgánomok vezetőihez. Legtöbbjüket csak a színpad túloldalaról, a nézőtérrel ismertem eddig.

– *Mennyiben egyeztettek a jelenlegi programokról Ligeti karnagy úrral? Mennyire kíván tájékozottnak lenni azokban – a például művészi – kérdésekben, amelyek egyébként nem tartoznak az Ön munkaterületéhez?*

– Ez és a következő évad terve teljesen kész van már – régen rossz lenne, ha még ezzel kellene foglalkozni. Az azt követő szezon programja is körvonalazódott. Ami ezután jön, annak kialakításánál természetesen én is jelen leszek, hiszen a megvalósításhoz az én aláírásom is szükséges. Semmiféle készletsem nincs azonban arra, hogy beleszóljak a művészi koncepcióba.

– *Volt-e olyan óhaja, hogy vannak művek, amelyeket különösen szívesen hallgatna a zenekar előadásában? Volt-e ilyen kívánsága, amikor megnyerte a pályázatot?*

– Ilyesmire nem gondoltam, de ha lennének is kívánságaim, nem hiszem, hogy ezekkel éppen Ligeti karnagy urat kellene felkeresnem. Örülök, ha olyat hallhatok, amely egyébként a kedvencem – pl. a legutóbbi októberi hangversenyen, amikor Csajkovszkijt adott elő a zenekar, a b-moll zongoraversenyt, Jandó Jenő szólójával –, ez a munka azonban nem erről szól.

– *Saját megítélése szerint mik voltak a pályázatának azon pontjai, amelyek alapján éppen Önre esett a választás?*

– Talán a semlegességemet értékelték pozitívan. Azt, hogy nem tartozom zenei életünk egyetlen csoportosulásához sem. Ez ugyan hátrány abból a szempontból, hogy a megismeréshez bizony idő kell, ugyanakkor független vagyok, senki sem állt mögöttem (és a pályázatom mögött), senkinek sem vagyok elkötelezettje. Bizonyára sokat számított az is, hogy főtitkárként számos olyan (pénzügyi, személyzeti, külkapcsolati, adminisztratív) dologban szerzettem tapasztalatot, aminek itt komolyan hasznát vehetem. Kitapasztaltam a felelősségvállalás fortélyait, részt vettem nemzetközi kulturális menedzserképző kurzusokon.

– *Értett-e valamilyen rácsodálkozást a muzikusok részéről, hogy azért mégiscsak a zenei világon kívülről került közéjük?*

– Bizonyára sokan csodálkoztak és bizonyára többen vélték úgy, hogy muzikus kell erre a helyre. Ebből azonban semmit sem éreztem, csupán bizalommal teli várakozást. Még azt sem gondolom, hogy ez a személyemnek szolt – inkább talán a helyzetnek, hogy egy intergenum után ismét van vezetője az együttesnek. Annál is inkább, mert erre az időszakra esett néhány más személyi változás is, és bizony volt egy-két feladat, ami gazdátlan maradt.

– *Volt-e alkalma, és ha igen, élt-e vele, hogy az elődjével konzultáljon?*

– Minden pozícióban fontosnak tartom az ilyen megbeszélést. Magam is megtettem ezt. Az elődöm fölhívta a figyelmemet az elkezdett, de még be nem fejezett munkákra, a valóban jól és a kevésbé gördülékenyen működő folyamatokra.

– *Tartott-e vagy tart-e még sajtótájékoztatót? Szeretne-e személyesen bemutatkozni, vagy a zenekar munkája révén kívánja megismertetni magát a médiumokkal?*

– Azt szeretném, ha a munkámat a zenekar munkája minősítené. Tervezek azonban decemberben egy sajtóbeszélgetést saját rendezvényünk, a Zeneszalón keretében, addig pedig csupán interjúkban szólalok meg. Úgy

gondolom, egy munkakör átvételekor az ember még csak a múlttól tud beszélni, arról pedig nem szükséges. Az érdemi munka elkezdése után célszerű a nyilvánosság elé állni és elmondani, ez és ez vagyok, már ezt és ezt tettem, vagy kívánom tenni.

Ahhoz, hogy a zenekarról nyilatkozhassam, a többi együttes műsorpolitikáját is ismernem kell. Meg kell ismernem saját háterőszakomat, minden kollégát név szerint – egy szóval mindent és mindenkit ahhoz, hogy szólni tudjak róluk.

– *Megnövekedett-e programjában a koncertlátogatások száma?*

– Elsősorban a mi zenekarunk ritmusát vettem fel és hallgattam meg a hangversenyeket. Fokozatosan hangolódok azonban a zenei közélet irányába, követem a cikkeket és kritikákat a sajtóban, figyelem mások rendezvényeit.

– *Folytatja-e azt az ösztöndíjas rendszert, amelynek keretében zeneakadémisták itt végzik zenekari gyakorlatukat és ösztöndíj fejében részt vesznek az együttes életében?*

– Ezt természetesen folytatjuk, mert ez mindenkinek jó – a növendéknek és a zenekarnak egyaránt.

– *Érezte-e Önöknél hatását a Nemzeti Filharmonikus Zenekar új bérezési rendszerre? Másképpen fogalmazva veszített-e vonzeréből az elmúlt években kiemelt bérezést nyújtó és emiatt nagyon jó erőket szerződtető MATÁV Szimfonikus Zenekar?*

– A társulat tagjai természetesen ismerik a kialakult helyzetet, ismerik a kérdéses összegeket is. Azt is tudják azonban, hogy távlatilag a Nemzeti Filharmonikusok helyzete még nem belátható, hiszen ez az egyszeri finanszírozás éppúgy kötődhet egy adott kormánypolitikához, mint ahogy valóban tartós megoldást is jelenthet. Sok olyan jó zenekari művész van, akik számára vonzóbb egy kiszámítható, mint egy esetleg jóval magasabb bérezést ígérő, de nehezebben tervezhető jövőkép. Ugyanakkor meggyőződésem: a kormány jól tette, hogy kiemelt néhány nemzeti intézményt és ezeket pénzügyileg is megerősítette, erre ugyanis előbb-

utóbb minden együttesnek reagálnia kell, aminek csak a muzsikusként lehet a nyertese. Még itt is, ahol az üzleti szféra áll az együttes mögött.

– *Ha 2002-ben megszűnik a MATÁV monopóliumhelyzete, érinti-e majd a zenekar létét, működését? Vannak-e számítások a fenntarthatóságról?*

– A piac olyan gyorsan változik, hogy ezt most nem lehet felbecsülni. Stratégiai számítások bizonyára vannak, de nemcsak monopóliumvesztésről van szó, hanem a mobiltelefonpiac villámgyors átalakulásáról, az internet- és kábeltévé hálózat fejlődéséről is, amelyek szintén meghatározóak ebben az ágazatban.

– *Ha egy év múlva ismét leülünk így beszélgetni, mit szeretne elmondani?*

– Hogy teljesültek a korábban kitűzött célok, hogy a meghívott nemzetközi rangú előadók sikerrel koncerteztek nálunk, hogy asztalon van a 2003/2004-es évad programja és hogy nagyon örülök a újabb beszélgetésnek, mert a mostani szerződésemet csak egy esztendőre szól.

Tóth Anna

MAGYAR MUZSIKUSOK A VILÁG VEZETŐ ZENEKARAIBAN

Aki már három évtizede fújja a kürtöt Nagy Miklós ősztől az Orchestre Philharmonique du Luxembourg szólistája

Igazi versenyzőalkat. Remekül koncentrálni, még a legfeszültebb helyzetekben is képes maximumot kihozni magából. Nagy Miklós nemzetközi megmérettéseken több kiemelkedő helyezést szerzett, Genfben harmadik, Passauban második lett, Duinóban és Markneukirchenben pedig a legjobb kürtösnek bizonyult. A művész úgy vélekedik, új állását is ennek a képességének köszönheti, hiszen egy roppant nehéz, háromfordulós próbajátékon nyerte el az Orchestre Philharmonique du Luxembourg szólókénti állását. A művész, aki négy esztendőn át a Postás (MATÁV) Szimfonikus Zenekar első kürtöse volt, három évig a Magyar Állami Hangversenyzenekar első kürtőseként lépett a pódiumra, 1992-től pedig a Budapesti Fesztiválzenekar szólamvezetőjeként dolgozott, szeptembertől már Luxemburgban muzsikál.

– *Mi az ön játékának egyedi, mással nem összevetéshető karaktere?*

– Igyekszem szuggesztíven játszani, s úgy muzsikálni, hogy minden hang vezessen valahova. Próbálok az adott darabot a legprecízebben, a legérdekesebben előadni,

úgy, hogy közben a produkciónak minél több, minél szebb színe legyen.

– *A luxemburgi próbajátékon mi jelentette a legnagyobb erőpróbát?*

– Talán a zenekari szólók száma, hiszen általában 5–6 művet kérnek, most viszont tizenhárom darabot kellett tudni, s ebből tizenegyet meg is hallgatott a zsűri. Emellett a kötelező programban egy Mozart- és egy R. Strauss-kürtverseny is szerepelt. Ráadásul a megmérettetés egyetlen nap alatt, délelőtt fél tíztől este hatig zajlott. Az előzetes jelentkezés alapján, melyben a szakmai önéletrajznak, ajánlásnak, diploma-másolatnak, sőt még anyakönyvi kivonatnak is kellett szerepelnie, ötven művészt hívtak meg, s a próbajátékon huszonhárman vettek részt. Az első fordulóban mindenki parván mögött játszott, én a huszonegyedik voltam, fél kettőkor kerültem sorra. Hatan jutottunk be a második fordulóba, végül pedig köztem és egy holland kürtös hölgy között döntött a bírálóbizottság. A zsűri munkájában a zenekar rézfúvósai mellett külföldi szakemberek, neves kürtművészek is részt vettek. Egyébként en-

gem egy esztendőre próbaidőre vettek fel, s az együttes tagjai a szezon végén döntöttek arról, hogy véglegesítik-e a szerződésemet.

– *Az első luxemburgi évadja azonban elég tragikusan kezdődött, hiszen zenekarának vezetője, David Shallon karmester szeptember elején, negyvenkilenc évesen meghalt.*

– Az egész zenekar gyászolja, hiszen kiváló, nemzetközi hírű dirigens volt, aki Bernstein mellett asszisztenskedhetett két évig, s rengeteget tett az együttesért. Három esztendővel ezelőtt vette át a luxemburgiak irányítását, 1997-ben, pályázaton nyerte el a zenekar művészi vezetői posztját, s azonnal nekilátott az együttes fejlesztésének. Komoly próbajátékokat rendezett, a legtehetségesebb fiatal muzsikuskat vette fel, bővítette az együttes repertoárját, s egy valóban rangos zenekart teremtett. Éppen nyár végén szavaztak a zenészek arról, hogy újabb három esztendőre őt választják az együttes vezetőjének. Az évadot azonban sajnos, nélküle kellett elkezdenünk. Így most a zenekarnak nem lesz állandó karmestere, vendégdiregensnek vezénylik

végig az évadot, s mi, a zenészek mindenki munkáját értékeljük. A szezon végén azt a karmestert hívjuk meg, aki a legeredményesebben dolgozott velünk, aki a legtöbb pontot kapta.

– *Milyen múlttra tekinthet vissza e zenekar?*

– Ezt az együttest annak idején Henri Pensis hívta életre, később az RTL-é lett, működése leginkább a magyar Rádiózenekarhoz hasonlítható. Néhány esztendővel ezelőtt azonban, amikor az adó elköltözött innen, leadta az együttesét. Ekkor a Hercegség és a Henri Pensis Alapítvány lett a zenekar fenntartója. Sőt, a Nagyherceg még építtet is egy Filharmónia épületet az együttesnek, s ez az új koncerthelyszín 2005-re készül el. Addig az Orchestre Philharmonique du Luxembourg az RTL megmaradt stúdiójában gyakorol, s a Főiskola termében valamint egy színházban koncertezik.

– *Hogyan dolgoznak a luxemburgi muzsikások?*

– Hétfőtől szerdáig délelőtt délután próbálunk, csütörtökön és pénteken koncertezünk, kétszer adjuk elő ugyanazt a műsort. A szombat és vasárnap szabad, s jut idő a magántanítványokra is. A luxemburgi repertoár eléggé eltér a magyar programoktól, rengeteg benne a kortárs darab. Minden hónapból egy hét a modern műveké. Ebben a szezonban barokk kompozíciókat vagy Mozartot egyáltalán nem játszunk, Beethoven, Stravinsky, Prokofjev, Sosztakovics, Penderecki, Ligeti és Kurtág művei szerepelnek a műsorban. Az is érdekes, hogy az együttes nem jár turnékra, városunkon kívül legfeljebb Metzben vagy Saarbrückenben lépünk a koncertdobogóra. A luxemburgi közönség pedig nagyon lelkes, a hangversenyek végén állva tapsolnak.

– *Milyen az együttes hangzása?*

– Bár ez egy roppant heterogén összetételű társulat, a muzsikások nyolcvan százaléka külföldi, mégis homogén a hangzás. Különösen a vonós szólam nagyon egységes, de jók a fúvós szólam szólistái is. A zenekar negyven hetet dolgozik egy évben, s ebből nekem, mint szólókörtösnek vagy harminc hetet kell játszanom. Egyébként az együttesben öten vagyunk magyarok.

– *Miért dönt úgy a Budapesti Fesztiválzenekar szólamvezetője, hogy változtat, és egy külföldi együtteshez szerződik?*

– Mindig is vonzó volt számomra, hogy a határon túl is kipróbáljam magam, de érdekes módon, hiába szereztem korábban versenygyőzelmeket, valamiért mégsem tudott elindulni a külföldi karrierem. Hiába hívtak meg próbajátékokra, sokszor

időhiány, az itthoni bürokratikus útvesztők miatt, el sem jutottam a megmérettetésekre. Most nyáron, amikor a Das Orchesterben olvastam a luxemburgi próbajátékról, úgy döntöttem, teszek ismét egy kísérletet. Magyarországon a zenekari állapotok ma nem elég kiegyensúlyozottak. Én pedig csak teljes nyugalomban tudok jól muzsikálni. Szükségem van egy olyan közegre, ahol harmónia uralkodik, ahol szeretnek, ahol kiegyensúlyozottan tudok dolgozni, s ahová éveken át tartozhatok. A luxemburgi együttes egyelőre ilyennek látszik, s az ottani szerződésben jogokat is találni, nemcsak kötelességeket.

– *Könnyen befogadták a zenekarba?*

– Igen. Már az első próbák során oda-jött hozzám az együttes nagy része, a zenészek bemutatkoztak, s nagyon kedvesen, mindenféle nyelven üdvözöltek, sok szerencsét kívántak. Egyre otthonosabban érzem magam Luxemburgban, hiszen tanulok franciául, s gyönyörű a város, ahol lakást bérelek.

– *A családját is magával vitte?*

– Igen, ők is Luxemburgban töltik velem ezt a szezont, hiszen a kisfiúnk, Miklós Márk még csak másfél esztendő, így a feleségem, Tóth Rita, aki egyébként a Budapesti Fesztiválzenekar hegedűművésze, még másfél évig GYED-en lesz vele. A folytatást pedig majd meglátjuk.

– *A luxemburgi zenekar mellett jut majd ideje a Budapest Fesztivál Kürtkvartettre, amely már hét esztendeje muzsikál?*

– Szerencsére be tudom úgy osztani a szolgálataimat, hogy a kamarazenélésre is ráérjek. Nagyon élvezem ezeket az együttműködéseket Rákos Lászlóval, Gál Lászlóval és Maruzsa Tiborral, akikkel ősztől a Nemzeti Filharmonikusoknál játszunk. Kvartettünknek idén májusban megszületett már a második CD-je is, Cornologia 2(000) címmel, s ez az album a magánkiadás után nemsokára a Hungaroton újdonságaként is napvilágot lát. Ráadásul egyre másra kapjuk a szebbnél-szebb felkéréseket, ebben a szezonban játszhatunk például a párizsi Sorbonne-n, egy Nantes-i fesztiválon, sőt, Japánban is adunk négy-öt koncertet.

– *Milyen művek szólalnak meg négy kürtön?*

– Akad eredetileg is kürtkvartettre írt darab, ilyen Schumann Konzertstükkje, néhány romantikus kompozíció vagy egy Mozart-karabeli mű. Természetesen a lemezeket és a koncerteken számos feldolgozást is bemutatunk, Balogh Sándor és Rákos László mellett én is készíték átíratokat, s felhangzik négy kürtön többek között Liszt II. rapszódiaja, Händel Vízizenéje, Tűzijáték-szvitje, s műso-

runkban az izraeli népdalok mellett Bach-darabok valamint a Monti -csárdás is szerepel. Egyébként éppen most tervezzük, hogy kortárs kürtkvartettekből is készítünk lemezt, s az új album négy-öt kompozíciója már megszületett. De szeretnénk, ha Dubrovay László, Orbán György és Vajda János is írna az együttesünknek új műveket.

– *Már három évtizede játszik ezen a hangszeren, hiszen hét évesen ismerkedett meg a kürttel. Miért éppen ezt az instrumentumot választotta?*

– A komolyzenével már korán megismerkedtem, hiszen édesanyám nagyon kedvelte a klasszikus szerzőket és volt operabérlete is. Így aztán az általános iskolában zenei osztályba kerültem, ahol kötelező volt hangszert választani. Mivel elég megtermett voltam, ráadásul balkezes, az énektanárnóm elvitt Gergely Gyulához, aki kürtöt adott a kezembe. Igazán akkor szerettem meg ezt a hangszert, amikor a XV. kerületi Ifjúsági Fúvós Zenekarba kerültem, mert remek volt a társaság, a mai barátaim zömével is ebben az együttesben ismerkedtem meg. Így később sem jutott eszembe, hogy más instrumentumot válasszak magamnak, a kürt egyre jobban hozzám tartozott.

– *Pedig egy nagyon kényes hangszer.*

– Valóban könnyű vele gikszert fújni, éppen ezért igényel a megszólaltatása nemcsak teljes fizikai, hanem szellemi kondíciót is. S mivel nem könnyű rajta szépen, tisztán játszani, éppen ezért értékelik, ha valakinek sikerül. Én pedig mindig is élveztem a kihívásokat, a megmérettetéseket, ezért is szeretem a szólófeladatokat, a kamaramuzsikálást, s nagy öröm számomra, ha egy magas színvonalú együttesben játszhatok.

– *Ilyennek látszik most a luxemburgi zenekar. Mi lesz a folytatás?*

– Bár elég nyughatatlan természetű vagyok, a luxemburgi együttestől egyelőre nem vágyom újabb zenekarba. Az azonban továbbra is nagyon lényeges számomra, hogy továbblépjek, újabb és újabb kihívásokat teljesítsek. Bár akad egy-egy magántanítványom, az oktatás egyelőre nem tölt be jelentős szerepet a mindennapjaimban. Most a játék a legfontosabb. Szeretnék minél többet szólózni, sokat muzsikálni a kvartettel. Most a leglényegesebbnek azt tartom, hogy a magyar zenét terjesszem minél többfelé a világban. Épp ezért akarom az új CD anyagát, amelyen számos érdekesség, különlegesség is akad, minél többször eljátszani a magyarországi koncerteken. Szeretnék sokat hazajárni, gyakran koncertdobogóra lépni. Muzsikálni. Fújni a kürtöt.

Réfi Zsuzsanna

Kedves trombitások!

Amikor Egry József azt mondja: ahhoz, hogy a szemem előtt lévő t tudjam festeni, tudnom kell mi van a hátam mögött, lévén, hogy egyik a másik nélkül nem létezik és hatnak egymásra.

„Nem az a fontos, hogy mit látok, hanem
hogy a látottak mit láttatnak”

(Egry József)

Vagy amikor Borsos Miklós kifejti: A festő mikor fiatal, kilométereket is gyalogol eszközeivel fölpackolva: témát keres. ő maga is rötta a kilométereket és nagyon sokszor hazatérve a kapu előtt találta meg a témát, ami megfogta.

„... nem ez a haszontalannak tűnő energiapocsékolás,
vándorlások, kíváncsiságok kielégítése kell e ahhoz, hogy
végül a legkisebb jelenségben is észrevegyük a nagyot”

(Borsos Miklós)

Szóval akkor mikor mindezeket olvasom, szinte erőszakkal kimondatják velem, hogy szükségem volt fiatalságom erőltetett — sokszor nyakatekert — bravúroskodó játékára ahhoz, hogy később rendszeren el tudjak játszani egy saját egyszerűségében is szép periódust.

Mindez úgy tűnhet magánügy. Csak rám tartozik. Valóban én is így gondoltam egészen addig, ameddig ez a felismerés magyarul nem szolgált arra vonatkozóan, hogy egyébként nagyszerű fiatal és már nem egészen fiatal játékosok is milyen nehezen bírkóznak meg a nemesen egyszerű — elvileg könnyen játszható — középső tételekkel, vagy (nem versenyművek esetében) a kevés látványosságot magában foglaló darabrészekkel.

A szép, egyszerű – egyszerűen szép – játék elérése ugyan időigényes, de az időnél fontosabb az igény. Az igényesség. A széles látókör. Rá kell jönnünk valahogyan, miként függ össze az előttünk lévő a mögöttünk rejtőzködővel, szükség van a sok — látszólag fölöslegesen — lerótt kilométerre. Vagyihogy, helye van a zenei és játéktílusbeli kalandozásoknak. A tegnap még tetszőt könnyű szívvel cseréljük a majd holnap nem tetszőre és bízunk a holnapután mindenhatóságában.

Mindezek hozományaként esélyünk lehet arra, hogy az éteri magasságokból kapott ihlettől megérintve kijátsszuk magunkból ami bennünk, az ingünk alatt lakozik.

.... hogy végül észrevegyük magunkban
(a magunk kicsinységében) a nagyot” (G. átirat)
Körülbelül ennyit szerettem volna, ... de ...

Most, mikor visszaolvasom a fent leírtakat, felmerül bennem, hogy nem bonyolítottam e túl a mondandómat. Írásom igazi célját széles ívű, kissé ködös szerpentinen közelítettem. Egy meredekebb, tisztább utat választva talán csak ennyit kellett volna írnom:

Kedves trombitások!

Tessék néha körülnézni. A kötelező és rendszeres napi munka mellett — nem csak “ansatz”-ból áll a világ — feloldódni a szépségekben. Könyvek lapozása vagy éppen egy-egy Borsos és Egry mű elmélyült szemlézése sokat segíthet az ötvonalas rendszeren belüli rejtélyek megfejtésében és hozzájárulhat az őszinte gondolatiságot magában foglaló egyszerű, szép játék elsajátításában.

Lehet, még ez is hosszú, mert hát mit is akartam mondani?

Kedves trombitások!

Csak trombitálni — az kevés — .

Geiger György

U.i.: No ez már igazán lényegretörő. De szigorú, léleketbörő, sommás, amolyan összehúzott szemöldökű.

De hát akkor hogyan is mondjam el
Kedves trombitások?!

Wolfgang Behr

Marketing – szimfonikus zenekaroknak

A krízisből kivezető út?

Dr. Wolfgang Behr zenetudományi tanulmányai után zenekari muzsikusként, szerkesztőként, terjesztőként, valamint rendezvénytervezésben és a nyilvánosság ügyeiben dolgozik, jelenleg zenekari marketing tanácsadó ügynökséget működtet Mainzban.

A „Marketing szimfonikus zenekarok számára” témában, az utóbbi években először is olyan értekezések jelentek meg, amelyek átfogó empirikus tanulmányokon nyugodtak és számadatokkal támasztották alá azt, amit az ember korábban is feltételezhetett. Habár ennek a témának sok zenekar kritikus helyzete miatt minden felelős zenekarmenedzser, zenekari muzsikos és a zene iránt érdeklődő közönség számára jelentőséggel kellene bírnia, a tanulmányok eredményéről és a tárgyalt marketing módszerekről a zenei szakfolyóiratok alig adtak hírt. Ezért itt néhány szempontot összefoglalunk, és a témát saját megfontolásunkkal egészítettük.

Schmidt-Ott vizsgálata alapján a német zenekarok marketingorientáltságáról meglehetősen sötét képet kapunk. A legtöbben egyáltalán nem végeznek marketing tevékenységet, a megkérdezett együttesek közül egy sem rendelkezik marketing részleggel. A zenekarok majd felénél ugyan van státusz a sajtó- és PR tevékenységre, marketing alatt mégis több mint 50 %-ban leginkább a reklámtevékenységet és a koncertjegyek és bérletek eladását/terjesztését értik.

Miért hiányzik sok zenekari menedzserből a marketing-tudat? A szimfonikus zenekarok területén miért olyan ritka a marketing módszerek alkalmazása? „Szimfonikus zenekar” és „marketing” – gyakran rövidítve reklámként említve – sokak számára olyan ellentétes fogalomnak tűnik, ami kizárja egymást. A túlnyomórészt szubvencióból működő, nem elsősorban bevételre orientált zenekarok számára a marketing módszerek nyilvánvalóan kevésbé tűnnek használhatónak. Ehhez gyakran a menedzsmenet funkció téves értelmezése is hozzájárul.

Schmidt-Ort körkérdésére a megkérdezettek 91 százaléka azt válaszolta, hogy egy átfogó marketing-menedzsmenethez hiányoznak a finansziális források, 75 százalék a személyi feltételek hiányát említette. Meglepő volt, hogy a megkérdezetteknek ugyancsak 75 százaléka úgy vélte, a marketing hozzáadéka túl kevés lenne ahhoz, hogy a zenekar finansziális problémáit megoldja. Mit jelent most már konkrétan a „zenekari marketing”, és mennyiben segít hozzá egyes zenekar-specifikus problémák megoldásához?

Mit akarnak a hallgatók? A közönségkutatás a zenekari marketing egyik alapvető építőköve

A zenekar és kapcsolatrendszere

A zenekari marketing szempontjából a zenekar környezetében több olyan csoport van, mely a zenekarral összeköttetésben áll. Ezeket a következő osztályokba foglalhatjuk:

- aktuális és potenciális vevők (közönség, adományozók, szponzorok),
- közvetítők (elővételi pénztár, művész-ügynökség),
- kulturális ajánlók, versenyrendezők,
- bankok,
- médiumok, közönség,
- politikai döntéshozók,
- külső közreműködők (zeneszerzők, kiadók, szólisták, dirigensek),
- művészeti, adminisztratív, technikai munkatársak.

Ha abból indulunk ki, hogy egy zenekar kapcsolata ezekkel a csoportokkal nem adott, hanem fel kell építeni és ápolni azt, akkor a marketinget a nonprofit területen, ahová a zenekarok is tartoznak, elsősorban kapcsolatmarketingként (relationship-marketing) kell érteni. „A zenekari hálózat minden hatásterületéhez a kommunikáció más formája tartozik: a potenciális hallgatót, akit bérlet vásárlására szeretnénk rávenni, másképp kell

megszólítani, mint a szponzort, akinek egy különleges koncerthez kérjük hozzájárulását; a zenekarfenn tartó más információkat vár el a zenekarról, mint a helyi lap tárcaírója, a zenekari muzsikosok más módon motiválандók mint a gazdasági apparátus munkatársai.” Schmidt-Ott szerint a zenekari marketinget „a zenekar és a vonzaskörzete kapcsolatának optimalizálása, annak érdekében, hogy az igényeket és kívánságokat hasznot hajtóan és tartósan lehessen kielégíteni.”

Igéyanalízis és közönségvizsgálat

Miért mennek az emberek hangversenyre?

A művészetfogyasztás alapvető okai:

- Szórakozás („egy kellemes, szórakoztató este”)
- Társas élet („valamit cselekedni más emberekkel együtt”),
- Presztízs („látni és látszani”),
- Esztétikum („öröm a zene élvezetében).

„A szimfonikus zenekar zenét állít elő, de szórakoztatásról is gondoskodik”. „A koncert mint szolgáltatás tehát az igények egész sorát elégíti ki, mely az egyszerű zenehallgatáson keresztül valósul meg”. A közönségkutatás feladata ezeket az igényeket és ezáltal a hangversenyjegyek megvásárlásának motívumait felfedezni. Itt hangsúlyozni kell, hogy a marketingtechnikákkal nem lehet olyan igényt felkelteni, vagy valamit eladni, ami a vevő ellenére van. Megegyező igények azonban nem kizárólag rákérdezésre derülnek ki, hanem azokat marketingdöntések által meg kell erősíteni és csak ezután válhatnak konkrét kérdésekké. Az érdeklődéseknél nem indulhatunk ki pusztán a megegyező igényekből, a konkrét kérdések feltevése előtt azokat marketingdöntésekkel kell megalapozni.

A marketing tehát megkísérli azt, hogy a kérdésekkel az igényeket kommunikatív és emocionális módszerekkel ösztönözze. Itt azonban különböző befolyásoló tényezők, mint nevelés/képzettség/műveltségi fok, kor, anyagi helyzet, hivatás, elvárások, tapasztalatok, koncertprogram (vendég)művész, árak, alternatív szabadidő programajánlatok ára, városnagyság, valamint közönséges akadályok, mint az oda vezető út, a jegyvásárlás körülményessége, időráfordítás, parkolási szituáció stb. is döntő szerepet játszanak.

Egy zenekar fő terméke az együttes, a szólisták és a dirigens zenei produkciója. Egy

hangverseny-rendezvényel azonban a zenekar „formális” terméke mellett mindig még egy tágabb értelemben vett termékajánlat is megjelenik. „A főtermék csomagolása, azaz a formalist még kiegészítő előnyök amit a vevő kap vagy átél, meghatározók lehetnek az ügyfél szándékára, hogy a belépőjegyet, vagy bérletet megveszi-e vagy sem”.

Az analízistől a stratégiáig:

Marketing-célok és marketing-stratégiák

„Egy cégvezetés csak akkor hozhat döntést a HOGYAN-ról (Stratégia), ha tisztában van azzal, hogy MIT szeretne elérni (Cél). A zenekari célok meghatározása alapvető jelentőségű. A lehetséges zenekari célok közül kiemelkedik:

- Teljesítményi célok (a repertoár és előadás minősége),
- Piaci célok (bevétel, részesedés, hatalom/befolyás a kulturális- és zenei életre, valamint az élvezeti és szabadidő piacra),
- Finanziális célok (büdzsésiker, takarékos felhasználás, produktivitás, a hallgatóság maximálásával a kiadások fedezési rátája, szponzorok és adományozók szerzése és költségvetési biztosítás),
- Pszichografikus célok (ismertség, kedvezmények, vevőkapcsolatok)
- Presztízscélok (függetlenség, imázs),
- Alkalmazott-orientált célok (munkatársak megelégedettsége, kereseti biztonság, szociális biztonság),
- Társadalompolitikai célok (tolerancia és elfogadás a behajtási területen, párbeszéd társadalmi csoportokkal).

Még ha egy zenekarnál a művészeti és ökonomiai célok között konfliktusok is támadnának, akkor is meg kellene kísérelni ezeket a célokat írásban rögzíteni. Az írásban lefektetett célok a vállalatvezetést kényszerítik arra, „*hogy a célkitűzéseket egyszer szisztematikusan átgondolja. Más részről így könnyebb a vállalati célok megismertetése a munkatársakkal*”.

A zenekarok az eredmény-optimalizáláshoz többek között a következő stratégiaváltozatokat alkalmazhatják:

- Piacáttörési stratégia:
Cél: magasabb látogatottsági arány
- Piacfejlesztési stratégia
Cél: új vevők, új hangverseny-helyszínek
- Termékfejlesztési stratégia
Cél: új koncertajánlatok
- Változatosság stratégia
Cél: új hangversenyajánlatok, új helyszíneken, új ügyfeleknek

Hangversenylátogatók kikerdezése

A zenekari menedzser csekély érdeklődést mutat a publikumáról készített tanulmányok iránt. Ez a megállapítás Schmidt-Ottstól

származik, miután az általa megkérdezett zenekarok 71 százaléka semmilyen rendszeres közönségkikerdeztést nem végzett. 17 százalék szerint ugyan történt ilyen, de hogy legutóbb mikor, arról nem nyilatkoztak. A publikum kimondott vagy látni kívánságainak rendszeres megfigyeléséről tehát nem lehet szó. 96 százaléka a megkérdezett zenekaroknak még sohasem működött együtt piackutató intézettel.

A felelős személyek nagy része úgy gondolja, hogy a közönség vételi szándékára a program-összeállítás, a művészi színvonal és a hangversenyjegy vagy -bérlet ára van a legnagyobb befolyással. Ezeket a nyilatkozatokat óvatosan kell kezelni, mivel nyilvánvalóan nem empirikus eredetűek, hanem inkább az intendánsok és zenekari menedzserek elképzeléseit tükrözik.

A közönségkutatás a zenekari marketing alapvető építőköve és egy rendelkezésre álló adatbázis a kiinduló pontja minden stratégiai változásnak. Gondos, empirikus vizsgálatokkal szerzett adatok nemcsak a konzekvens vevőtájékoztatót szolgálhatják, hanem hozzásegíthetnek a szervezési folyamatban lévő gyenge pontok és potenciális fejlesztési irányok felfedezéséhez is. A befogadási magatartás vizsgálatánál még fontosabb lehet a publikum befogadási készségének irányítása.

A piac és az ügyfelek szegmentálása

A marketing stratégiákat úgy kellene kialakítani, hogy azok az ügyfelek igényeinek megfeleljenek. Mint egy szimfonikus zenekar „ügyfele” nem minden koncertlátogató érdeklődik azonos okokból a hangversenyajánlat iránt és mindegyikük más és más jellemzőkkel rendelkezik. Éppen ezért, egy marketing koncepció kifejlesztésénél a különböző jellemzőket és igényeket kellene figyelembe venni. Ilyen esetben használjuk a piacssegmentálás módszerét. Ezalatt értjük „*a piac felosztását relative homogén részekre (szegmensekre), melyek mindegyikét mint egy-egy CÉLPIACOT tekinthetjük*”. A szakemberek abból indulnak ki, hogy piachatókonyság úgy érhető el, ha „*a teljes piacot úgy kezeljük, mintha minden résztvevője azonos érdeklődést tanúsítana a termék iránt és azonos forrásokkal rendelkezne*”. Fontos tehát a „közönség” fogalmát nem mint egy embercsoportot érteni, melynek viselkedése és beállítottsága messzemenően egyezik, és ha már a különböző piacssegmenteket felismerjük, ezeket a különböző elvárásaikhoz és igényeikhez mérten kell megszólítani.

Németországban a zenekari menedzserek leginkább abból indulnak ki, hogy közönségük egyetlen homogén tömeg. Úgy tűnik, hogy vevőiknek igényeit, motiváltságát és szerkezetét nem pontosan ismerik. Ismereiteket sejtésekre, intuitív mérlegelésre,

szubjektív tapasztalati értékekre és megérzésekre alapozzák. Ennek ellenére a német zenekarvezetésnek 88 százaléka a közönséget kora, 78 százaléka vételi szokása, 67 százaléka művészi preferenciák szerint különbözteti meg, a megkérdezett zenekari menedzserek 54 százaléka pedig a piac. ill. publikumssegmentálást mint „*zenekari politikájuk magas mértékben követett stratégiáját*” jelölte meg.

Konkurencia

Számos menedzser szerint a zenekaroknak nincs igazi konkurenciája. Közben leegyszerűsítve csupán a direkt szórakoztató konkurenciát látják (a hasonló produktumot és teljesítményeket létrehozó szervezetek közötti konkurenciát), ámde nem a generikus konkurenciát (produktumokat, melyek azonos igényeket elégítenek ki) vagy a hasonló megjelenési formával rendelkező produktumok közötti konkurencia-viszonyt (pl. más koncertek műsorát). Ha egy koncertlátogató a szórakozási-, társadalmi-, presztízis- és esztétikai igényeit ki akarja elégíteni, akkor ezt egy színházi-, kabaré- vagy bábszínházi előadás is megteheti, egy múzeum- vagy mozilátogatás alkalmával, egy ingyenc vendéglőben való étkezéssel vagy színvonalas sporttevékenységben való részvétellel. Igen fontos a zenekari menedzsereknek tudniuk, kik és mik a konkurensaik és hogy saját területükön a szabadidős szórakozási piac miként fest. A tényleges konkurencia mellett a potenciális versenytársakra is figyelni kell, akik gyakran nagyobb veszélyt jelentenek, mint a valóságos versenytársak.

Marketingismeretek

Számos más terület van, melyben a zenekarok erősebb marketingorientált megközelítéssel mind a gazdasági, mint művészi tekintetben javulást érhetnek el, például (jegy)árusítási módokkal, a közönség megnyerésével, kontroll eszközként eladási statisztikák felhasználásával, nagyobb jegykontingensek értékesítésével, stb. A reklám és médiatervezés körében lehetőség van a hírverés különböző fajtáit (napilap, rádió, brossúra/szórólap, hirdetés plakáton, moziban, programfüzetben, Interneten) kihasználni és egy hirdetésuralta területen szokatlan reklámfoggással meglepetés-hatást kelteni. Hasonló érvényes az áruladásra is: de miért kell ezt a bevételi lehetőséget csupán a kereskedőknek átengedni. A zenekaroknak is gazdag választék áll rendelkezésükre (filharmonikus-shop, virtuális zenebutik, stb.) – a Berlii Filharmonikusok példát mutatnak ebben.

Célzott imázs-rendezvényekkel és -kampányokkal meg lehetne próbálni a nyilvánosság felé jobb képet mutatni, hogy a zenekar ne csak a koncertlátogatók létszám szerint meglehetősen kis csoportjánál legyen ismert,

A Berliini Filharmonikus Zenekar ifjúsági koncertje (1974)

hanem mint egy város vagy régió kedvelt kulturális követének pozícióját foglalja el. Az új rendezvény- és koncertötletek a más zenekarok és kultúra ajánlók közüli kiválásnak, új célcsoportok megnyerésének és egy pozitívabb médiamegítéltségnak bevált eszközei. Ezenkívül a zenekaroknak sokféle ár- és kedvezménypolitikai intézkedésekkel (mint pl. elővételi rabatt és last-minute ajánlat) kellene operálnia.

A vevők vonzását célzó sikeres intézkedések kulcsa egy differenciált vevő-adatbank segítségével felépített hosszútávú vevőkapcsolat. A direktposta-akciók összehasonlíthatatlanul nagyobb eredményt hoznak, mint minden más az „egyéb” reklámeljárásokból. Minden hangversenyrendező bázisát a bérletesek jelentik, róluk a pénzügyi lehetőségekhez mérten például információs anyagok rendszeres küldésével, kedvezményekről szóló tájékoztatásokkal állandóan gondoskodni kell. Az a tény, hogy a jövő biztosítása érdekében egy fiatal közönséget a zenekar ajánlatai iránt érdekelte kell tenni, nem kétséges. Annak ellenére, hogy pont gyermekek és családok számára mindig újabb gyümölcsöző kezdeményezések tűnnek fel, mégsem létezik egy általános, alkalmazható koncepció. Fel lehetne használni adott lehetőségeket. Nem kell mindig a *Péter és a Farkas* vagy falatokban adagolt klasszikus részletek: miért ne lehetne a több mint öt tucat mesezene tárházából válogatni? Hogy a gyerekeket és ifjúságot, de még a felnőtteket is a klasszikus zenével való kapcsolat és a zenekari

hangzás iránti érdeklődés és lelkesedés hiánya jellemzi, az amerikai filmzeneszerző John Williams *Star Wars*-sorozata és a mindinkább népszerű angolai promenád koncertek bizonyítják.

Az biztos, hogy Amerikával ellentétben, a zenekar és publikum közötti kommunikáció-praktikák nálunk nem szokásosak, vagy még nem általánosak. Egy kis fantáziával meggondolandó lenne az önkéntesek jobb bevonása a zenekar adminisztrációs munkájába, a zenekari tagok és a közönség közötti aktivitásokba - a koncerttermen kívül is, sőt adományok szerzésébe vagy gála-vacsorák és jótékonyági árverések rendezésébe mifelénk is.

Távlatok

A németországi zenekarok is ki vannak téve a jövőben az erősebb versenynek, más, a hallgatóság érdekében kulturális, szórakoztató- és szabadidő tevékenységeket ajánló szervezetekkel. Itt vonzó (művészi, igényorientált) ajánlatokkal, jó szolgáltatásokkal és a zeneélvezetnél többet nyújtó (élményszerű) rendezvényekkel kell helyt állniuk. A zenekarok számára pozitív fejlődési lehetőséget ígér a több szabadidő és ezzel a tartalmas szabadidő-foglalkozások iránt emelkedő érdeklődés irányzata.

A fennálló közönség és bevétel-problémák leküzdésére a jövőben mindinkább szükség lesz kreativitásra és marketing-ismertekre, amihez a zenekaroknál a szükséges személyi feltételek nem adóttak és a kívánt

mértékben bizonyára nem is lesznek. Más gazdálkodási területekhez hasonlóan a problémák megoldásánál erősen a külső tanácsadók igénybevétele és bizonyos tevékenységek kihelyezése lesz szükséges. A modernmarketing koncepció a zenekarmenedzszernek „lehetőséget nyújt szervezete hatékonyságának és gazdálkodásának növelésére. A marketing ugyanakkor felelet a nyilvánosságának a rendelkezésre álló szubvenciókkal való helyes gazdálkodás iránti igényére. És nem utolsósorban a (sikeres) marketinggel a művészi célok nagyobb (anyagi) játékeret nyernek. A marketingtudatos zenekar a zenét nem áruvá alakítja, hanem szolgálati funkciót hangsúlyoz a közönség és bevétel fennálló problémáinak leküzdésére”.

A zenekaroknál ma szokásos eljárás: „az ügyvezetésben egy PR munkahely létesítése, a hatásos zenekari marketinghez önmagában nem elegendő - zenekarok megteremthetnek egy, a sajtóval és közönséggel kapcsolatot tartó, részleget, mégsem a fejlett marketingelmélet szerint cselekednek”. Ahol a marketinget elsősorban mint az ügyvezetés elkülönült funkcióját vagy mint a (jegy)eladás rafinált formáját tekintik, valójában kevés változás várható. Csak ha egészében véve elfogadják, hogy minden zenekari részleg a zenéért és a közönségért dolgozik és a kulturális piacszervezés nem csupán egy, a zenekari ügyvezetésben belüli csoport elnevezése, hanem egy szervezési elv, amihez mindenkinek aktívan hozzá kell járulnia, akkor beszélhetünk a zenekari struktúrában integrált marketingről”.

Beethoven „magyar” stílusa

Táncos lüktetés az F-dúr hegedűrománccban

Az F-dúr hegedűrománc (op. 50) 1802-ben készült, nagyjából a G-dúr hegedűrománccal (op. 40) egyidőben. Pontos kezelési idejük nem ismert.

Hogy Beethoven milyen alaplüktetést szánt művének, az mindjárt kiderül, ha a második szólórész (A betű) előtti, a kíséretben lévő négy ütemét – mintegy előjátékként –, a darab elejére illesztjük (1. kotta).

1. kotta

Az itt előforduló, dupla pontozású ritmika korabeli verbunkos táncainkban is megtalálható, így például a „7 Ungarische für eine Violine componirt von Bihary” címmel, Bécsben, 1810-ben megjelent sorozat 4. sz. darabjában (Studia Musicologica, 21, 1979, 191.1.) (2. kotta):

2. kotta

Lássuk most az F-dúr románc első szólórészét (3. kotta):

3. kotta

A két románcot összehasonlítva úgy találjuk, hogy míg egyfelől a lágy dallamosság jellemzi őket, ugyanakkor mindkét darab középrészében mozgalmassabb, szenvedélyesebb, szilajabb, „hősibb” hangvétel válik uralkodóvá, sok improvizatív elemmel.

Amíg azonban a G-dúr románc esetében ez a tartalmi kettősség formailag is elkülönül, vagyis a vérbő, életteli teljesség

zéprész hoz mozgalmasságot az addig áhítatos hangulatba, addig az F-dúr románcban – az éneklő dallamosság mellett – szinte állandóan ott bujkál valami mélyből feldübörgő, drámai feszültség, mintha csak ellentéte lenne a benne megszólaló, „érzelmes dal”-nak, szétfeszítve a hagyományos románc-kereteket.

A szenvedély fokozódásával, a korábban a kíséretben elhelyezett, dupla pontozású ritmusok meg-megjelennek a hegedűszólóban is (a 2. szólórész 7. ütemében, a B-betű utáni 4. ütem végén, és a C-betű utáni 7. ütemben), szenvedélyeséget, zaklatottságot, drámai feszültséget fel-felvillantva a románc belül lefojtott, „megszelídített”, de a drámai alapkaraktert és lüktetést mindvégig ébren tartó dalolásában.

Ez a lüktetés járja át a darab szinte minden pólusát, amit most a ritmikus lüktetésbe ágyazott váz-dallam segítségével (lásd: első 4 ütem) próbálunk meg érzékeltetni (4. kotta).

A belső feszültséget kifejező ritmikus lüktetést a dallamhangokkal körülírt-körülfont, behízselő dalolás lágy érzellemmel hatja át, felvonultatva az improvizatív dallamszövés megannyi lehetőségét.

A magas hőfokú, belső izzás, feltűzelt szenvedély hol szelíden epekedő, hol szenvedélyes, szigorú, majd könyörögve kéri módon jut kifejezésre. Beethoven a C-betű utáni 7. ütemben dupla pontozással, a legbensőbb érzelmeiket kifejező férfi-lírával, a G-húron hozza a fő témát. (34. kotta)

Ebben a dupla pontozású lüktetésben – amit a kíséretben fel-

4. kotta

morajló ritmika időről-időre felidéz – találja meg a bécsi mester azt az érzelmi hullámszöveget megfelelően jól alkalmazható, feszes lüktetést biztosító stílári keretet, amely ritmikai, dallamszövebes-beli és improvizatív lehetőségeinél fogva kiváló teret biztosít a darab megformálásához. Az F-dúr románc szépségét és változatosságát éppen a táncos lüktetésben rejli, ritmikai és dallamszövebes-beli lehetőségek nagyszerű kiaknázásának köszönheti.

Beethoven a valamivel korábban keletkezett G-dúr románc verbunkos részében (2. téma) már tanújelét adta, milyen otthonosan mozog a lassú „magyar” világában. Induljunk hát ki ismét a fenti részlet 11. üteméből: ha felcseréljük az ütem első és második felét, csaknem ugyanaz a ritmika áll előttünk, mint ami az F-dúr románc 1. ütemében látható (5. kotta):

5. kotta

Bartay András gyűjteményében (lásd: Papp G.: A verbunkos kéziratok emlékei, Bp., 1999. 210.1., 11.sz.) található (1820) a következő magyar tánc (6. kotta):

6. kotta

Rózsavölgyi 1814-ben megjelent darabjának (lásd: Papp G. i.m. 50.1., 3.sz.) 2. ütemében majdnem ugyanazt a ritmikát találjuk, mint az F-dúr románc 1. ütemében. Ráadásul, ha a jelzett 2. ütem mellé illesztjük Hunyady János Keresztély Pesten, 1826-ban, Trois Hongroises címmel közzé tett sorozatának 1. sz. darabjából a 2. és 3. ütemet, csaknem ugyanazt a ritmikát kapjuk, mint ami az F-dúr románc E-betű utáni három ütemében látható! (7. és 8. kotta).

7. kotta

8. kotta

Kauer Ferdinánd 12 Hongroises (Bécs, 1808) című kiadványának 4. sz. táncaként jelent meg az alábbi darab, lásd az 1. ütem ritmikáját (Studia Musicologica, 21, 1979, 185.l., 4.sz.) (9. kotta):

9. kotta

Lássuk Strádl Félix 1812-ben, Budán kiadott Tizenkét Magyar Nóták c. sorozatának 6. sz. darabjából a 2. és 3. ütemet. A ritmika egyezik az F-dúr románc 1. ütemével (Studia M., 21, 1979, 202.l., 6.sz.) (10. kotta):

10. kotta

Íme Tsukly Mihály 1824-ben, Pesten kiadott, Trois Hongroises c. sorozatából az 1-es számú verbunkos (Studia M., 26, 1984, 63.l., 2.sz.) (11. kotta):

11. kotta

Ha Kossovits híres dallama 6. ütemének első feléhez illesztjük az 5. ütem első felét, majd a 3. ütem második felét, előttünk áll az F-dúr románc első két ütemének ritmikája. Külön figyelmet érdemel a bécsi megjelentetés dátuma, ami nagyon közel esik az F-dúr románc keletkezési idejéhez. (Az 1803-as dátum és kottapélda Szabolcsi: A magyar zenetörténet kézikönyve, Bp., 1955, 86. lapján található. Papp Géza „1800 körül” határozza meg a bécsi meg-

jelenés idejét, lásd Studia M. 21, 1979, 162.l.) (12. kotta).

Amint láttuk, a verbunkos stílus szívesen alkalmazza az F-dúr románc 1. ütemében is előforduló, a ritmikus sémát dallamossá „gömbölyítő” díszítést.

Ha Beethoven az első ütemben a

ke tapasztalatai nyomán – már magától értetődő számunkra, miért (harmincketted értékű) előkét ír Beethoven, és miért nem az 1. ütem második felében látható, pontozott nyolcad - tizenhatod ritmikát szerepelteti: természetesen a táncos lüktetés ébren tartása érdekében (13., 14. és 15. kotta).

13. kotta

14. kotta

15. kotta

c) Kossovits József „Lassú magyar”-ja, Csokonai reá alkalmazott szövegével (A reményhez, 1794; az 1803.-i bécsi kiadás nyomán)

12. kotta

harminckettedek helyett tizenhatodokat írt volna, „szép”, éneklő, hagyományos románc lehetett volna a darabból, de nélkülözötte volna azt a sajátos verbunkos lüktetést, amelynek hol szelíden daloló, hol belső zaklatottságot tükröző kettőssége rabul ejt és lebilincsel bennünket. A románc 1. és 3. ütemében, a dallamban uralgó feszes, dupla pontozású ritmikát (lásd a harmincketted értéket képviselő előkétet, illetve sorozatunkban a G-dúr románc verbunkos részének 12. üteméről, valamint az Eroica-szimfónia lassú tételének 1. üteméről írottakat), mintegy oldják a 2. és 4. ütem szelíden éneklő tizenhatodjai, és hasonló a helyzet a periódus második felében is.

Tekintsük most át az F-dúr románcot a korabeli verbunkos kiadványokból vett kottapéldák segítségével. Figyeljük meg, milyen ismerős elemeket, egy életerős, „egzotikus” zenei stílus mely jegyeit fedezhetjük fel a bécsi mester világszerte népszerűvé vált művében, az alaplüktetésből adódó, jellegzetes ritmikai elemek összehasonlításával.

Az F-dúr románc 3. ütemét látva – a G-dúr románc verbunkosának 4. és 12. ütemében és az Eroica gyászinduló 1. ütemében már megismert, ritmikus, „beethoveni” elő-

Úgy tűnik, nagyon kedvére való az a mozgástér, amit a táncos lüktetésű lassú kínál fantáziája számára, hiszen a románc lényegében dallam-körülírási improvizáció, amint a dallam vázát bemutató kottapéldánkból is kitűnik.

Az 5. ütem elején található formula szintén verbunkos hatásról tanúskodik, amint a mellékelt Csermák- és Bihari-kottapéldák mutatják (Studia M. 21, 1979, 168.l. 4.sz. és Studia M. 24, 1982, 45.l. 29.sz. és 72.l. 2.sz.) (16. kotta: Csermák / Pest, 1804; 17. kotta: Bihari / Bécs, 1824; 18. kotta: Bihari / Pest, 1823).

16. kotta

Jól megfigyelhető az is, milyen lüktetésbe ágyazva alakul ki a „dallamosított” séma, ha megnézzük Csermák darabját (16.sz. kottapélda).

Haladjunk tovább, folytatva az összehasonlítást a korabeli verbunkos kiadványokkal.

F-dúr románc, 7. ütem: (3. kotta).

J.B. Wanhal, Bécs, 1809, lásd: Studia M. 21, 1979, 190.l. 39/1. szám (19. kotta).

Csermák, Bécs, 1827, lásd: Studia M. 24, 1982, 80.l. 25/1. szám (20. kotta).

Csermák, 1809-10, Budakeszi, lásd: Papp G. i.m. 148.l. 1. szám (21. kotta).

17. kotta

18. kotta

19. kotta

20. kotta

21. kotta

22. kotta

Megjelent: Bécs, 1815, lásd: Studia M. 26, 1984, 128.I. 2. szám.

F-dúr románc, A-betű utáni 9. ütem: (23. kotta).

Rózsavölgyi, 1811, Pest, lásd: Studia M. 21, 1979, 200.I. 5.sz. (24. kotta).

Ruzitska Ignác, 1824, Bécs, lásd: Studia M. 24, 1982, 43.I. 18.sz. (25. kotta)

23. kotta

24. kotta

25. kotta

26. kotta

ták Veszprém Vármegyéből, 1. szám, Bécs, 1823). A Requiemben található és a 28. kottapéldában bemutatott ütem képlete meglehetősen gyakori korabeli kiadványainkban, lásd például az említett veszprémi sorozat 5. számát (9.

27. kotta

28. kotta

29. kotta

30. kotta

ütem, Sárközy Kázmér a szerző), 13. számát (Bihari: „Hativágás verbung”, 17. ütem), 25. számát (Csermák darabja, 17. ütem) és 129. számát (a „Martino-vics induló” Liszt János átiratában, 5. és 13. ütem).

A románc B-betű előtti szakaszában lévő variációs rész ritmikája tűnik fel Csermák darabjában (1825, Bécs, lásd: Studia M. 24, 1982, 47.I. 37.sz. Trio 3.-4. ütem): (29. kotta).

31. kotta

Rózsavölgyi: Éljen a magyar, trió, (1843), lásd: Papp G. i.m. 95.I. 76.sz. (26. kotta).

A románc B-betű előtti 2. üteme: (27. kotta); és Bihari: Lassú magyar-ja (Requiem fia halálára), 9. ütem (Magyar Nóták

A románc B-betű utáni 4. üteme: (30. kotta) és néhány, hasonló sémát követő verbunkos példa:

Bihari (Requiem), 1823, Bécs, lásd: Studia M. 38.I. 1.sz. (31. kotta).

Rózsavölgyi Pápai emlék, 1842, lásd: Papp G. i.m. 43.I. 30.sz. Trio (32. kotta).

Gaal György, 1828, Bécs, lásd: Studia M. 26, 1984, 89.I. 3.sz. (33. kotta)

A románc C-betűnél induló, f-moll, – a darab korábbi részéhez képest „szila-

32. kotta

33. kotta

jabb”, szenvedélyesebb – középészének 2. üteme bejárja a jellegzetes „hősi” harmonikus moll sort, a vezetőhangtól a kis szextig, majd – ezúttal spontán hirtelen-

29. kotta

séggel – merészen a vezetőhang felé hajlik, ezzel is erősítve a sajátos, hősi hangulat-típust (34. kotta).

Most lássuk a C-betű utáni 3. ütemet, az utána kezdődő triolás variációt, valamint néhány korabeli verbunkos példát:

Csermák, 1804, Pest, lásd: Studia M. 21, 1979, 168.I. 6.sz. (35. kotta).

Csermák (Romances Hongroises), 1804, Pest, lásd: Studia M. 21, 1979, 169.I. 1.sz. Trio (Csermák „Magyar románcok”-nak nevezi el ezt a sorozatot!) (36. kotta).

Lavotta, 1810, Bécs, lásd: Studia M. 21, 1979, 192.I. 42/3. sz. Triol (37. kotta).

A románc D-betű utáni ütemei: (38. kotta), és Rózsavölgyi 1811-ben, Pesten megjelent „Gravé”-ja, lásd: Studia M. 21, 1979, 200.I. 2.sz.: (39. kotta).

Solo.
f deciso
decresc.
espressivo
Tutti.

34. kotta

ff p 16 T.

35. kotta

p dolce 16 T.

36. kotta

p sf 8 T.

37. kotta

Solo.
f

38. kotta

II. Tempo di Verbung
p 16 T.

39. kotta

p

40. kotta

p

41. kotta

A románc E-betű utáni 3. és 4. üteme: (40. kotta), és néhány, múlt század elejéről való verbunkos kiadvány:

Ungarische Nationaltaenze... aus Galantha, 1803, Bécs, lásd: Studia M. 21, 1979, 166.l. 2.sz. (41. kotta).

12 T.

42. kotta

Friss
p

43. kotta

Lassù Magyar
38. Adagio Gratoso / Kedvossen
p Ruzitska

44. kotta

Figura
f

45. kotta

A következő szám megjelenési ideje: 1807, Bécs, lásd: Studia M. 21, 1979, 179.l. 4.sz. (42. kotta). Angyal Bandi, 1826, Bécs, lásd: Studia M. 26, 1984, 78.l. 22/1. szám (Friss) (43. kotta).

Ruzitska Ignác, 1825, Bécs, lásd: Studia M. 24, 1982, 47.l. 38.sz. (44. kotta) az előző verbunkos Figura-része (45. kotta).

A románc F-betű utáni 9. üteme: (46. kotta) és két hasonló példa: Megjelent: 1806, Bécs, lásd: Studia M. 21, 1979, 173.l. 4.sz. (47. kotta). Megjelent: 1810–11, Bécs, (Ungarische Nationaltänze), lásd: Studia M. 21, 1979, 194.l. 10.sz. (Adagio) (48. kotta).

A darab befejező ütemeiben Beethoven páratlan szépségű „érzelmes dala” valósággal a „mennyekbe” emelkedik, és ott pihen meg.

* * *

A fenti összehasonlító vizsgálódás révén előtérbe került verbunkos elemek, a magyaros jelleg megerősíteni látszanak a feltételezést, hogy az F-dúr románc ihletője Beethoven magyar kapcsolatai körében keresendő, pontosabban az 1801 szeptembere és 1802 ősze közötti időszakot érdemes vizsgálnunk, amikor a hegedűrománc keletkezhetett.

Amennyiben előbbi feltételezésünk helyes, akkor viszont a nyomok a Brunsvik

dolce

46. kotta

f p 16 T.

47. kotta

Adagio
p 3

48. kotta

családhoz, Brunsvik Zsuzsanna leányához, a szép Guicciardi Júliához (Giuliettához) vezetnek, akinek az Op. 27 Nr.2 cisz-moll zongoraszonáta ajánlása (1801) is szól... (Amint korábban már utaltunk rá, valószínűleg ő volt a G-dúr románc műzsája is.)

Az F-dúr románc ma talán a legnépszerűbb hegedűdarab. Nem múlik el nap, hogy fel ne csendülne valahol a világon.

Kodály Zoltán írja (Visszatekintés, Bp., 1982, II. kötet, 170.l.): „...sok esetben nagy mesterek maradandó művei őriznek magyar színt és jelleget távoli jövőendő számára is...”

Ezúttal egy ilyen művet szerettünk volna bemutatni, a magyar millennium tiszteletére készített Beethoven-sorozatunk keretében.

(Folytatjuk)
Rakos Miklós

Az évadkezdés legemlékezetesebb koncertjéről

Kiszámíthatatlan és kiismerhetetlen a közönség. Néha manipulálható, máskor már-már önfelülemelkedően ragaszkodik „véleményéhez”. A *törzsközönség* pedig elkötelezetten szubjektív. Kedvencét elfogadja olyannak, amilyen – hozzá igazítja a képzeletbeli mércét. Az már külön probléma, hogy szélsőséges esetben (például ha kedvence elképzelhetetlenül jól szerepel), észreveszi-e a szeretetlenség szűrőjén keresztül a minőségi különbséget. De bár-hogy is legyen, lényegében mindig-minden érte, a hallgatóságért történik.

Mint minden zenekarnak, az MR Szimfonikus zenekarának is megvannak a híveirajongói (vagy talán érdemesebb a Vásáry-jelenségre utalni?). A *Hungária 2000* sorozat második estje azonban vélhetőleg valamennyi hallgatójának egészen hihetetlen élményt jelentett október 17-én.

A koncert négy műsorszámából egy jutott az első „féldőre”: Bartók *Zene hűros-, ütőhangszerekre és cselesztára* című kompozíciója. Ma már szinte közhely az a tény, hogy Bartók a kettős zenekar alkalmazásával a sztereó-színpad ezidőtájt még ki nem aknázott lehetőségeivel élt. A színpad átrendezése indokolta a mű elhangzása után a szünetet – technikailag. Tartalmilag-lényegileg pedig az, hogy a mű hallatán önmagában zárt, komplex élményhez jutottunk. Tény: a játékosok számára, szólamkottákból, korántsem egyszerű a mű előadása. (A kompozíciós logika e forrásból nemigen mutatkozik meg.) Számukra nemigen derül ki, hogy hol foglalnak helyet egy-egy adott folyamatban. Ezért perdöntő, hogy olyan karmester irányítsa a mű megszólaltatását, aki maximálisan érti-tudja a darab struktúráját (annak tartalmi jelentésével együtt!), s annak megfelelően ad konkrét jelzéseket-utasításokat a szólamoknak, a szerző által megálmodott arányos hangzó struktúra létrehozásáért – ugyanakkor a zenekar részéről elengedhetetlenül szükséges az a *bizalom*, melynek birtokában tudják: tudásukkal-teljesítményükkel a mű egész plasztikus megszólaltatásához járulnak hozzá.

Vásáry Tamás híres (hírhedt) memóriája ezúttal különösképp imponáló volt: mindvégig irányította az épp megszülető hangzást. Ezúttal tehát a gyakorlatban láttuk – azaz hallottuk – hasznát annak a jó kapcsolatnak, amely a karmestert együtteséhez fűzi!

A szünet után következett az az előre kiszámíthatatlan, mindenképp meglepetésszámba menő élmény, ami egészen rendkívüli élményre avatta az estet. Liszt Ferenc

Magyar fantáziája jellegzetesen 19. századi zenemű, számunkra, a rohanó 20. század gyermekei számára elképzelhetetlen világot jelenít meg. Szokás az ilyen műveket romantikus dicsfényvel felruházni, ami persze csupán a jelenség soha-többé-nem-aktuális voltára emlékeztet, s nemritkán úgy előadni, hogy a kései utód már-már ne is értse: hogyan lehetett „aktuális” ez a zene a saját korában. Vagyis, amellet, hogy a kortárs-művészet idegenül hagyja a hallgatót, voltaképp a közvetlen múlttól vagyunk a legtávolabb – mert régebbi korokhoz megannyi segédeszköz segítségével szinte közvetlenül, empatikusnak képesek vagyunk hozzáférni. Nos, Vásáry Tamás jóvoltából, ezen az esten megelevenedett a 19. századi romantikus múlt, pontosabban, jelenvalóvá vált mindaz, amiről egyébként csak áttételesen lehetne tudomásunk. Vásáry komolyan vette mindazt, amit Liszt leírt a kottába; kezdve a metrum-jelektől és a tempó-karaktertől, egészen a legkisebb szegmentumokig. Ennek aztán az lett az eredménye, hogy mindaz, ami máskor esetleg pongyola előadásban, megmosolyogtatónak tűnt, ezúttal tartással rendelkező, karakteres zenei anyagként lépett fel. Mást ne mondjunk, a „Magasan repül a daru” ilyen előadása már-már arra készítette a hallgatót, hogy himnusz módjára állva hallgassa a „himnikus” dallamot.

Bergman híres Varázsfuvola-filmjének emlékezetes jelenetei azok, amikor „bevág” közönség-képeket, a mesébe belefeledkező gyermeket, felnőttet, aki spontán módon átadja magát a történéseknek – és még sorolhatnánk. Nos, a Zeneakadémia Nagyteremének közönsége teljes létszámában alkalmas lett volna ilyen felvételek – meglesett pillanatok – készítésére! Mert-hogy egy idő után (és ez egészen rövid volt, abszolút értékkel mérve!) mindenki megszűnt fizikai valójában létezni, nehézkedve ülnie a székében. Egyre-másra gyarapodott azok száma, akik csatlakoztak ahhoz a spirituális áramlathoz, ami azt eredményezte, hogy mosoly üljön ki az arcokra, és hihetetlen-elképzelhetetlen boldogság-érzet árasza el a személyiségeket. Zeneértő és zenekedvelő ezekben a percekben tökéletesen egyazon világ részesévé vált, a tudás nem képezte akadályát a műélvezetnek, s a nem-tudás nem jelentett hátrányos körülményt – CSODA kapott helyet a Nagyteremben, embert-magával-ragadó élmény. Hosszú hetekkel később persze lehet „okosnak” lenni, megindokolva, hogy a perfekt tudás gyümölcsöző – de aligha csak erről volt szó! Korszellemet idézett

meg Vásáry, olyan elhíhető erővel, hogy ellenállhatatlanul részesévé vált neki minden jelenlévő. Minden jelenlévő: így szabatos a meghatározás, mert a közönségen kívül (sőt, előtte!) a zenekar is ily módon átlényegült! Nem hangokat, frázisokat, futamokat, stb. játszottak, hanem produkciójuk elementáris erővel idézte meg a múlt századot! Aligha lehetett volna mindez a nélkül a csoda nélkül, amit a vezénylő Vásáry hangszerével, a zongorával produkált!

Sokan vagyunk még, akik emlékszünk arra a mintegy két évtizedes élményre, amit Vásáry – hosszú ideig tartó távollét után hazatérve – többek között Chopin- és Mozart-játékával keltett. Amikor nem volt kérdés, hogy valami „hiteles-e”, vagy sem. Amikor mindig-minden perfekt volt, szinte felfoghatatlanul, ráadásul a perfekció sohasem ment az élményszerűség rovására! Vásáry azóta sokminden újat mondott – és mutatott – a hazai közönségnek, e ténykedése háttérbe szorult. Most megint köszönthetjük az időtlen pianistát (aki a romantikus virtuóz egyébként elképzelni-is-nehéz prototípusát is megjeleníti egyben), aki mindent tud, aki nem ismert lehetlent. Mert a melléütesek emberivé tehetnek egy művészt – de a művész emberségét nem a melléütesek száma szavatolja! Vásáry briliáns teljesítménye érthetően szárnyakat adott a zenekarnak, mely együttes, remélhetőleg, ennek az élménynek az emlékével soha többé nem fog közömbösen játszani romantikus kompozíciót. (Mert nemcsak minden köben, de minden férfiben benne van a Dávid-szobor...)

„Ennyi” – regisztrálhatta volna bármely rutinos koncert-látogató. De nem! Mert következett a folytatás: Dohnányi: *Szimfonikus percek* című fenomenális kompozíciója (ilyenkor kapunk képet – hangképet – arról a Dohnányiról, aki annakidején korszakmeghatározó muzsikusként Pest-Buda életében). Az auditív élményekkel telített hallgató ezúttal jogosan „átment” vizuálisba: élmény volt már csak látni is, mit „dolgoznak” a zenekar vonósai. E percek után a zenekari játékosok aligha hirdethették volna brácsájukat (a közhely viccnek megfelelően) alig-használtként, merthogy „füstölt” a sziporkázó virtuozitás!

Nem tudom, vajon örülne-e a zenekar annak, ha e percekben rögzíti teljesítményét egy fensőbb meős, és a továbbiakban ezt kéri számon rajtuk... Mindenesetre, kiderült: hihetetlen tartalékokkal rendelkezik a zenekar – csak épp elő kell csalogatni, karmesternek, műsornak, szereplési lehető-

ségnek. Ráadásul nemcsak technikai tudásról van szó (ami persze önmagában sem kevés!), hanem előadói érzékenységről, stílusismeretről és -érzékenységről, a hangjegyekbe rögzített mondanó értő-érző kibontásáról. Feltehetően sokminden kell ehhez (a képességek megléte önmagában kevés), de hogy a rutin nem öli ki az érzékenységet, annak kevés beszédesebb példáját láttuk-hallottuk az elmúlt évek során!

Kodálytól a *Galántai táncok*, ezekután, már csak „ráadás” volt. A hallgatóságnak csak kis része regisztrálhatta, hogy „rövid” koncerten volt, fél tíz után már ki-ki a köz-

lekedési eszközre várt, túlesve a ruhatári túlekedésen – ugyanakkor aligha érezte valaki is kevésnek a kapottakat. Ritka jelenségre is volt példa: hogy zenekari játékosok és a hallgatóság tagjai nem elrohantak, hanem együtt maradtak, a ruhatárnál, a portánál, netán a sarki villanyrendőr magaságában leálltak beszélgetni, mert jó volt együtt lenni, együtt maradni, mert fokozatosan csengett le bennük (bennünk) a rendkívül intenzív élmény.

Sokszor kerül szóba: mi a magyar a zenében – nos ez a magyar, a hangokkal kifejezett mondanó közérthetősége, ami mo-

solyt varázsolt az arcokra, s aminek köszönhetően mindenki pihentebben távozott a koncert után, mint ahogyan a napi hajszából oda beesett.

Leírva-olvasva talán patetikusként hat ez a „helyzetjelentés”. Megélve természetes volt, egy megtalált boldogságforrás, erőforrás, melyből feltöltekezve mindenki többnek érezhette magát.

2000-ben október 17-e a Magyar Zene Napját jelentett mindazok számára, akik meghallgatták az MR Szimfonikus Zenekar és Vásáry Tamás koncertjét.

Fittler Katalin

KÖNYV, ÚJSÁGCIKK

Bónis Ferenc

Mozarttól Bartókig

Egyszerre hálás és hálátlan feladat Bónis Ferenc bármely publikációjáról írni. Hálás, mert korábbi munkái ismeretében „biztosra mehetünk” – ugyanakkor hálátlan, mert nem kerülhet el, hogy a legújabb termést szembe-összevesszük a korábbiakkal.

Bónis a hazai (élő) zenetörténet-szolgálat egyik legmarkánsabb profilú egyénisége, akinek pályáját végigkíséri az a kettősség, hogy szerkesztő és író-ember. Ráadásul, szerkesztőként is „kétfunkciós”: csaknem félszázados rádiós múlttal sohasem téveszti szem elől potenciális közönségét. Ez írásai-ban olymódon kamatozik, hogy elvont kérdésekről, speciális szakterületen végzett rész munkálatokról is úgy tud beszámolni, hogy lekösse az érdeklődők figyelmét. Mivel az utóbbit csak a legkevesebbekről mondhatjuk el, méltán fogadja várakozás valamennyi publikációját.

Saját kötettel legutóbb 1992-ben jelentkezett Bónis a Püski Kiadónál (Hódolat Bartóknak és Kodálynak). Ugyanitt látott napvilágot az új könyv is, hasonlóképp szép kivitelben (már a borítón felismerjük Szántó Tibor munkáját). Bónis történeti érdeklődésének középpontjában a magyar zene áll, az új könyv is a magyar zenéről szóló írásokat tartalmaz, szám szerint 28-at. A nagy szám arra enged következtetni, hogy részproblémákkal is foglalkozik a szerző, „mélyfúrásai” eredményét is nyilvánosság elé tárja. A címben szereplő két név: kétségkívül *értékmérő*, életük-munkásságuk pedig behatárolja a tárgyaltak korát-idejét. Egerszersmind azt is sejteti: nem célszerű a magyar zenetörténetet környezetétől elhatárolva, izoláltan vizsgálni, hiszen a hatások-inspirációk már tényszerűségükkel is sokatmondóak, a konkrét vizsgálatok pedig meg-

lepő eredményeket hozhatnak. Érthető, hogy a Mozarttól Bartókig terjedő időszakot nem egyenletesen tárgyalja a könyv, hanem az egyes fejezetek (megannyi különálló írás!) inkább lényegi gócpontokra engednek következtetni. Mozart-hatás, Beethoven-hatás, romantikus szerzők kapcsolatai (Erkel és Mosonyi, Schumann és Mosonyi, Richard Wagner és Mosonyi, Mahler és Erkel), Brahms és a magyar zene – majd egy merész váltással az alkotókról átkerül a súly a magyar zenetörténet-írás atyamesterére, Szabolcsira. Innen magától értetődően folytatódik a témaválasztás íve: Szabolcsi Bence lipcei levelei Kodály Zoltánhoz – ez után Kodály-műnek „kel” következni, majd a folytatás és a könyv végállomása: Bartók.

A kötet előszavából megtudjuk, hogy „valamennyi írás az évezred utolsó esztendejében nyerte el itt közölt formáját. Netáni korábbi közlésüket a szerző vázlatnak vagy előtanulmánynak tekinti, jegyzékbe-foglalással nem terheli az olvasót”. Ez utóbbi sajnálatos, mert gyümölcsözőnek éreztük a korábbi, még a *Hódolat...* esetében is meglévő gyakorlatot, amikor feltüntette valamennyi írás első megjelenésének adatait. Mert például másképp olvassuk ugyanazt a szöveget, ha tudjuk, hogy eredetileg külföldiek számára készült (magyar olvasó nehezményezheti evidenciák szájbarágását, ám értékeli a szerző körültekintését, ha külföldiek vélemény- és értékítéletének kialakítását segítette azzal). Azért is kár, hogy nem tudjuk, melyik írás mikor keletkezett (ill. vált bármilyen fórumon ismertté), mert az idő múlásával az időhatározók „elévülnek”. Amire jogos a felfedezés idején rácsodálkozni, később evidenssé válik (s így a gesztus megmosolyogtatóvá válik). Tény: néha kiderül,

máskor kikövetkeztethető a korábbi publikálás helye és ideje – de aligha várható el, hogy ehhez minden olvasó vegye a fáradságot.

A különböző fórumokhoz szokott szerző egyaránt otthonos hallgatóság előtti felolvasóként, mikrofonközelségben, vagy fehéren-feketével publikálóként. Ezt az eredeti „sokműfajúságot” őrzi a könyv – néha ugyan sajnáljuk, hogy a legújabb verzió elkészítésekor műfajilag nem egységesített még erőteljesebben. Nehéz megindokolni, miért elégzik meg a „vázlatos referátum” jelleggel például a „Beethoven és a magyar zene” esetében. Míg a referátum időtartama korlátozott – az írásos publikáció terét tetszőlegesen választhatta meg. Érdemes lett volna élnie ezzel a szabadsággal, akár még annak a döntésnek árán is, hogy valamely korábban – nemrég – már publikált munka részlegesen átdolgozott újraközléséről lemond.

Szívesen eltekintettem volna például a Szabolcsi-levelek ismételt közzétételétől. A könyv a legerjedelmesebb fejezetében a közreadott anyag – érthető módon – nem változott az 1992-es megjelenés óta, s a kicsit részletesebb jegyzetanyag sem hoz érdemi változást (hárommal bővült a Bartók és Kodály munkásságát folytató-követő muzikológus-nemzedék listája, lefordításra került néhány – de nem minden – német kifejezés vagy idézet a levélből), s maradt még annyi kiegészítenivaló, hogy máskor is közölni lehessen, quasi-új verzióban. Talán azért is „sok” az olvasónak a könyvben a Szabolcsiról szóló olvasnivaló, mert a róla szóló írás, *Szabolcsi Bence, hármastükörben* amúgyis behatóan foglalkozik személyével. Ebben az egykori Szabolcsi-tanítvány érezhetően „nosztalgizál”, visszaemlékezve példamutató tanárára. Másként aligha kerülne ki tolla

alól Kodályra utalva a „prófétatekintetű Hegyi Varázsló”, s aki sokat olvasott Szabolcsi-tól, már-már stílusparódiaként (parafrázisként) értékeli a következő, egyébként lélektanilag feltehetően valós állítást: „Annak elvesztését, akit egy életen át, jóban-rosszban, mindenkor maga fölött és maga mellett tudhatott, Szabolcsi soha nem tudta kiheverni”.

Vannak furcsa dolgok a publikáció világában. Például, hogy tudományos közlésekben is kipontoznak bizonyos „közölhetetlen” szövegrészleteket (jóllehet, aki pikáns-pajzánmalac-stb. olvasnivalóra vágyik, aligha ezen kötetek olvasótáborában keresendő... Elhallgatások (más okkal-szándékkal) gyakran történnek, akár annak sejtésével, hogy az író – hasonlóan *Oscarjához* – „tudja, de nem mondja”, akár bizonytalanságban hagyva az olvasót. Emberi szemérmesség, valamint kényes politikai megfontolások egyaránt hozzájárulnak ahhoz, hogy a történelem tér-idő színpada olyan legyen, mint egy végtelen kaparós-sorsjegy, melyen mindig marad további felfedezésre váró. Manapság, amikor a szóbeli közlések felértékelődnek (az *oral history* már-már műfaj rangot nyer), talán még inkább ajánlatos lenne mindenfajta homály elosztatása. Ilyen szempontból sajnálatos, hogy Bónis tudatosan tart vissza információt: „e helyütt szándékosan elhallgatva a cikkíró nevét”, jóllehet az visszakereshető. Vajon így izgalmasabb?!

Amiről a szerző nem tehet: a zenei könyvkiadás decentralizálódása óta koordinálatlan a helyzet. Dehát azért, mindennek ellenére, mégiscsak sajnálatos a „duplázás” olyankor, amikor újdonságokkal is ki lehetne tölteni a helyet. (A *Bartók hat nyilatkozata*

című írásra gondolok, amelyek a közelmúltban ismételtelen megjelentek a *Beszélgések Bartókkal* című interjúkötetben, aholis Wilhelm András Bónis 1988-as publikációját utánközlésként jelölte meg.)

A gyűjteményes kötetek egy része mindig önmagában is maradandó értéket képvisel. Ezúttal (időfaktor függvényében) ilyennek azt a tanulmányt tartjuk, amely Bartók korai „Liebeslieder” ciklusát mutatja be. A kompozíció hasonmás kiadása – mint az előszóból megtudtuk – Bartók Péter gondozásában jelenik meg, előszóként e tanulmány rövid változatával. (Hogy mennyire újdonság ez még a zenesz-szakma számára is, kiderül abból, hogy a Bartók-összkiadás CD-verzióját kiegészítő, ritkaságokat tartalmazó korongon sem szerepel.)

A „Bartók módosításai A fából faragott királyfi zongorakivonatában, Ferencsik János példánya szerint” című munka technikailag is jó előtanulmány lehet a könyv filológiai érdekességéhez: „Pillantás Bartók műhelyébe: a II. Hegedűverseny korrektúrájának tanulságai”. Sajnos, Murphy nem pihen: a gondos-precíz szerkesztő épp itt felejt a publikált szövegben a legtöbb apró hibát, pontatlanságot, miközben megkockáztatja „azt a kijelentést, hogy Bartóknak még a korrigáló stílusa is kompromisszumot nem ismerő jellemét tükrözi”. A korrektúrázás munkájában jártas szelíd mosollyal olvashatja az olyan sommás megjegyzést, mint hogy „Bartók számára a kottakép egysége – az, hogy azonos effektust vagy jelenséget mindig egyazon eszközzel vagy jellel ábrázoljon – nagyon fontos volt”. Nem kell ahhoz Bar-

tóknak lenni! Más kérdés, hogy sikerül-e a nyomdai munkálatok sok fázisa során érvényt szerezni a szerzői kívánságnak. Lám, még Bartóknak sem mindig sikerült...

Mintegy négyszáz oldal olvasnivaló. Van benne mindenki számára érdekes-tanulságos, van összehasonlító dallamvizsgálat (mely tendenciát Szabolcsi életművében régen egyöntetű csodálattal fogadtuk, épp a hatalmas irodalom-ismeret kapcsán, újabban viszont híradás, mely már *nóvum* mivoltával megkülönböztetett figyelemre tart igényt, s van értékelő-elemző, tanulmányként kategorizálható, valóban tanító szándék-jellegű közlés. És nem hiányoznak az olyan miniatűrök, amelyek őrzik első-közlésük alkalmát-műfaját, „bunte Blätter” a zenetudomány gazdag birodalmából. Ami egységessé teszi mindezt, az a Bónis Ferencre jellemző mives (néhol veretes) stílus, ami még a kisebb jelentőségű vagy hatású jelenségeket sem engedi elbagatellizálni. A kutató komolysága: megbecsüli az anyagot, amivel dolgozik, s tisztában van azzal, hogy az alkotómunka értékeket hoz létre. Sokak számára valószínűsíti, hogy érdemes és érdekes foglalkozni a zenével, zene-történettel. Kiderül: mennyi múlik azon, hogy valóban értő kutató tesz fel kérdéseket a múlt fennmaradt emlékeinek-adatainak. Ilyesformán remélhetőleg a gyakorló muzsikusok (hangszeresek és énekesek) körében is rangot szerez a múlt-feltáró, mind teljesebb megismerésre törekvő, a jelent a múlttal azonos módon tárgyaló (így mindenkor aktuális) vizsgálódásoknak.

Fittler Katalin

Molnár Antal

AZ ÚJ BUDAPESTI ZENEPALOTA DOLGA

Háború után sok hatalmas épülettel lesz gazdagabb az ország. A rengeteg iskola és kórház között egy új fővárosi zenepalotának is helyet kell majd szorítani, mert szükségé végre aktuálissá lett. Hatalmas föllendülő társadalmi életünk zene-éhsége nagyobb lesz, mint valaha és egészen specifikus magyar zenemozgalomra is nyílik kilátás. Ezzel szemben semmit sem nyújtanak a rendelkezésre álló termek. Minden valamire való zenészt állandó csodálkozásra készítet, hogyan juthattak valaha arra a gondolatra, hogy a főváros vagy tánctermében, a Vigadóban, komoly zenekar-előadásokat tartsanak. A Vigadó akusztikája erre a célra teljesen használhatatlan, mert – mint köztudomású –

erős visszhangja van, vagyis az egymásután következő akkordok összeolvadnak. Egyik-másik *külföldi* karmester úgy próbál segíteni a bajon, hogy egyes nagyon kényes helyeken ú.n. Luftpausát tart, azaz vár, míg az utáncsengés eltűnik. Ezáltal persze meghamisítja a ritmus képét, két rossz közül a talán kevésbé rosszat választja. A zeneakadémia terme afféle majdnem-arányú terem, zenekarnak kicsi, kamarazeneének nagy. Leginkább még zongora-ének-előadások számára volna való, ha jó lenne az akusztikája. Erősebb fúvóhelyek szinte fullasztóan hatnak, a vonósok színeszürke, halott. Kamarazene-darabok pedig eltűnnek benne, kényszeredetten szólnak. Utóbbi baj azóta vált csapássá, mióta a

hatóság megengedte, hogy az ideális Royal-termet mozivá alakítsák. Ha azok, akiket – velem együtt – fájdalmasan érintett ez a szerbiai vandalizmus, megbotránkozásuk kellő szavait használnák, hamarosan csúnya affair-ekbe keveredhetnek.

*

Elsősorban az akusztika kérdése lesz tehát, ami az új termék építésénél nagy súllyal előlép. Itt azonban ismét találkozunk a régi nótával: a jó akusztika még megoldatlan probléma és véletlen ráhibázás dolga. De nem egészen így van a dolog. Mert igaz ugyan, hogy teljesen „biztosra” ma még nem lehet menni, de van a kérdés elméletének egy néhány alapvető pontja, melynek elhanyagolása okvetlen megbosszulja magát. Két része van a problémának: 1. az anyag, 2. a forma. Hogy milyen legyen egyik, milyen a másik, azt ma még végleg eldönteni nem tudják. Megesett, hogy kitűnő termet úgy anyagban, mint formában teljesen lemásoltak, és rossz lett az eredmény. Itt tehát elég mélyen fekvő bajokkal kell számolni. De hogy milyen *ne* legyen az anyag és a forma, azt már meg tudják mondani. Az anyag ne legyen oly nyers, mint pl. a Vigadó kő-masszája, mert akkor ordít, mint egy lépcsőház.

És ne legyen túlságosan puha sem, mert akkor belefűl a hang, mint szőnyeges és kárpitozott szalonjainkban. (Miert szól oly rosszul a jó-zene gazdag urainknál? mert szőnyegek és szövetek tömege eszi a hangot. Miért szól ugyanott oly nagyszerűen, esetleg túl élesen a láb alá való tánczene? mert elveszik a szőnyeget tánc alkalmából.) A forma kérdésének fő szabálya: minél kevesebb *üreg*, minél kevesebb dísz, vagyis ne legyenek aránytalan bemélyedések, kidudorodások; lehet, hogy az akadémia termének díszei szolgáltatják részben a kontra-példát. Nem szabad alkalmat adni a hangnak, hogy egy különálló visszhang-teret keressen magának, ahol önálló életet él a terem gros-jától függetlenül (a Vigadó páholyai, hátsó korrespondeáló apszisa, folyosója), ugyancsak rontja a hangot, ha kinyúló formák vannak jelen (pl. az első erkély a földszint fölött kiszögellők, I. Akadémia, Népszínház). Remek akusztikája van a bécsi, a pesti operának, utóbbi elsőrendű módon alkalmas zenekarhangversenyek rendezésére. Érthetetlen, miért nem veszik ezt észre a Filharmonikusok, miért mennek elnyeletni magukat a Vigadóba, vagy végleg eltemetkezni abba a „Népopera” nevet viselő épületbe, mely a római amphitheatrunkok mintájára gyilkolásra szolgál,

csak hogy a mai társadalom szegény, küzdő rabszolgáját: a művészetet gyilkolja le. – A világ legelső rendű termei között mintául szolgálhat az amsterdami zenepalota nagy- és kisterme. Ezek falai állítólag parafaburkolatot viselnek.

Második kérdés a termék száma. Úgy gondolom, három teremre van szükség. Egy nagyteremre, orgonával és hatalmas „orchesterrel” énekkar számára. Egy kisteremre intim-zene számára, és egy közép nagyságúra, melyben kisebb zenekar, ének, énekkar, kamaraszimfónia, nagyobb kamara-együttesek (szepített stb.) játszanának. A közép terem valamivel kisebb lehetne az akadémianál, a kisterem valamivel kisebb a megboldogult Royalnál. Persze arra is gondot kell fordítani, hogy a termék ne legyenek egymás szomszédjai, mint a bécsi Musikvereinsaal kis- és nagyterme, különben zavarják egymást.

Következik a termék berendezésének kérdése. Első és legfontosabb követelés (amivel nálunk oly kevés és pl. Bécsben oly nagyon törődnek) a kényelmes ülés. Hogyan merüljön el transzcendentális világokban a hallgató, ha folyton arra kell gondolnia, hogy ne válják terhére szomszédainak? Nem az a fontos, hogy paradicsomi bársonyokba süllyedjen az ember (mint a berlini Kammerpielekben), hanem az, hogy kellő távolságban üljön szomszédaitól, hogy azok jelenléte őt és az ő jelenléte azokat ne zavarhassa.

Mindhárom terem pódiumát úgy kell építeni, hogy le legyenek sülyeszthetők, a pincében elhelyezett közismert szerkezet segítségével. Így módon elértük azt, hogy az előadás teljesen az előadók ízlése szerint mehessen végbe. Ha az énekesnő szereti, hogy látják, amint magas hangoknál egtevívó tölcserért készíti szájából, énekeljen fönn. (A két kisebb teremnél egyébként számításba jöhet a terem első-tétítése is, bár szerintem még a zongorakísérő kis villanykörtéje is zavar, ezenkívül az előadót sem lehet megfosztani attól, hogy szövegébe nézzen.) Roppant zavaró a fűvók szájartásának és a vonósok mozdulatainak látása is. A zene hatásának *semmi köze* ahhoz, hogyan készítik a hangzását. Tagadhatatlan, hogy a publikummal való közlekedés az énekes számára, ki részben mimikus hatásokkal is dolgozik, bizonyos fokig szükséglet. A modern dalt nem igen fogják látatlanul előadni, de viszont annál inkább a régi irodalom kevésbé individuális, pl. egyházi darabjait. Hiú karmesterek dirigálnak fönn (aki nem kíváncsi „gyönyörű” mozdulataikra, lehunyhhatja szemét), iga-

zi zenészek, a Wagner értelmezésében nagy dirigensek eltakarják személyüket és hagyják a zenét önmagában hatni. Ami a karmester esztétikus mozdulatait illeti, azok úgyis *csupán* csak a játszó muzsikusszáma számára vannak, azt készítik harmonikus beleolvadásra. Az a publikum, melyet Loewe tornászása érdekel, nem is sejtí, miért jó ez a dirigens. Azért, mert ily módon tudja szuggerálni a zenészeit, de *ahogy* őket szuggerálja, az csúnya, groteszk. Ha nem is látnók, csak a gyönyörű előadást hallanók (sokkal intenzívebben persze, mert semmi sem zavarná *szemünet*, ami végtelenül fontos), ő ugyanígy kapálódzna, mert ez az ő módszere, de ahhoz hallgatás közben épp oly kevésbé van közünk, mint hogy a zongorista hogyan applikálja az ujjait. Nincs undorítóbb és a művészetet lealázóbb, mint a művész meglátcsövezése előadás közben. Ha azonban a művész maga a közönség sötét rétegeivel van egy nézetben, mindig rendelkezésre állhat a pódium felső elhelyezése. A sülyesztő gépezet azonban okvetlenül elmaradhatatlan esztétikai követelmény.

Fentiek teljesen beillenek a társadalom fejlődésének logikájába. A művészet mai polgári uralmának köszönhetjük a l'art pour l'art-t, s így csak szükségszerű, hogy ez az elv a hangversenyek berendezésében is megtalálható legyen. Hogy eddig hiányzott, csak azt jelenti, hogy a polgári fejlődés foka még nem állt a kellő magasságban. De minden jel arra mutat, hogy a háború utáni korszak vezető jelensége a középosztály végső virágzása, uralmának tetőfoka lesz.

Hogy miért legyen a legelső sülyeszthető pódiummal berendezett koncerterem éppen Magyarországon? Amiért a legelső lánchíd itt ívelt át folyót, amiért ez az ország – még mindig, mindenképpen – tud szülni tehetséget, lelket és belátást.

Az igazság érdekében még egy megjegyzést: Zeneakadémiánk építője állítólag jóhatású akusztika-regulátort alkalmazott az emeleti nagy üveg-tömbök előtt mozgatható függönyök alakjában. Aszerint, hogy nagyobb vagy kisebb üveg-felületet teszünk szabaddá, lesz élesebb vagy tompább a hangzás. Különféle együttesek számára különféleképp kellene módosítani a függönyök helyzetét. Lehet, hogy ilyenformán egészen kitűnő akusztikát kapnánk, de minthogy sohasem használják föl ezt az egyszerű „gépezetet”, és bizonyára nem is akarják fölhasználni: a végeredmény csak ugyanaz.

1916. szeptember 1.

A Molnár Antal cikk közreadójának kommentárja

Molnár Antal – sajnos – mindmáig aktuális elaborátuma nem valami hivatali íróasztalban elsüllyesztett s levéltárba került beadvány, hanem a Nyugat folyóirat 1916. szeptember 1-jei számában kinyomtatott cikk. Több, mint két évtizede bukkantam rá s vettem fel a folyóirat 70. születésnapját köszöntő antológiámba (Zenei írások a Nyugatban. Szerk.: Breuer János. Zeneműkiadó, 1978. 130–134.o.). Molnár Tanár Úr bármikor írhatta volna hosszú élete (1890–1983) folyamán, mint ahogy 1983 óta is megírhatná bárki. Tudtommal dolgozata zenekultúránk történetében az első, hangversenyterem építését ösztönző publikáció. Ugyan Bárczy István főpolgármester szorgalmazására a városháza adminisztrációja 1909 óta foglalkozott egy megfelelő hangversenyterem építésével, ez azonban a tervezésig sem jutott el, mivel az I. világháború lehetetlenné tett minden „fölsleges”, hadi célt nem szolgáló beruházást. Pedig a háborús években mérhetetlenül megnőtt a zene iránti érdeklődés. Filharmonikusainak alapításuktól (1853) majd’ 60 évre volt szükségük ahhoz, hogy négyről tízre emeljék egy-egy évadban tartott hangversenyeik számát. 1914/15-ben 30 koncertjük volt, igaz, ezt a sűrű programot lehetővé tette, hogy az első háborús évadban az Operaház szüneteltette az előadásait, elmaradtak tehát a színházi szolgálatok. De ebből nem következett, hogy – amint történt – a 2.000 főt befogadó Vigadóba áthelyezzék fellépéseiket a 3.200 ülést kínáló Népopera (ma: Erkel Színház, többszöri átépítés után lényegesen kisebb nézőtérral).

Profetikus írás a Molnár Antalé. Utópia benne csupán a lesüllyeszthető pódium igénye, mert az akusztikus benyomásokhoz élő zene hallgatásakor igenis hozzátartozik a látvány. Amennyire tudom, mindmáig sem épült a világban olyan koncertterem, amely eltüntetné az ének- és zenekart, karmesterestől, szólistától, a közönség szeme elől. A Zenekar muzsikos-olvasói, kik nagyságrendekkel több külföldi pódiumot ismernek, mint ahány nézőteret én, megerősíthetik – vagy cáfolhatják – állításomat. Tévedett Molnár Antal a háború utáni magyarországi helyzet megítélésében. Építkezési boom-ot remélt ő, a polgári fejlődés kiteljesedése nyomán; nem láthatta meg 1916-ban Trianont, nem sejtette annak társadalmi-gazdasági-kulturális következményeit. Végül, azt sem jósolhatta meg, hogy százada második felében olyan új művek is születnek, amelyek hangszeres csoportok térbeli elhelyezését igénylik, a quadrofóniáig – és tovább. A termek elképzélésekor erre nem térhetett ki tehát.

Írásából kiderül, hogy a hangversenyterem léte vagy hiánya nem mennyiségi kérdés – sőt, első sorban nem az –, hanem a minőségé. A 10-es évek Budapestjének épp eléggé tágas volt az akkori Vigadó, pláne a Népopera (ma is beérnének 3.200 főnyi közönsé-

A Zeneakadémia nagyterme

get befogadó zenecarnokkal!). Kulcskérdése a zenekari kultúrának, hogy mi hallik a teremben. Ugyan nem mentenek fel egyetlen zenészt sem szólama gondos megtanulásának-kigyakorlásának kötelezettsége alól, de a svájci óra precizitásával működő zenekar is tehetetlen a rossz akusztika ellenében.

Molnár Antalnál is élesebben fogalmazta meg ezt egy emberöltő múltán Kodály (A Vigadó hangversenyterme. 1946): „Szinte hihetetlen, hogy Budapestnek mai napig sincsen olyan terme, ahol nagyobb zene- és énekkari műveket teljesen kielégítő jóhangzással lehetne megszólaltatni. [...] Aki csak a Vigadóban hallgatott zenekart, nem is tudhatja, mi az. Mindnyájunknak, akik ott nevelkedtünk, hálóg hullott le a szeméről, mikor először hallottunk zenét jó termekben. Itthon nemcsak a hangszeres csoportok valórviszonyai tolódtak el, hanem egy-egy erősebb hangsúly után következő halkabb ütemek mindenestől elmerültek a visszhang hullámaiban. Csak kottával a kézben lehetett megállapítani, hogy voltaképpen mit játszanak; anélkül sokszor csak sejteni lehetett.”

Az első pesti Vigadót Hentzi lötte rommá 1849-ben, a helyén épült másodikat – erről ír Molnár Antal, majd Kodály – Budapest ostroma 1945-ben (csak a főfalak maradtak meg úgy, ahogy); a ma is szolgáló harmadikat a műemlékvédők teszik tönkre majd, békés eszközökkel zsugorítják kamarateremmé.

Az elpusztult első Vigadónak élő tanúja természetesen nincs. Aktív zenekari muzsikos nem akad, aki még játszott volna az 1865-től 90 évig koncertteremként (is) használt új Vigadóban. A nálam csak egy-két esztendővel fiatalabbak közönségként sem jártak benne (magam úgy 10–11 évesen). Talán nem fölsleges ismertetnem, mitől volt nagy és mitől volt rossz – milyen volt egyáltalán.

Nos, a Vigadó (franciából vett eredeti névén: redoute) bálteremnek épült, jóllehet megnyitásakor azonnal oda költözött a hangversenyélet. Ettől persze lehetett volna akusztikailag alkalmas játszóhely, mint a bécsi Burgban a Redoutensaal, a pozsonyi Redut, a Szlovák Filharmonikusok otthona, vagy a Molnár Antal által megsíratott Royal. Lehetett volna, de nem volt. Helyette fény és pompa, az előkelő társaság táncmultságainak hangulatát fokozandó.

Tájékozása éppen fordított volt, mint a maié. A széksorok észak felé néztek, a mai Vigadó utca irányába. A pódium nagyjából a mai büfé közepe táján kezdődhetett. A dobogót tüllszerű fehér anyaggal borított, harmonikaszerűen nyitható üvegezett ajtó sor választotta el a mögötte lévő hangolótól, néhány művész-szobától. A Deák Ferenc utcai mellékhomlokzatra nézett a kisterem, amelyet a nagytól egy fentebb leírt ajtó sor választott el. A két termet könnyűszerrel egybenyitották egy Casals vagy Huberman hangversenyén (így lett hely 2.000 főnyi közönségnek), a bálzóok pedig hatalmas táncparkettet vehettek birtokukba, mivel a széksorokkal együtt a pódium is „távozott” s a termet egybe nyitották a hangolóval.

„Első és legfontosabb követelés (amivel nálunk oly kevéssé és pl. Bécsben oly nagyon törődnek (a kényelmes ülés.” – írja az általa elképzelt termek berendezéséről Molnár. Zsöllye, az nem volt a Vigadóban egy szál sem. Olyan karfa nélküli széksorokkal rendezték be, amelyeket a Zeneakadémia Nagytermének orgonailésén látnunk, meg a pódiumra bezúfolva hírneves világsztárok fellépése. A sűrű, de kényelmetlen ültetési rend következtében fértek el oly sokan a Vigadóban. Ezeket a fapados széksorokat, amelyek nem voltak a pado-

zathoz rögzítve, báli esték előtt könnyűszerrel kihordták a hórukk-emberek.

Hatalmas márványborítású doboz volt a Vigadó, a fényes márványlapok úgy verték vissza a hangot, hogy a tihanyi echó elsápadt volna az irigységtől, ha hallja. Közvetlenül a Dunára néző főhomlokzat mentén volt az úgynevezett tükröfolyosó, hatalmas ablakos tükrökkel „üvegezve”, pompás hangvisszaverő felület. Amikor a bálterem megnyílt, elenyésző lehetett a terembe amúgy akadálytalanul beszüremelő utcai zaj. Hanem, amikor én jártam benne, behallatszott a Duna felől a sok hajóúrt, a villamosok indulását jelző csengő, meg a Vigadó-térre települt zenés szórakozóhely, a Hangli muzsikája (fő vonzereje Rácz Vali dizőz, kinek népszerűsége a Karády Katalinéval vetekedett).

Zenekari próbaterem természetesen nem volt a Vigadóban, hisz arra a bálzóknak szüksége nincs. Eredetileg ilyen célra épült helyiség egyébként Trianon előtt is, után is mindössze egy akadt az egész országban: az Operaházé. Aki járt, vagy kivált játszott benne, emlékezhet, nem volt a próbahely olyan akusztikai remekelés, mint a dalszínház nézőtere. (Zenekari kultúránknak egyébként mindmáig teherterele, hogy a kényszer szülte próbatermekben merőben mást hallani, mint a hangversenyek helyszínén.)

Molnár Antal nem az első, aki a Zeneakadémia számunkra oly kedves Nagytermét bírálja. A Népszava már az 1907 májusi avatónapság után szóba hozta: „[...] belső pompájával legkevésbé áll arányban a beosztás és használhatóság helyessége. A nagy hangversenyterem már első pillanatra is föltűnően kicsi.”

A Vigadóval foglalkozó írásban Kodály is visszatért erre: „Mikor felépült a Zeneakadémia, azt hitték, megoldódott a probléma. Ám csakhamar kiderült, a terem zenekarnak kicsi, kamarazeneének nagy. Hogy arányaiban elhibázták, annak részben a rövid telek az oka. Akkoriban bőven válogathattak volna telkekben.”

Hogy ez mennyire kiderült, jelzi: a hangversenyélet három teljes évadon át tökéletesen negligálta az új játszóhelyet. Ma, amikor – persze némi túlzással – évekre előre kell lefoglalni egy hajnali háromkor kezdődő koncertre a Nagytermet, szinte hihetetlen, hogy benne a zenei honfoglalás 1910 őszén egy Richard Strauss pianista közreműködésével rendezett dal- és kamarasttel, Pablo Casals bemutatkozásával kezdődött. Addig évadonként úgy 15 estén volt foglalt, az Akadémiai Zenekar játszott benne, a Zeneakadémia tanárokkal megerősített növendékzenekara, melyet felváltva vezényelt két nem-karmester, Hubay Jenő a zseniális hegedűs és Popper Dávid a nem kevésbé je-

lentékeny csellista, meg a Népszínház-Vígopera tagjaiból alakult Országos Szimfóniai Zenekar, melyet szintén egy nem-karmester vezényelt, Kun László, a Zeneakadémia cimbalomtanára, ki mellesleg vezényelni tanította a mindenkori negyedéves zeneszerzőosztályt is. (Gondolom, mint az intézet professzora, olesón, vagy éppen ingyen jutott a Nagyteremhez). Jellemző, hogy az Akadémia két ifjú tanárának, Bartóknak és Kodálynak eszébe sem jutott 1910 márciusában, hogy szerzői estjé ott is megtarthatná – vagy a két hangverseny rendezőjének, Rózsavölgyinek nem jutott eszébe e lehetőség.

Lassan, mondhatni vonakodva költözött a hangverseny a Zeneakadémiaira. Jellemző, hogy a kor vezető zenekara, a Filharmóniai Társaság is csupán 1919 ősztől vette rendszeres használatba. A Vigadót meg nem töltő bel- és külföldi szólisták, kamaragyüttesek otthona a Royal, az Erzsébet-körúton 1896-ban felépült luxusszálloda díszterme, azaz bálterme volt. Alighanem a véletlen műve, hogy falai között jó volt az akusztika, hisz erre a tánchoz nem volt semmi szükség. Nem véletlen, hogy Molnár Antal valóságos háborús bűncselekménynek minősítette mozívá-

A Pesti Vigadó

alakítását (1915 október 31-én nyílt meg az előkelő Royal Apolló mozgóképszínház, a mi időnkben Vörös Csillag, majd ismét Royal Apolló – évek óta zárva). A szállodának nyilván több pénzt hozott a napi ki tudja hány vetítés, mint a heti két-három koncert meg a báli szezon nyújtotta forgalom.

A Royal volt a színtere Bartók, Kodály említett szerzői estjének, ott mutatkozott be Wilhelm Backhaus, zongorázott Dohnányi, tartotta 1910/11-ben első bérleti koncertsorozatát a Waldbauer-Kerpely vonósnegyes. A Zeneakadémia Nagyterménél valamivel kisebb volt, épp megfelelő méretű a felsó-

rolt – és fel nem sorolt – szólistáknak, kamaragyütteseknek.

Molnár Antal fantáziájában nyilvánvalóan a két bécsi „szomszédvár”, a Konzerthaus meg a Musikverein lebegett, háromtermes hangverseny-nagyüzemet rajtuk kívül nem ismert. Ne vetítsük vissza gondolatmenetére a mai politikai divatszót; ő, aki elsőként művelte a zeneszociológiát Magyarországon, valóban a polgári fejlődés kiteljesedésétől remélte ama zenepalota megépültét, amelyben megszólalhat Mahler VIII. szimfóniája, de méltó helyet kaphat a szerény érdeklődésre számító avantgarde zene is. Zenekultúránk megkésétt fejlődésének eredménye, hogy éppen a háborús években érett meg koncertterem építésére a helyzet. Ilyet addig Nagymagyarországon nem emeltek egyet sem, mert nem volt rá szükség. Színházak, könyvtárak, múzeumok épültek a kiegyezéstől 1914-ig, a hangversenyélet szükségleteit azonban kielégítették a társadalmi élet színterét szolgáló kaszinók, a báltermek – önállóak, mint a vigadók, vagy szállodák nélkülözhetetlen épületszárnyai (Arany Bika Debrecen, Tisza Szálló Szeged, stb.) –, a kőszínházak; vagyis csupa akusztikai követelmények nélküli, vagy nem hangverseny-akusztikára tervezett hely. A zeneiskolákba, ide értve a majd-nem-Zeneakadémia funkciót betöltő Nemzeti Zenedét, jellemzően növendékkoncertek tartására.

Idő, az lett volna az I. világháború befejezése óta arra, hogy Molnár Antal álma valóra váljék, hanem olyan nyugalmas és felfelé ívelő hosszú periódus, amilyen 1867-1914 között közzöntött ránk nem volt többé legújabbkori történelmünkben. Akkor épült ki szinte a teljes, máig használt, kulturális, pontosabban művészi infrastruktúra – a hangversenytermet kivéve. Változatlanul időszerű tehát Molnár víziója 1916-ból. Meglehet, aktuálisabb, mint kívánóknak, hiszen a legújabb terv – még nem meghirdetett stádiumban – arról szólna, hogy az Erkel-Színház belsejébe valami dobozféle kerülne, mely a monstumból hangversenytermet hasítana ki. Nem vagyok babonás, de a Népopera (Városi Színház, Magyar Művelődés Háza, Városi Színház, Erkel Színház) megnyitása, 1911. december 7-e, óta valami átok ül. Félő, hogy a rossz szellemek a belé rakott „dobozból” sem költöznek ki, nézőtere szükségképpen kisebb lenne a kívánatosnál. Akusztikája...?? Ráadásul tervezőt-kivitelezőt az annak idején hevenyében és panamaszagúan emelt falak bontása-átalakítása közben sok meglepetés érné, ami az álmoskönyv szerint tetemes plusz költséget jelent. Kerülne tán annyiba is a végelszámolás-kor, amennyi a Molnár Antal 84 éves projektjének ára a ki tudja, megoldandó-e gondjaink?

Breuer János

Jóga – muzsikuskoknak

Zenekari muzsikuskok pszicho-fizikai terhelésének kiegyenlítési módszere

Cornelia Heinrich 18 éve a Neue Philharmonie Westfalen szólófiuvólása. 20 éve foglalkozik jógával és 1995-1998 között a Bundes Deutscher Yogalehrer (BDY) és az Europäischer Yoga Union (EYO) irányelvei szerint kifejlesztett három és fél éves képzésen jogatanári diplomát szerzett. Zenekari tevékenysége mellett jelenleg kifejezetten zenészekre szabott jóga koncepciók kidolgozásával foglalkozik, azokat jóga kurzusokon és speciális szemináriumokon bocsátja az érdeklő muzsikuskok rendelkezésére.

A hivatásos muzsikuskélet egészségügyi kérdései néhány éve lényegesen többször képezik vita tárgyát, mint korábban. Bár már a 18. században születtek olyan írások, melyek a művészek egészségügyi problémáit tárgyalták, de az érintettek, sőt az orvosok vagy az általános nyilvánosság részéről is kevés érdeklődés mutatkozott irántuk. Néhány évvel ezelőtlig például még előfordulhatott, hogy a zenészt hátfájdalmi miatt orvostól orvosig küldték, majd végül az „ezzel pedig együtt kell élnie” mondattal, kezelés nélkül bocsátották el. Ebben most, úgy tűnik, köszönhetően a mi pályánk iránt érdeklődő orvosok elkötelezettségének, alapvető változás áll be. Néhány, részben meglehetősen terjedelmes tanulmány, orvosi könyvek, orvosi folyóiratokban megjelent cikkek, valamint e folyóiratban megjelenő, egészség szempontjából lényeges írások járulnak hozzá ahhoz, hogy a probléma az érintettek tudatához eljusson. A megterheléseket és azoknak az egész emberre gyakorolt hatását ugyan már többször leírták. Jelen cikk azt szeretné megmutatni, hogy a jógatechnikák miért jelenthetnek határos segítséget a muzsikuskoknak.

A zenészek fizikai és pszichikai terhelése

Minden zenész érzi sajátmagán az őt érintő terheléseket, még akkor is, ha néha nem szívesen beszél erről kollegáival. A terhelési faktorokat itt részletesen felsorolni nem feltétlenül szükséges. Mindazonáltal, az ismert problémák felsorolása ésszerűnek tűnik annak a lehetőségnek a tisztázására, hogy a jóga segítségével ki lehet-e egyenlíteni.

Fizikai szinten sok probléma adódik az izmok kiegyenlítetlen működése miatt, aminek eredete a hangszer statikai, sokszor nem természetes tartására, valamint bizonyos izomcsoportok egyoldalú terhelésére vezethető

vissza. Ez különösen az asszimmetrikus tartású hangszerek esetében igaz, mint pl. többek között a magas vonós hangszereknél és brácsánál, fuvalánál, fagottnál. A kiegyensúlyozatlanság aztán a továbbiakban tehermentesítő mozgásokhoz és könnyítő tartáshoz vezet, ami tovább fokozza a feszültséget az izmok állandó felesleges feszítése miatt. Ez az ördögi kör aztán a végén magától értetődően hibás tartást eredményez, ami éveken keresztül tartó terhelésnél a muzsikuskok gerincoszlopának és kezének röntgenfelvétellel is bizonyítható deformáltságához vezet.

A zenészek szív és érrendszeri terhelését 1965-ben Schmale és Schmidtke, valamint 1971-ben Piperek vizsgálta és *Der Orchester-musiker* és *Stress und Kunst* c. munkáikban hatásosan dokumentálták. Mivel fizikai tekintetben a próbákön és a hangverseny alatt elvileg ugyanaz a munka folyik, a terhelések fizikai összetételére vonatkozóan itt jó támpontot kapunk. Előadási helyzetben a nagyobb mentális feszültség a jelentősen megnövekvő pulzusértékekben tükröződik és valószínűleg mint erősebb izomtevékenység is mérhető lenne. Az EEG vizsgálatok lelete szokatlanul hosszú időtartamú, rendkívüli koncentrációról árulkodik.

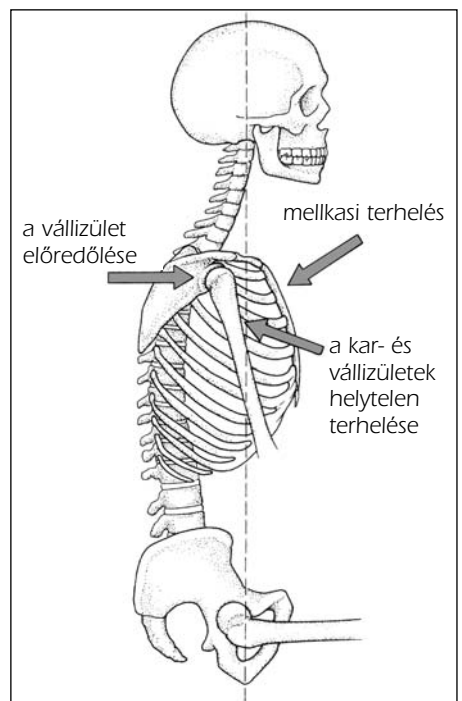
Sajnos, ezen kívül egész sor nyilvánvalóan elkerülhetetlen stresszfaktor jelentkezik a zenekari muzsikuskok életében, mint pl. a kollegák rejtett, vagy éppen nyilvánvaló teljesítménykontrollja; a megbetegedett kollegát egy előadáson - természetesen próba nélkül - helyettesítő zenésznek magára kell vennie; néha nagyon rosszul olvasható a kotta; néhány helyen még mindig alkalmatlanok az ülések és a világítás; rosszak az akusztikai körülmények; vannak karmesterek, akik nem nőttek fel feladatukhoz; egyszóval rossz a próba atmoszféra... A lista tetszés szerint kiegészíthető.

Mindezek a dolgok már önmagukban is olyan feszült alaphangulatot teremtenek, ami alkalmas a muzsikusk pszicho-fizikai egyensúlyának érzékeny megzavarásához. Mivel ezeknek a problémáknak általános megoldása bizonyára soha sem lesz realizálható, a muzsikusk számára csak az a lehetőség marad, hogy alkalmazkodjon az adott helyzethez, mert különben felőrölődik és szakmai tevékenységét idő előtt fel kell adnia. Pozitív beállítottságához azonban rendkívül jó stresszrezisztenciára van szüksége, valamint arra a képességre, hogy minden kellemetlenség ellenére saját játékára koncentrálni tudjon. A mindennapok során a muzsikusk fent bemutatott terhelésére alig van megfelelő kompen-

záció, mivel ő munkarendje miatt csak kivételes esetben tud rendszeres tréning-, vagy torna gyakorlatokon, például sportegyesületekben, kurzusokon, jóga iskolákon részt venni. Az itt következő fejtegetésekből belátható, hogy megfelelő kiegyenlítés a két sík (pszichikai-fizikai) közül nemcsak az egyikre vonatkozhat. Jobbanmondva mindkét síkot érintenie kell és kölcsönös áthatással a kiegyenlítés pszicho-fizikai módszerét kell szembe állítania a muzsikusk pszicho-fizikai terhelésével.

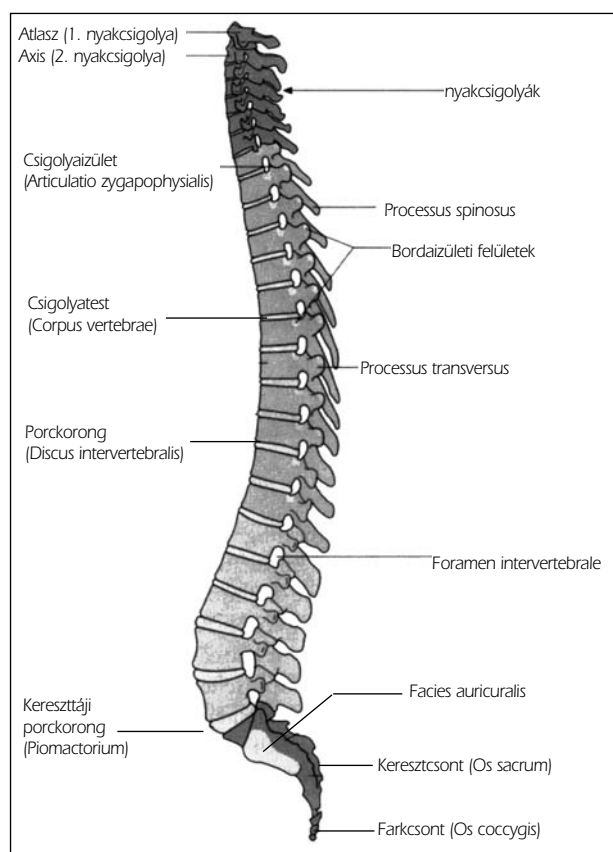
A gerincoszlop mint központi tengely

A klasszikus jóga Indiában mintegy 2000 éves múltra tekint vissza. Gyűjtő fogalomként technikáknak és módszereknek összességévé vált, ahol mindegyik elemnek egyetlen célja van: segíteni az embert az igazi lényidentitásának (újra)-megteremtésében. A jóga praxisában (gyökér: yuj = összekötni, egyesíteni) arról van szó, hogy az embert saját különböző aspektusaiban kell sajátmagával összekötni, azaz a testet, lelket és szellemet harmonizálni. Ilyen szempontból a jógát úgy is tekinthetjük, mint az ember integrációját létének minden szintjén.

Példa a hangszertartásból eredő féloldalas terhelés következményeire

A jógának a Baghavadgítában (cca. Krisztus után 200-ban) leírt 17 útja közül a legismertebb a munka, a szerelem és a megismerés útja. A Tantrismus (=misztikus indiai vallás) a 7. és 10. évszázad között létrejött a Hatha-jóga útja, ami a testhez kapcsolt praktikák egész szisztémáját fogta át. Ezek viszonylag részletes leírását később, a 16. és 17. században, Hatha-Pradīpikā és Gheranda-Samhitā könyveiben megtaláljuk. A kifejlesztett technikák a fizikai egészség stabilizálását szolgálják és ugyanakkor a fenti integráció értelmében az embernek a lelki-szellemi fejlődését segítik elő. A Hatha-Jóga praktikáiban pszicho-fizikai hatású gyakorlatok rendszeréről van szó. Kriya (méregtelenítő eljárások), ászanák (testtartások), pránájámák (légző gyakorlatok) és meditáció kifejezéseket használjuk itt a Hatha-Jóga technikáinak nevesítésére.

A gerincoszlopnak mint az ember központi tengelyének teherhordó szerepe van a Hatha-Jóga összkoncepciójában.

A gerincoszlop ebben a koncepcióban az ember központi tengelyének tekinthető. Ehhez még hordozó funkcióját is említeni kell, ami számos gyakorlatban flexibilitásában és stabilitásában jelentkezik. Amikor a következőkben jógáról beszélünk, akkor ez a kifejezés mindig a Hatha-Jóga formáira vonatkozik, aminek praxisát különböző szemszögből vizsgáljuk. A saját alkalmazást aztán az egyénileg kiválasztott súlyponttal kell összeegyeztetni. Lehetőség a differenciálásra három területen adódik. Ezeknek a területeknek a határait természetesen inkább folyamatos átmeneteknek kell tekintenünk.

Különbségek három területen

Első területnek a fizikai síkot tekintjük; az eljárás indítéka és célja: főleg testi problémák csökkentése vagy gyógyítása, mint pl. hátfájdalmak, emésztési zavarok, nyak- és háttáji feszültségek stb. valamint az általános egészségi állapot javítása. Itt lényegében az ászanákat és néhány kriyát alkalmazunk.

A pszichikai terület (és pszicho-fizikai is) a fenti problémák mellett elsősorban az idegi feszültségeket és az ezzel komplex módon összekötöttesben álló, a szakmai- és mindennapi életre vonatkozó, korlátozottságot fogja át. A stressz leküzdése ill. a stresszrezisztencia növelése, valamint az idegrendszer ezzel kapcsolatos tehermentesítése és a feszültség enyhítése itt a jógát végző fő célja. Ebben az esetben az ászanák alkalmazását kell intenzívebbé

tenni és kiterjeszteni a pránájámá gyakorlatokkal és egyszerű meditációs technikákkal.

A mentális-szellemi terület az emberben rejlő azt a forrást jelenti, amiből végül is a zenéhez való kapcsolatunk táplálkozik és aminek intenzívítéséhez és elmélyítéséhez a praxis vezet. A jóga filozófiai alapjai és további meditációs technikák egészítik ki a közbenebb ászana és pránájámá gyakorló programokat.

Mivel az összes terület átfogó leírása szétfeszítené egy cikk kereteit, a következőkben csupán az első két területet tárgyaljuk röviden, a muzikusok pszicho-fizikai terhelésének kiegyenlítését szolgáló funkcióiban.

Testtartás

Az ászanához nyújtó, húzó és erősítő gyakorlatok tartoznak, tartások, amik az egyensúlyérzetet edzik és gyakorlatok, melyek összességükben a test és a sajátos, speciális ízületek mozgékonyosságát javítják.

Ezeket lassan, nagy belső figyelemmel kell végrehajtani. Ezáltal lelki-szellemi megnyugvás következik be, aminek stresszleépítő hatása van. Ez osztályozható például a gerincoszlop mozgásformáin és a térben elfoglalt pozíciók szerint: hátmeghajlás, (gerincoszlop) fordulás, előrehajlás, oldalhajlás, egyensúlyi tartás, forduló tartás, (fej a testközéppont alatt), ülő tartás. A gyakorlatok elnevezését gyakran állatok (teve, hal), tárgyaktól (eke, ív), nagymesterek (Matsyendrászana), vagy testrészek (fej-állás) nevéből származtatják.

A tartásoknak első és legfontosabb szabálya: stabilnak és kellemesnek kell lenniük. Ez azt jelenti, hogy a gyakorlatokat a gyakorló testi feltételeihez kell szabni, hogy a tartások jó érzéseket keltsenek. Csak ilyen módon érhető el lazulás, az eljárás valódi célja, a jóga pszicho-fizikai hatása. A tartásnál a belső figyelmet elsősorban az izomzat létrejött nyújtására kell összpontosítani, mely kellemesnek, némelykor intenzíven érezhető, ami azonban semmi esetre sem okozhat fájdalmat (a sérülés elkerülésének szabálya).

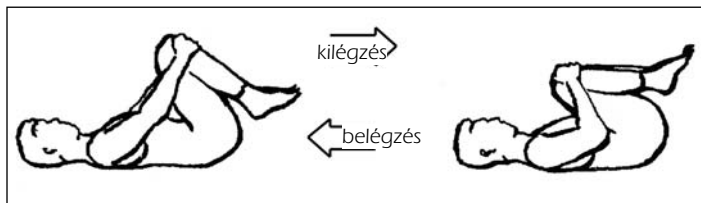
A nyújtott izomzat célzott lazítása egyszerre eredményez lelki ellazulást és hatást az izmok reflex-érzékenységre. Rendszeres gyakorlásnál azonos tartásban addig kell maradni, míg abból kifutálni lehet (kezdetben néhány másodpercig, később néhány percig, az eljárás gyakorlottságának és intenzitásának megfelelően). A hosszantartó gyakorlatnál a szabályos lélegzetvételre kell koncentrálni, aminek alapjában véve mindig nyugodtnak és egyenletesnek kellene lennie.

Ezekkel a sajátosságokkal a jóga lényegesen különbözik mind a tornagyakorlatok minden fajtájától, mind pusztán a nyújtózkodástól. Mindkét említett tréningváltozatnál az eljárás lényegében a fizikai területre korlátozódik. A gimnasztikában dinamikusan nagyszámú ismétléssel dolgoznak, amik ugyan hozzájárulnak az izmok fejlődéséhez, de a tudatos ellazulást és a megrövidült izmok szükséges nyújtását is figyelmen kívül hagyják. A nyújtásnál sokszor olyan gyakorlatok szerepelnek, amik a Hatha-Jógából származnak. A jóga, mint egységes rendszer filozófiai és a szellemi háttérének ismerete nélkül, ezek a gyakorlatok csupán az izmok nyújtásának fizikai eredményét hozzák, eredetileg szánt hatásuknak így csupán töredékét tudják kifejezni.

Nújítózkodó kutyá: példakép a jobboldali, „a lefelé néző kutyá” gyakorlathoz

Mire hatnak a gyakorlatok?

Fiziológiai szempontból a gyakorlatoknak egész sor vizsgálható hatása van. Így az ászanák (testtartások) rendszeres praxisa által, Ebert szerint, a következő területek érintettek és trenírozhatók (a tréninget itt úgy értelmezzük, mint a test különböző komponensei együttjátékának optimalizálását):

- Thorax: a különböző tüdőrészek átlégzésének és átvérzésének javítása a mellüreg tágitása és fellazítása révén
- Hasüreg, gyomor-bél-motorika: a perisztaltika pozitív befolyásolása a testtartások folyamán a hasüregben a sima izmok nyújtása és összehúzódása révén létrejövő nyomásváltozással
- Vérkeringés, vénák, hidrosztatikus nyomás, mikrocirkuláció: Az intravaskularis nyomás (ér belső nyomás) emelése, ami a hajszálér tartományban a vér megnövelt filtrációjához vezet. A hidrosztatikus nyomásfeltelemek a testtartás szerint erősen megváltoznak (pl. fejjállás) és ez befolyásolja a mikrocirkulációs filtráció-mennyiséget.
- Szomatoszenzibilis (testérzékenységre irányuló) és viscerális (a belső szerveket érintő) receptorok: A test igénybevétele a különböző tartásokban a receptorok különféle fajtájára van ingerlő hatással. Ez a viscerális-motorikus (a belső szervek mozgására vonatkozó) és a kutano-viscerális reflexeket (a bőr és a belső szervek közötti reflexkapcsolatokat) aktivizálja, ami a fizioterápiás reflexzóna-masszáznál ismert jelenség.
- Az éberség fokozása (ébrenlét, figyelem): A különböző testtartások egy információ-áramlást idéznek elő a test és az agy között. Ezek az impulzusok az ébrenlét- és ébresztő központot is érintik és ezáltal az éberség fokozódásához vezetnek.
- A testérzékelés tudata: A gyakorlatok tudatos és koncentrált kivitelezésével a test-

Még a nagyon egyszerűnek kinéző gyakorlatoknak is lehet határozottan érezhető hatása

ről összességében több információ áll rendelkezésre és egy kifinomult testmodell fejlődik ki (a saját test érzékelésének képessége fokozódik és kifinomultabbá válik).

- A vegetatív hatékonyság javítása és a szenzomotorikus szabályozás optimalizálása: A gyakorlatoknál alkalmazott kezdeti erőfeszítés az érintett izomzat összehangolásával fokozatosan csökken. Azonos testtartások egy idő után lassúbb szívverés mellett hosszabban tarthatók.
- A koncentrációképesség javítása: Az általános figyelem ászanák gyakorlása közben, az intenzív koncentráció az érintett testrészekre és különösen az egyensúlyhelyzetek tartása javítja a koncentrációképességet.
- Az izomzat fejlesztése: Az azonos testhelyzet tartása az aktivizált izmok gyenge, izometrikus összehúzódásához vezet. Ezáltal az izmok az egyéni gyakorló programnak megfelelő határig erősödnek, ami elsősorban a lassan összehúzódó, tartós teljesítményt biztosító vörös izomszöveteket érintik.

Egy kiegyensúlyozott ászana program összhatasát tekintve a fizikai tartományban egyértelműen több területet fog át mint egy „stretching” program, ugyanakkor az izmokra teljes értékű nyújtóhatást gyakorolt minden ismert pozitív hatásával. (1. fent)

A jógapraxis, mint antistressz eszköz fizikai hatása a vegetatív és motorikus tónus összekapcsolódásán alapszik. Az izomzat nagyfokú feszültségének megszüntetése a vegetatív idegrendszer elernyedéséhez és tehermentesítéséhez vezet. A jóga tartós gyakorlása tehát a vegetatív nyugalmi állapot vagotóniájához (az általános feszültség-állapot megnyugvás-irányú eltolódásához) vezet. Ez a hatás a nyugalmi pulzus és légzésszám, nyál-kiválasztás és bőrellenállás mérésével igazolható.

Légzés és psziché

A légzés és a psziché összeköttetése, mint ahogy azt tulajdonképpen naponta többé-kevésbé tudatosan (és nem tudatosan) megéljük, lehetőséget ad arra, hogy belső feszültségünk mértékét célzatosan befolyásoljuk. Az összefüggés a hiperventilláció (felfokozott légzés) és a lámpaláz között például egy új tanulmányban hatásosan bizonyított. (Widmer/A. Conway/S. Cohen/P. Davies: „Die Hyperventilation als korrelierender und mitbestimmender Faktor von störendem Lampenfieber bei Musikern”, Musikphysiologie und Musikermmedizin 3/1998) A jóga légzésgyakorlatok ebből a szempontból már rég praktikus tapasztalatokra alapozódnak. A kiléleg-

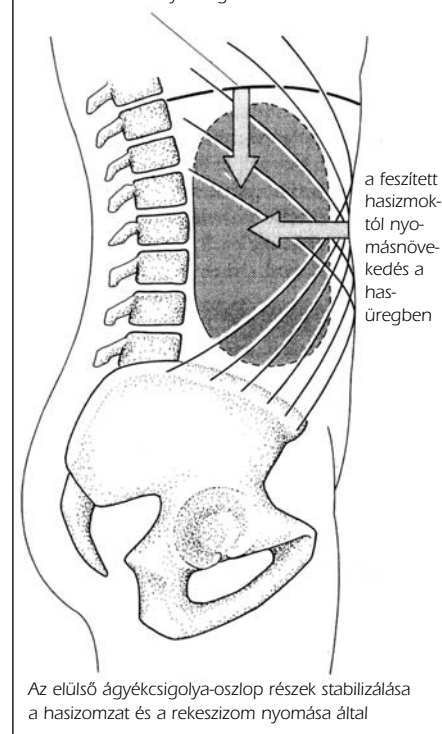
zés meghosszabbításának célja: általános megnyugtató. A továbbiakban a lélegzési szünetekben a has- és csipőterületen tele tödőben végzett izom-összehúzódások a kiválasztási funkciók megjavításához vezetnek. Fizikai síkon a légzésfolyam visszatartása az agyi folyamatban jelentős lelassulást eredményez egészen a teljes nyugalom időszakáig. A pránájama gyakorlat hagyományosan a test regenerálásához és méregtelenítéséhez, az idegrendszer jobb integrációjához, valamint a figyelem és éberség növekvő szintjével járó indulati reakció csökkentéséhez ajánlható.

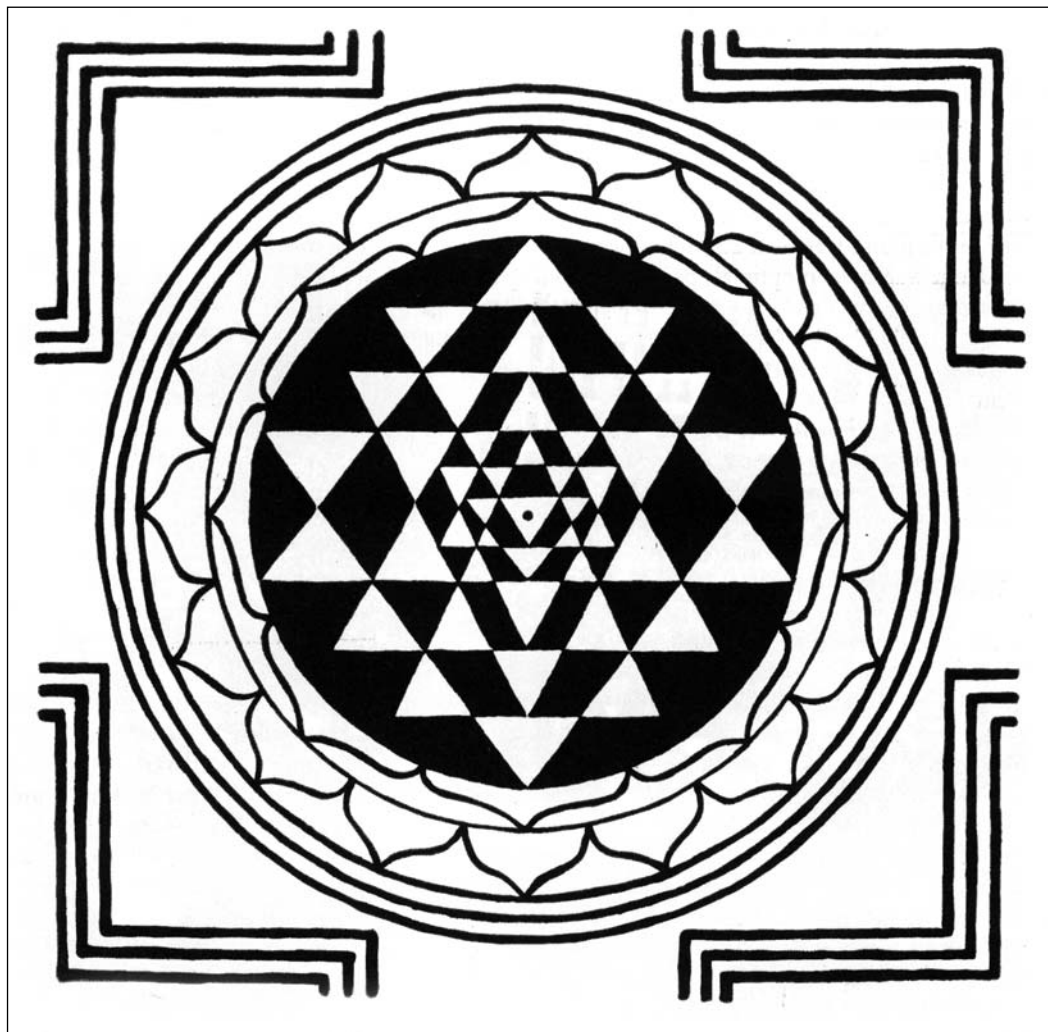
Így tulajdonképpen a meditáció pszichofiziológiai előfeltételei valósulnak meg. A muzsik számára a jóga nemcsak a lélegzése feletti uralom elsőrendű eszköze (ez főként a fúvósok számára nagy praktikus érték), hanem ezen felül a belső feszültség szabályozásának is megbízható instrumentuma, ami némi tapasztalattal, az idevágó gyakorlattal, még konkrét koncert-szituációban is alkalmazható.

Végkövetkeztetés és kitekintés

Annak ellenére, hogy sok minden még tudományos bizonyítást igényel, ezzel a cikkkel szeretnénk a figyelmet felhívni arra, hogy nem feltétlenül tiszta véletlen, ha egy zenész a jóga módszereiben szakmai problémáihoz hatásos segítséget talál. Bizonyára nem a jóga az egyetlen, hanem egy a különböző — a muzsikust segítő — módszerek között. A muzsikusként önmaga számára a valóban releváns kiindulási pont, ami az egyik vagy másik módszer alkalmazásához

Nyomásnövekedés a hasüregben mélyen fekvő rekeszizomnál mély belégzés közben

A meditáció tulajdonképpeni előkészítő fáziséhoz tartoznak a tradicionális koncentráció tárgyak, az ún. Yantrák

vezet, függ a személyiség beállítottságától és gyakran kapcsolatban áll a mindenkori elérhető ajánlatokkal (kurzusok, tanárok, az egyéni foglalkozás lehetőségei). Az eljárás ismertetőjelei, amik már az első jóga óra után megélhetőek és aztán oda hatnak, hogy az illető a jóga mellett dönt, a következőképpen írható le:

- megnyugvás, visszatalálunk önmagunkhoz,
- spontán segítség feszültség-keltette hátfájásokhoz, amik különben csak nagyon nehezen kezelhetőek,
- a belső erőtartálék, ami egy megerőltető szolgálat után gyakran nagyon kimerül – az ember kizsigerelve és tökéletesen üresnek érzi magát –, a gyakorlatoktól ismét feltöltődik és a pszichikai és fizikai regeneráció érezhetően gyorsabban belendül.
- középtávon érezhető segítség, az olyan nem specifikus panaszoknál, mint amilyenek az emésztési- és alvászavarok.

A jóga-praxis fiziológiai hatása, amint azt a „Mire hatnak a gyakorlatok” címszó alatt tárgyaltuk, tudományosan is bizonyítást nyert. A jóga mindenképpen bevált eszköznek te-

kinthető az izomzati egyensúlyzavar megelőzéséhez, a stressz káros hatásainak kivédéséhez. Speciálisan muzsikuskok igényeire és problémáira szabott eljárásra jellemző az ászanák megfelelő kiválasztása, és az individuális probléma kör tekintetbe vétele. Még a meditáció terén is mód van a szakmához kreatíven kapcsolódni, koncentráltan lehet elmélkedni egy hangzaton, esti szólónkon, vagy egy más fontos álláson.

Sajnos a jóga sem csodaszer, mivel vannak olyan gyakorlati előfeltételek, amelyeket mindenképp tekintetbe kell venni. Először is egyáltalán késznek kell lenni arra, hogy ilyen intenzív módon foglalkozunk önmagunkkal. Mivel a muzsikuskok naponta ki van téve foglalkozási terheléseknek, a kiegyensúlyozásnak is a lehetőségekhez mérten gyakran kellene történnie, legjobb lenne azt is naponta gyakorolni. A foglalkozás időtartama is egyénenként különböző. A tapasztalat azt mutatja, hogy egy regenerációs és stresszmentesítő program már 20–30 perc alatt is nagyon jól elvégezhető. A személyre szabott praxis azonban nagyon jól alkalmazkodhat a muzsikuskok mindennapjainak keretfeltételeihez, úgy,

hogy 15 perctől 60–70 percig terjedő időráfordításból indulhatunk ki.

A kezdeti együttműködés egy kvalifikált tanárral itt éppen olyan nélkülözhetetlen, mint a hangszertanulásnál. Kis csoport volna optimális (4–6 fővel), hasonló elvárással és érdeklődéssel rendelkező csoporttagokkal. Speciális problémával küszködő ember számára nagyobb csoportban egy óra hatásossága erősen csökken. A legjobb tanár sem képes 10–12 főt vagy többet magában foglaló csoportban az egyes személyekkel ugyanolyan módon foglalkozni, mint kisebb csoportban vagy rendkívüli esetben egyéni foglalkozásnál.

Ehhez a tanárnak még abban a helyzetben is kell lennie, hogy a muzsikuskok mindennapok problémáit ismerje és a mindenkor alkalmas gyakorlatokat választhassa ki (egy megerőltető szolgálat után a praxisban például egészen máshová kell helyezni a súlypontokat, mint a szolgálat folyamán!) Az ászanáknak az adott testhez mért gyakorlását a kezdeteknél mindig kontrollálni kell, mivel helytelen gyakorlás vagy nem a saját testhez mért gyakorlatok ártalmasak is lehetnek. Ebben az esetben pedig sajnos valószínűleg a jógát okolják, amit az legfelsőbb parancsával, az ahimsával (semmi erőszak, nem kárt okozni!) éppen elkerülni szeretne.

Még egy szó a tanár kiválasztásához: minden muzsikusk tudja, hogy nem mindig passzol össze a növendék a tanárral (és fordítva). Azonos hullámhosszon kell lenniük, hogy bizalmi bázisukat kialakíthassák, amire minden jó tanítás alapul. Mik a lehetőségek a megfelelő tanár megtalálásához? Németországban bizonyos jógaiskolákban próba órákon lehet részt venni, a Bund Deutscher Yogalehrer-nek listája van a felügyelt tanárokról és jóga intézmények szívesen segítenek a lakóhely szerinti jógatanár megkeresésében. A jóga tanárnak a lehetőségek szerint az Európai Jóga Unió irányelveinek megfelelő képzéssel és a muzsikuskok speciális problémái iránti érdeklődéssel kellene rendelkeznie. Részt lehetne venni a szabadság ideje alatt is egy három-tól öt hétig tartó kurzuson és ilyen módon rögtön egy intenzív benyomást nyerni arról, hogy milyen a jóga a gyakorlatban és miként hat az az egyénre.

(A cikk elsőként a „Das Orchester” című lap 10/2000 számában jelent meg. Köszönjük a közlés jogát.)

Reményi Ede hangszerei egy lokálpatrióta világpolgár rövid bemutatása

A Somogyvári S. Gyula által összegyűjtött dokumentumok segítségével és azok kiegészítésével kicsit romantikus hangvételő, de tényszerű tájékoztatást kaphat az olvasó arról, milyen elvek és érzelmek szerint válogatta, használta jobbnál jobb hangszereit a múlt század világhírű magyar hegedűvirtuóza. Egerben és Bécsben (Josef Böhm-nél) tanult, még nem volt hűszesz-tendő, amikor már Párizsban, Londonban vendégszerepelt.

Görgy tábornok táborigedűse volt, 1849 őszén emigrálnia kellett. Hosszas vándorlás után az Egyesült Államokban telepedett le, ahonnan 1852-ben már ismert virtuózként tért vissza koncertezni Európába. Hangversenyezett Brahms-szal, öt évig volt a királyi zenekar szólóhegedűse Londonban. 1857-ben meghívta anyját és Katica nővérét Londonba, hogy tanúi legyenek hegedűművészi sikereinek. A család élményben gazdagon tért haza. Az elragadtatott nővér levelet is írt a pesti Napkeletbe.

„Londonban jártunk és érkezésünkkor bátyám nagy szomorúságunkra éppen Párizsban volt egy hölgy meghívására, ki neki elragadó játékáért hegedűjének csavarjába, kulcsaiba négy szép gyémántot metszttetett. Pénteken azonban kimondhatatlan örömeinkre megérkezett Londonba... bátyám hegedűjének varázshatását leírni képes nem vagyok.”

Genovában, Paganini szülővárosában olyan dolog történt vele, amit nem hallgathatott el:

„Másodszori fellépésem után, midőn már az egész város ismerte nevemet, egy levelet kaptam a sindacotól (főpolgármestertől), amelyben személyemet a Városházára hívta meg – meg ne ijedj! Midőn ott megjelentem, szépen bevezetett egy szobába, ahol egy faliszekrényt nyitottak fel előttem.

Egy rövid pillantást odavetve azonnal tudtam, hogy minő kellemes meglepetés vár reám. A faliszekrény táblája tárulván ott láttam benne Paganini olajba festett gyönyörű arcképét, s alatta egy állványon a nagy olasz hegedűművész híres Giuseppe Guarneri féle kedvenc hegedűjét. A pillanat hatása alatt – megvallom – sírtam örömben, de a kellemes meglepetésnek ezzel még nem volt vége.

A sindaco rámutatva az üvegharangra – amely a város címerével négyyszeresen volt lepecsételve és amely alatt a varázshangú

Az 1860-ban készült Brandl-hegedű berakása

hegedű már régóta pihent, miután a nagy mester keze alatt az egész világot elbűvölte hangjaival – parancsot adott, hogy a pecsétet törjék fel, amiket is nekem emlékül azonnal kézbesítettek.

„A tündéri hegedűt én magam vettem ki az üvegharang alól, miután erre szabályosan felkért a főpolgármester, s kezembe tartottam a világhírű hangszert, amelyet Paganini szülővárosának testált örök emlékül. Elképzelted határtalan örömet a meglepetés, s hízelgő kitüntetés felett.”

Az itthoniak örömmel olvasták a beszámolót és elismeréssel adóztak nemcsak a sikerek, a tények, de a papírra vetett gondolatok miatt is.

Brandl-csiga

1860-ban kapott amnesziát és tért vissza Magyarországra. Külföldi turnéin (és természetesen itthon is) a magyar zene lelkes propagátora volt, Liszt és Wagner benső barátjaként a újromantikusok művészetét is népszerűsítette. Pesten a Nemzeti Színház első hegedűse is volt, de végül Párizs, majd – 1878-tól – New York lett állandó lakhelye. 1891-ben lépett fel utoljára Magyarországon.

A koncertező Reményi

Az 1875-ös évben Reményi Ede ismét itthon volt. Meglátogatta Nemessányi Sámuel, a kor híres magyar hegedűkészítőt, akinek munkásságát igen sokra értékelte. A találkozásról a mester fia, Nemessányi Bélának leírásából értesülhetünk.

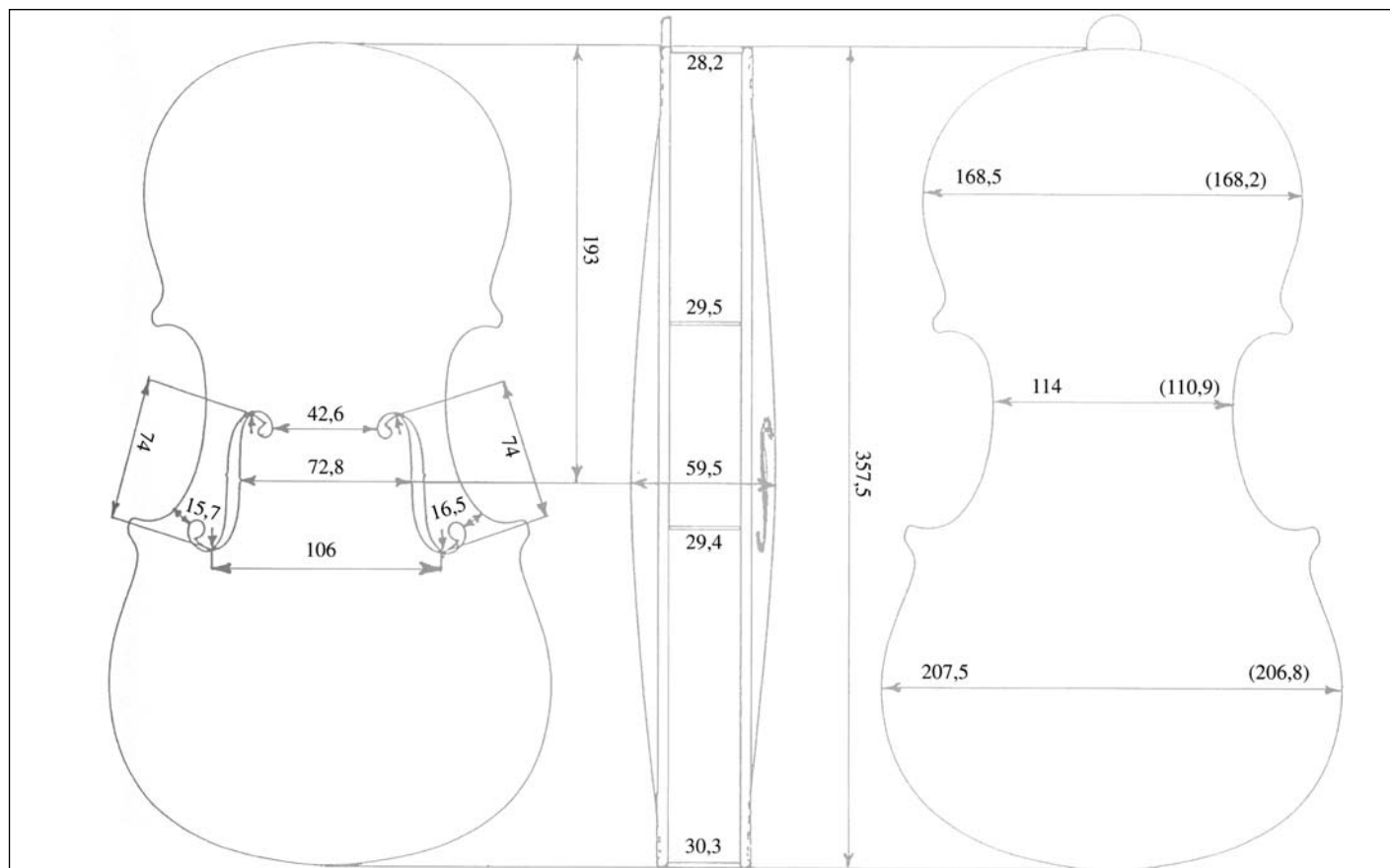
„A Hatvan utca 7. szám alatti műhelyben gyakran meglátogatta apámat Reményi Ede, az akkori híres hegedűművész és órák hosszat játszott ingujjra vetkőzve új, vagy javított hegedűjén. Kedvenc magyarnótái voltak a Repülj, fecském és a Cserebogár, sárga cserebogár... Az akkor még fiatal Hubay Jenő és mások is sokan jártak apám kis műhelyébe.”

1863-ban, olaszországi leveleiben a következőkről számolt be.

„Íme egy pár nap múlva négy hava lesz, hogy Olaszországban járok-kelek. Sok mindenféle tapasztaláson mentem keresztül, sok szépet, dicsőt, bámulandót, elfelejthetlent láttam, észleltem. Velencét, Padovát, Vicenzát, Milanót, Torinót, Genovát, Parmát, Piacenzát, Reggiót, Bolognát és Ferrarát is bejártam hegedűmmel.

A magyar nevet terjesztettem és amennyire csekély erőmből kitelt, édes hazánknak mindenhol és minden alkalommal barátokat szereztem.”

1872 decemberében Egyiptomba utazott zongorakísézőjével, Plotényi Nándorral. Az alexandriai és kairói koncertek mellett kiránduláson is részt vett a gizehi piramissnál. A 450 láb magas gúla tetején elővette hangszerét és eljátszotta először a Klapka indulót, majd a Himnusz, a Szózat következett, majd a Repülj fecském. Végük Chopin egy prelűdje és reményi saját szerzeményű török darabjai szóltak meg.

Egy Guarneri modell után készített Brandl hegedű méretei

A hegedűgyűjtő Reményi

Reményi Ede szenvedélyesen gyűjtötte a mesterhegedűket.

Magyarországi hangversenyútját korábban befejezve Párizsba utazott. Onnan küldött levelében említi: „Vuillaume, a híres hegedűcsináló expressz egy nagyszerű hegedűt készít számomra. Erhardék nagyszerű zongorát fognak prezentálni négy-öt ezer frankért.

A remekműveket készítő mestereket művészeknek kijáró tisztelettel becsülte. Nemcsak a gyönyörű hangzással, de az alap-

anyagként használt fák minősége, a lakkok csillogása révén született vizuális élménnyel sem tudott betelni Reményi – a szebbnél szebb hegedűk kellette esztétikai élményekről számos korabeli dokumentum is tanúskodik. Minden tulajdonában lévő hangszerről ugyanis napló-féjét vezetett, amelyben pontosan leírja a hegedűk tulajdonságait, véleményezi azokat és gyakran ad hangot elragadtatásának is.

Hegedűi kapcsán nem zárkozott el a külsőleges hatáskeltéstől sem. Előfordult, hogy egy-egy hangversenyén fél tucat hegedűt is elhelyeztetett a zongorán és minden darabot másik hangszeren játszott.”

Reményi és Stradivari

Egyike volt azoknak, aki nemcsak kópiák segítségével ízlelhette meg a klasszikus cremonai iskola hangszereit, hanem eredetiben is. Stradivariját az alábbi adatokkal jegyzik a legendás hegedűépítő katalógusában.

1720... Eine Violine von 1720 spielte Rodolphe Kreutzer, doch vg. 1717

Herr Marcusson in Louis Villa, ehemals im Besitz des ungarischen Violinvirtuosen Eduard Reményi.

Ábrányi Kornél, a neves zeneíró és zenekedvelő is megtapasztalhatta, milyen alapos ismerője volt hangszerének (hangszereinek) Reményi Ede. „1849 szeptember havában, mielőtt külföldre emigrált, Reményi Ede meglátogatott Pesten... Kezébe adtam azt a Stradivari hegedűt, amelyet Lavotta hagyott az atyámra... Alig tudott tőle megválni, s tovább egy óránál játszott rajta ropant lelkesedéssel...”

Már akkor szenvedélyes hegedűgyűjtő volt, s mint ilyen kiváló szakértőnek bizonyult, mert mindjárt rájött, hogy a hegedű nyaka és csigája nem valódi... Az elkoptatott nyak feszélyezte atyámat a játékban, a még korábban újat csináltatott helyette az akkoriban híres hegedűkészítővel Teufersdorferrel.

Egy alkalommal, amikor hazaérkezett külföldi koncertkörútjáról, magával hozta nagy ládáját, amiben hegedűt tartotta, és így szóló feleségéhez:

„Várj, mutatok valami fenségeset. Ez egy Stradivarius. Berlinben vettem és azt akarom, hogy Te hallgasd először. Hegedülni kezdett és egy órán tartott a koncert az egyetlen hallgató előtt..”

Nem sokkal később a Pesti Nemzeti Dal-
kör hangversenyén játszott először Stradivariján. Produkciója óriási sikert aratott.

Reményi és Brandl Károly

Brandl Károly 1821-ben született Szombathelyen és 1865-ben halt Budapesten. Életrajzáról egymásnak ellentmondó adatok maradtak ránk. Dr. Geyer szerint 1842 és 1847 között tanult Tischenantnál, ebben az esetben azonban csak 21 évesen kezdte volna meg tanulmányait. Henley ezzel szemben azt állítja, hogy 14 évesen már birtokában volt mesterségének és 19 évesen első önálló hangszerét is megépítette. Ez azonban azt jelenti, hogy már 1835-ben foglalkoznia kellett szakmájával. Tanulóévei után Hoffmannhoz ment egy évre, Bécsbe, ahol egyidejűleg Wilhelm-Theodor Gutermann-nál is dolgozott.

1855-ben nyitotta meg önálló műhelyét Pesten, a józsefvárosi Hatvani (Gránátos) utcában, ahol mindenek előtt arányosan kicsinyített Stradivari, vagy a korpusz hosszát 362 mm-re növelve Guarneri modellek alapján épített hangszereit. Kettős berakásával a Hieronymus Amati és Maggini modelleket is alkalmazta.

Hegedűinek csigái meglehetősen nagyok, nyersen, de szépen, lendületesen faragottak. A hangszerek egyáltalán nem tetszetősek, hangjuk túl sötét, nem elég áttetsző. Csengetésük – a test nagysága miatt – inkább brácsaszerű, a felső húrok élesen, az alsóbbak többnyire tompán szólnak.

1862-ben a londoni Világkiállításon Brandl érmet is nyert hegedűivel, amelyek különösen közkedveltek voltak cigánymuzikusok körében erős szerkezetük és erős hangjuk miatt.

Brandl és/vagy Stradivari?

Reményi Ede III. Napoleon előtt is hegedült. „A zeneterembe három lakáj hozta utána a három hegedűjét: egy Stradivariust, egy Guarneriust és azt a remek, erős és édes hangzású hangszert, amelyet a pesti Brandl mester készített számára. Ez a hegedű úgy szóló, mintha Cremonában alkották volna meg az összes nagy fortélyok ismeretében. Kőrifá volt ez is felső lapja pedig fenyőfa; de azt, hogy mivel pácolta, mivel színezte, milyen

mélyen vágta ki a fenyőtörzset a hangképző üreg tökéletessé tételének érdekében, titkolta a mester. A néhány esztendősen hegedű oly érett volt, oly beavatottan szóló, mintha századok zengenének rajta benne.”

Olaszországban gyakran játszott Brandl hegedűn Reményi Ede, aminek kapcsán a pesti lapoknak érdekes élményről tudósít.

„A hegedű hangja oly tiszta, csengő, édesded, mint a Guarneriusom, amelyet Londonban 2100 pengő forintért vettem.

Olaszországban állandóan a Brandl hegedűn játszottam. A zenészek mind kérdezték: hol szereztem a pompás Stradivariust? Tisztességes, becsületes, Pesten készült magyar hegedű –feleltem.”

Brandl Károly oly kiváló művésze a hegedűkészítésnek, hogy kitűnt volna még Cremonában, ha a 18. század elején élt volna.

De szerencsénk és az ő szerencséje, hogy most él, hogy Pesten működik és hogy haza iparunk egyik művészeti ágának oly kiemelkedő ismerője.”

Olaszországból hazatérve vidéki hangversenykörutat tervezett. Előtte azonban felkereste Brandl Károlyt, hogy megköszönje neki azt a remek hangszert, amellyel Olaszországban oly nagy sikert aratott.

1896 – ünnepélyes naplemente

1896-tól egyre romlott Reményi Ede feleségének állapota, Reményi maga is betegeskedett... Drága hegedűt volt kénytelen eladni, hogy fizetni tudja az orvosokat és a gyógyszereket. Eladta Guarneriusát, majd Stradivariust is... ez utóbbit azonban még megszólaltatta és

A Brandl hegedű felülnézetben

Edison barátja rögzítette is hangját új gépével, a fonográfval. Később a fonográfot is értékesíti. Egyetlen hangszertől nem vált meg csupán, a magyar készítésű Brandl hegedűtől.

Reményi értékismerete és a hangszerek sznobizmustól mentes, tisztán a minőséget alapul vevő tisztelete nem jellemezte a millenniumhoz közeledő magyarországi muzikusokat. Ábrányi Kornél az 1896-os nagy millenniumi kiállítás hangszerrészlegét ismertetve megállapította, hogy „kiállítás a hangszer-szükséglet dolgában még mindig nagy aránytalanságot mutat a kereslet és a kínálat között, mert amíg manapság is még mintegy hárommillió forintba rúg az országba külföldről importált

különböző hangszerek értéke, addig a mi kivitelünk alig múlja felül a hat-hétszáz-ezer forintot. Pedig az ezredéves zenekiállítás fényesen bizonyított amellet, hogy ha a magyar közönség nem lenne oly anyyira rabja a külföldi ízlésnek, e tekintetben szintén kielégíthetné a legkényesebb igényeit is. A Pilát Pál cég például hazánkban a hangszeripar egyik legérdemesebb és méltán keresett képviselője; vonós hangszerekben a legkiválóbbakat állította ki s vonósnégyese méltán figyelmet kellett minden szakértő előtt. Vonói külföldön is keresettek. Reményi Mihály vonós kiállítása, főleg sikerült Stradivari, Guarnerius, Maggini és Gaspari utánzatokkal tűnt ki, valamint azzal a speciális

olajlakkal, amely az ő találmánya, s átlátószóvá teszi a hangszerek fedélzetét. Érdekesen mutatta be a hegedűjavítás előnyét is kétszáz éves teljesen kiszáradt faanyag segítségével.”

Búcsú

1898-ban még átutazott az Egyesült Államokba, hogy hangversenyeket adjon San Franciscoban. Itt érte őt a halál, amiről Stockinger Ferenc New York-i főkonzul értesítette öccsét, reményi Antalt.

„Néhány hónappal ezelőtt láttam utoljára, mielőtt az utolsó körútra indult.

Vagy másfél évvel ezelőtt cukor kórban nehéz beteg volt. Azóta tejjel és fekete kenyérral táplálkozott. Egyébiránt korához képest testileg-lelkileg csodálatosan jól bírta magát. Kedves hegedűjén épp oly tüzes hévvel játszott, mint 30 évvel ezelőtt.

San Franciscoban érte a halál egy hangverseny közepette. Saját szerzeményű amerikai hazafias himnusza után rengeteg taps és ujjongás támadt. Ismét kilépett, tántorogni kezdett, a hegedűt a melléhez szorította, elesett és meghalt.”

Úgy, ahogy annak idején azt elképzelte:
 „En sem akarok ágyban, párnák közt meghalni... A hangversenydobogón hulljon ki kezemből a vonó.”

Tóth anna

REJTVÉNY

ÁT – HALLÁS

– Hörmann úr, megjöttem, én vagyok a zongorahangoló!
 A vicc folytatása a rejtvényben található!

VÍZSZINTES: 1. Ennél is magasabb helyre – Dél-Afrikában honos, fa nagyságú liliom. 2. Hörmann úr mondja a hangolónak

(a vicc folytatása). 3. A TB egyik elődje – indítékkal kapcsolatos, kauzális – a Pál utcai fiúk vezére (János). 4. Darius Milhaud 1919-ben bemutatott balettje. 5. Biztonsági berendezés – 1927-ben az USA-ban kivégzett anarchista forradalmár (Nicola). 6. Régi hossz mérték – ... Lanka (Ceylon) – olimpiai bajnok japán tornász (Szavao). 7. Lóbetegség – értékes régiség jelzője – illetve, rövid. 8. Csőben világító gáz – Timothy, becézve – a felszínére. 9. Rettenetes – na, mi van? 10. Késik a randevúról. 11. 1840 körüli egyesült Gyenessel – suli – cselgáncsfokozat. 13. Oxigénmódosulat – Kassák Lajos lapja volt.

FÜGGŐLEGES: 1. Kemény rész! – a hangoló válasza, azaz a vicc poénja. 2. Ládafia! – farmermárka – a Marquises-szigetek egyike, másik nevén Masse. 3. Locsol – kukacot akaszt a bot végére! 4. Irodalmi műfaj – magában foglalja a főnevet, névmást, melléknévet és a számnevet. 5. Kéményben van! – abba az irányba – már majdnem! – az -en és az -ön társa. 6. Felfúj, fonetikus – ideiglenes állapot. 7. Tréfás megszólítás – három lépésből álló táncmotívum. 8. Épületek közepén vagy sarkán kiugró homlokzatrész – melyik személy tulajdona? 9. Keresztül – tisztelt cím, rövid. – idegen mozi – orosz helyeslés. 10. Bach életében is szerepet játszó észak-német város – odébb tesz. 11. A Kingsmill-szigetek egyik atoljához tartozó (ONOTOAI9 – színpad, színház, angolul. 12. Ez pl. a rubin – Twin Lens Reflex (kétaknás, tükör-reflexes fényképezőgép), rövid. – svájci származású francia író (Claude). 13. Fél pont!

Zábó Gyula

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1						■		■					■
2													H
3	■				■			■					↓
4													
5	N	■				■						■	G
6			■				■		■				
7				■					■				
8					■		■			■			
9	E	■						■				■	S
10													
11					■			■					■
12	E	→					SZ						
13	■					■		■					

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

Minden ami a fújáshoz kell!

A zenei hagyományok méltó megőrzése jegyében, a Fon-Trade Music Kft. Magyarországon egyedülálló hangszerkészlettel és szolgáltatásokkal áll a muzsikusok, zenei intézmények és kereskedő kollégák rendelkezésére.

• a világ vezető fúvós márkáinak széles skáláját kínáljuk: nálunk ezeket nem csak megrendelheti,

kézbe veheti, kipróbálhatja, összehasonlíthatja.

- ritmus- és ütőhangszerek teljes tárházát, az Orff-hangszerektől a jazz- és rock szereléseken át a szimfonikus hangszerekig.
- szavatolt minőséget a tanuló hangszerektől a professzionálisig, melyek a világ legnevesebb hangszergyártó cégeitől közvetlenül kerülnek üzletünkbe.
- a fúvós hangszerek szakszerű javítását, karbantartását: javítóműhelyeinkben a legmodernebb és tradicionális technikák ötvöztetésével, elismert mesterek irányításával, eredeti gyári alkatrészek felhasználásával folyik a munka. **Így magától értetődő a garancia...**

1081 Budapest, Kiss József utca 10-14., Telefon: 06 1 210 2790, Fax: 06 1 303 1158, E-mail: fontrade.music@axelero.hu

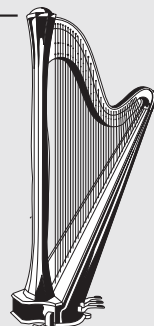
Zenekari hárfák
beállítása, javítása, karbantartása, felújítása

KG. Technika Bt.

Karvaly Géza & Sashegyi Ágnes
a Magyar Állami Operaház hivatalos hárfajavítója hárfaművész

Tel. / Fax: +36 - 1 - 312 3116
Tel: +36 - 30 - 212 2872

1068 Budapest, Szondi u. 79.

Megrendelőszelvény

A mai napon megrendelem a

ZENEKAR

című folyóiratot

..... példányban

A lap egyedi számainak ára 200,- Ft.

Előfizetési díj (öt számra): 1000,- Ft.

Név:

Cím/város:

utca:

irányítószám:

Dátum:

Elloptak egy OBOÁT

a budapesti Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola és Gimnázium (1065 Bp. VI., Nagymező u. 1.) egyik növendékétől. Az iskola tulajdonát képező Buffet-Crampon 9221 gyári számú hangszert, három pénztárcát és egy mobiltelefont vitt el a tolvaj a Hegedű utcai kollégiumból. Az oboát az iskolától kölcsönző középiskolai növendéknek 1 millió forintot – a hangszer leltári értékét – kellene az iskolának megfizetni, hiszen a hangszer nem az övé.

Az iskola és a károsult növendékek kérik azokat, akik a lopásról bármilyen információval rendelkeznek, hogy az iskola titkárságán – **34-27-780** –, portáján – **32-17-514** – vagy az igazgatóság bármely tagjánál jelentsék be, amit tudnak.

Közreműködésüket a károsult szegény sorsú növendékek nevében is köszönjük.

Igazgatóság

A

ROSÉ

hangszerüzlet

minden munkatársa

Kellemes Karácsonyi Ünnepeket

és

Boldog Új Esztendőt

kíván minden kedves ügyfelének.

Sok szeretettel várunk mindenkit üzletünkben, a jövő évezredben is.

Rosé Kft. 1065 Budapest, Hajós u. 9.
Tel:(1)353-3020, (1)269-5982, Fax:(1)269-5981,
E-mail:rose@ax.hu

PROGRAMOK

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

2000. december 1. 19.00

Duna Palota

Téli bérlet

Ravel: Couperin sírja

Sain-Saëns: a-moll gordonkaverseny Op. 33

Debussy: Egy faun délutánja

Haydn: 85. B-dúr szimfónia

(A királyné)

Vez.: Philippe de Chalendar

(Franciaország)

Km.: Baráti András

December 10. 9.30 és 11.00

Duna Palota

Ifjúsági bérlet

Nagyhatalmak a zenében

Körutazás sok zenével, melyből

Magyarország sem hiányozhat

Műsorvezető: Zelinka Tamás

December 22. 19.00 Duna Palota

Téli bérlet. Mozart est

F-dúr divertimento K. 138

A-dúr hegedűverseny K. 219

g-moll szimfónia K. 183

Vez.: Deák András

Km.: Baráti Kristóf

December 25. 20.00 Duna Palota

Duna Koncert

Vez.: Deák András

December 26. 20.00 Duna Palota

Duna Koncert

Vez.: Deák András

December 29. 17.00 és 20.00

Duna Palota

Duna Koncert

Vez.: Vajda Gergely

December 30. 20.00 Duna Palota

Duna Koncert

Vez.: Vajda Gergely

2001. január 26. 19.00

Duna Palota

Tavaszi bérlet. Kamarazenei est

Mozart: F-dúr oboanegyves K.

370

Paganini: Hegedű-gitár duó

Haydn: F-dúr fúvósötös

Mozart: A-dúr klarinétötös K.

581

Malcolm: 3 tengerészdal

Joplin: Ragtime

Evans: Flute fiesta

Km.: a Zenekar kamaragyüttese
és szólistái

Február 23. 19.00 Duna Palota

Tavaszi bérlet

Beethoven: Prometheus nyitány

Liszt: Mefisztó keringő

Király László: Elégia

a megbezett gyermekért

Beethoven: VII. A-dúr szimfónia

Vez.: Deák András

Km.: Zempléni Tamás

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

2000. december 5. 19.00

KLTE aulája

J. S. Bach: 78. Kantáta

J. S. Bach: 79. Kantáta

J. S. Bach: Komm, Jesu, komm –

két kórusos motetta

J. S. Bach: Karácsonyi oratórium

Vez.: Berkesi Sándor, Pazár István

Km.: a Debreceni Református

Kollégium Kántusa, a Nagyvára-

di Partium Keresztény Egyetem

Vegyeskara, Papp Vilhelmina,

Kovács Annamária, Bőjte Sán-

dor, Rácz István, Csósz János

December 11. 19.30

Bartók Terem

Haydn: F-dúr szimfónia HOB. 89

Poulenc: Versenymű

két zongorára és zenekarra

Rachmaninov: Szimfonikus táncok

Vez.: Bartal László

Km.: Pertis Attila és Egri Mónika

December 14. 19.00

KLTE aulája

J. S. Bach: Magnificat

Vez.: Szabó Sipos Máté

Km.: a Debreceni Egyetem Kon-

servatórium Canticum Novum

Kamarakórusa

(Művészeti vezető: Török Ágnes),

Csósz János

December 17. 19.00

Nyíregyháza

J. S. Bach: Karácsonyi oratórium

December 21. 18.00

Debreceni Egyetem Orvos és

Egészségtudományi Centrum

Elméleti Galériája

J. S. Bach: Karácsonyi oratórium

2001. február 10. 19.30

Bartók terem

Farsangi hangverseny

Bernstein: West Side Story

F. Löwe: My Fair Lady

J. Bock: Fiddler on the Roof

Elgar: Royal March

Vez.: Kollár Imre, Henry

Barenblatt (Németország)

Km.: Zsádon Andrea,
Szolnoki Tibor, Drágán Lajos

Február 12. 19.30

Bartók terem
Farsangi hangverseny
Műsor: mint 10-én

Február 20. 19.00

KLTE aulája
Erkel: Hunyadi nyitány
Hidas: Klarinétverseny
Weiner: Katonásdi
Weiner: Szerenád
Kodály: Nyári esték
Vez.: Tóth László

Február 26. 19.30 Bartók terem

Antonio Anichini: Requiem (ősbemutató)
(A zenekar részére írt mű)
Vez.: Massimo Niccolai (Olaszország)
Km: a Debreceni Kodály Kórus, (karig.: Szabó Sipos Máté)
Talamba Útőhangszeres Együttes (Műv. vez.: Szabó István)
Gabriella Cecchi, Lucia Scianimanico, Enrico Nenci (Olaszország)

Március 5. 19.30 Bartók terem

Händel est
Szvit a "Rodrigo" c. operából
Concerto Grosso No. 12
Concerto Grosso Op. 3. No. 3
Passacaglia
Concerto No. 3 g-moll
D-dúr szvit
Hárfa-verseny
Vez.: Kollár Imre
Km.: Hatvani Pál, Ludmánya Antal, Csósz János, Ludmilla Sirowajksa (Lengyelország)
Szervező: Filh. Kht., DFZ
Március 6. 19.00 KLTE aulája
Händel est
Műsor: mint 5-én

Március 19. 19.30 Bartók terem
Tavaszi Fesztivál

Haydn: Esz-dúr szimfónia No. 55 (Iskolamester)
Brahms: Variációk egy Haydn témára
Brahms: II. szimfónia D-dúr
Vez.: Járai István (USA)

DOHNÁNYI SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 15. 19:00

Budafoki Városháza
Vivaldi: A négy évszak
Mozart: Jupiter szimfónia
Km.: Kalló Zsolt – hegedű
Vez.: Vashegyi György

December 16. 15:00

Rózsavölgyi Közösségi Ház
Zeneértő leszek
Barangolás a hangszerek világában
Útós és billentyűs hangszerek

December 16. 11:00

Budafoki Városháza
A zene titkai – ifj. bérlet
Vivaldi: A négy évszak
Km.: Kalló Zsolt – hegedű
Vez.: Vashegyi György

December 17. 11:00 és 19:30

Pesti Vigadó
Vivaldi: A négy évszak
Mozart: Jupiter szimfónia
Km.: Kalló Zsolt – hegedű
Vez.: Vashegyi György

Január 12. 19:00 Budafoki Városháza

Újévi hangverseny
Vez.: Antal Mátyás

Január 21. 19:30 Pesti Vigadó

Sibelius: Hegedűverseny
Borodin: II. szimfónia
Km.: Evgeny Sevenkov – hegedű
Vez.: Dian Tsobanov

Február 4. 19:30 Zeneakadémia

Dvořák: Zongoraverseny
Schubert: III. szimfónia
Rosamunda közzene
Km.: Jandó Jenő – zongora
Vez.: Melles Károly

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

December 21. 19:00

Evangélikus Öregtemplom
Bach: Karácsonyi oratórium
Km.: énekes szólisták
Vez.: Medveczky Ádám

Január 8. 19.00

Nemzeti Színház Győr
Farsangi koncert
Vez.: Sándor János

Január 20. 11.00 Zeneakadémia

Csajkovszkij: 1812 nyitány
Beethoven: III. szimfónia – részlet
Wellington győzelme
Vez.: Medveczky Ádám

Január 23-24-25. Győr

Ifjúsági koncertek
Weiner: Románok
Dvořák: h-moll csellóverseny
I. tétel
R. Strauss: II. kürtverseny
Km.: Bélyei Adél
Molnár Gyula
Vez.: Jármay Gyula

Február 1–16. Veszprém megye Ifjúsági sorozat

MATÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

2000. december 7. 19.30 MTA

Roosevelt téri Díszterem
"C" bérlet
Mozart: A-dúr szimfónia KV. 201
Haydn: Trombitaverseny
Schubert: V. szimfónia
Vez.: Ligeti András
Km.: Molnár Zoltán

December 7. 19.30

MATÁV Zeneház
Sinfonietta bérlet
Csemiczky Miklós: Antiphone No. 2
Kocsár Miklós: Capricorn, Concerto
Boulez: Derive
Csemiczky Miklós: Comedia senza parole
Vez.: Héja Domonkos

December 11. 19.30 Zeneakadémia

Oratórium bérlet
Brahms: Német Requiem
Vez.: Jurij Szimonov
Km.: Bátorfi Éva, Fokanov Anatolij és a Nemzeti Énekkar (karig.: Antal Mátyás)

December 20 19.30 Zeneakadémia

Zeneakadémiai "A" bérlet
Corelli: Concerto grosso ("Karácsonyi") Op. 6. No. 8
Csajkovszkij: Diótörő – szvit
Rachmaninov: A harangok
Vez.: Ligeti András
Km.: Szabóki Tünde, Ludovik Ludha, Fokanov Anatolij és a MR Énekkara (karig.: Strausz Kálmán)

December 21. 19.30 Zeneakadémia

Zeneakadémiai "B" bérlet
Corelli: Concerto grosso ("Karácsonyi") Op. 6. No. 8
Csajkovszkij: Diótörő – szvit
Rachmaninov: A harangok
Vez.: Ligeti András
Km.: Szabóki Tünde, Ludovik Ludha, Fokanov Anatolij és a MR Énekkara (karig.: Strausz Kálmán)

December 22. 18.00

MTA Roosevelt téri Díszterem
Koraesti hangversenyek
Corelli: Concerto grosso
"Karácsonyi" Op. 6. No. 8.
Csajkovszkij: Diótörő szvit
Vez.: Ligeti András

2001. január 11. 19.30

Zeneakadémia
Zeneakadémiai "B" bérlet
Brahms: Variációk egy Haydn- témára
Mendelssohn: Hegedűverseny
Schumann: III. "Rajnai" szimfónia
Vez.: Ligeti András
Km.: ifj. Szalai Antal

Január 12. 18.00

MTA Roosevelt téri Díszterem
Koraesti hangversenyek
Brahms: Variációk
Mendelssohn: Hegedűverseny
Vez.: Ligeti András
Km.: ifj. Szalay Antal

Január 18. 19.30

MTA Roosevelt téri Díszterem
Mozart: G-dúr szimfónia KV. 199
Mendelssohn: Hegedűverseny
Schubert: VIII. h-moll befejezetlen szimfónia
Vez.: Héja Domonkos
Km.: Környei Zsófia

Január 18. 19.30

MATÁV Zeneház
Sinfonietta bérlet
Lutoslawsky: Chain No. 1
Sztravinszkij: Pribautki – dalok
Ravel: Bevezetés és Allegro
Berio: Népdalok
Szóllósy András: Pro Sonno
Igoris Strawinsky
Vez.: Ligeti András
Km.: Húvösvölgyi Ildikó

Január 24. 19.30 Zeneakadémia
Zeneakadémiai "A" bérlet

Bartók: Magyar képek
Dubrovay: Concerto magyar népi hangszerekre és zenekarra – ősbemutató
Bartók: Zene híros- ütőhangszerekre, és cselesztára
Vez.: Ligeti András
Km.: Havasréti Pál, Lányi György, Juhász Zoltán, Szeverényi Ilona

Február 8. 19.30, Zeneakadémia

Zeneakadémiai "B" bérlet
Mahler: Egy vándorlegény dalai
Mahler: VI. szimfónia
Km.: Verebics Ibolya
Vez.: Ligeti András

Február 14. 19.30 Zeneakadémiai Zeneakadémiai "A" bérlet

Schubert: Rosamunda nyitány
Csajkovszkij: Rómeó és Júlia – nyitányfantázia
Beethoven: VI. "Pastorale" szimfónia
Vez.: Ligeti András

Február 16. 18.00 MTA Roosevelt téri Díszterme Koraesti hangversenyek

Schubert: Rosamunda – nyitány
Csajkovszkij: Rómeó és Júlia – nyitányfantázia
Vez.: Ligeti András

Február 25. 19.30 Zeneakadémia Oratórium bérlet

Mozart: c-moll mise KV. 427
Sztarvinszkij: Oedipus Rex
Vez.: Ligeti András
Km.: Kertesi Ingrid, Verebics Ibolya, Mukk József, Kováts Kolos, Wiedemann Bernadett, Ludovít Ludha, Rác István, Moldvay József, Basky István, Mácsai Pál és a MR Énekkara (karig.: Strausz Kálmán)

MAGYAR RÁDIÓ ÉS TELEVÍZIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA**2000. december 7. 19.30 Zeneakadémia**

Oratórium bérlet
Bach: h-moll mise
Vez.: Vashegyi György
Km.: Zádori Mária, Kiss Noémi, Németh Judit, Drucker Péter, Kovács István és az MR Énekkara

December 17. 19.30 Zeneakadémia Hungária 2000 bérlet

Kodály: Változatok magyar népdalra
Liszt: Esz-dúr zongoraverseny
Bartók: Concerto
Vezényel és zongorán közreműködik: Vásáry Tamás

2001. Január 17. 19.30 Olasz Kultúrintézet

Victor Máté: Fagottverseny (bemutató)
Mozart: Esz-dúr sinfonia concertante, K. 297/b
Musszorgszkij-Elgar Howarth: Egy kiállítás képei (rézfúvószenekari átírat)
Vez.: Vásáry Tamás
Km.: Rác Ottó, Varga Gábor, Pfüjd Zsanett, Tallián Dániel, Varga Zoltán

Január 25. 19.30 Zeneakadémia Oratórium bérlet

Mozart: Requiem
Vez.: Fischer Ádám
Km.: Hamvasi Szilvia, Sandra McMaster, Timothy Bentch, Fried Péter és az MR Énekkara

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR**2000. december 6. 19.30 Zeneakadémia**

Erdélyi Miklós bérlet
Beethoven: IV. szimfónia
Csajkovszkij: Hegedűverseny
Csajkovszkij: Diótörő – szvit
Vez.: Pál Tamás
Km.: Kokas Katalin

December 9. 11.00 és 14.30 Magyar Honvédség Művelődési Háza**15.00 Zeneakadémia Unokák és nagyszülők hangversenyei**

Mikulás-hangverseny
Csajkovszkij: Hegedűverseny – részlet
Csajkovszkij: Diótörő – szvit
Vez.: Pál Tamás
Km.: Kokas Katalin

December 14. 19.30 Zeneakadémia Lukács Miklós bérlet

Beethoven: Missa Solemnis
Vez.: Jurij Szimonov
Km.: a Magyar Rádió Énekkara (Karig.: Strausz Kálmán)

2001. január 22. 19.30 Zeneakadémia

Erdélyi Miklós bérlet
Debussy: Egy faun délutánja
Lalo: Spanyol szimfónia
Debussy: Ibéria – II. szvit
Ravel: Spanyol rapszódia
Vez.: Charles Olivieri-Munroe (Kanada)
Km.: Baráti Kristóf

Január 27. 19.30 Olasz Kultúrintézet Verdi Fesztivál

Verdi: Requiem
Vez.: Marco Boemi (Olaszország)
Km.: a Magyar Rádió és Televízió Énekkara (Karig.: Strausz Kálmán)

Február 1. 19.30 Zeneakadémia Erdélyi Miklós bérlet

Mozart: Figaro házassága – nyitány
Mozart: A-dúr klarinétverseny K. 622
Bartók: A kékszakkallú herceg vára
Vez.: Gál Tamás
Km.: Sólyomi Pál, Németh Judit, Kováts Kolos

Február 7. 19.30 Zeneakadémia Lukács Miklós bérlet

Mozart: Don Giovanni – nyitány
Bartók: Hegedűverseny
Wagner: Wesendonk-dalok
Wagner: Trisztán és Izolda – előjáték és Izolda szerelmi halála
Vez.: Gál Tamás
Km.: Ágoston András és Németh Judit

Február 22. 19.30 Zeneakadémia Lukács Miklós bérlet

Bizet: Az arlesli lány – szvit
Bloch: Schelomo – héber rapszódia gordonkára és zenekarra
Brahms: II. szimfónia
Vez.: Oberfrank Géza
Km.: Onczay Csaba

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR**December 21. Selyemréti Szent István templom Karácsonyi Hangverseny****2001. január 5,6,7. Újévi Hangverseny 2001. január 15. Mozart-bérlet**

Krusz c-moll szimfónia
Haydn: C-dúr orgonaverseny
Lehotka Gábor: Hommage á Händel Orgonaverseny
Schubert: Esz-dúr mise
Vez.: Vashegyi György
Km.: Debreceni Kodály kórus

2001. február 5. Népszerű-bérlet

Dvořák: Stabat Mater
Vez.: Kovács László
Km.: Nemzeti Énekkar

2001. február.11. Mesterbérlet

Ben Haim: Tehilim
Mendelssohn: e-moll hegedűverseny op.64.
Brahms: II. D-dúr szimfónia op.73.
Vezényel és közreműködik: Shlomo Mintz

2001 február 15. Zenepalota**2001. február 19. Mozart-bérlet**

Pergolesi: Stabat Mater
Haydn: fisz-moll "Búcsú" szimfónia No.45.
Vezényel: Wolfgang Gabriel
Km.: a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetének Leánykara

2001. február 26. Szezon-bérlet

Weber: Euryanthe nyitány
Lalo: Csellóverseny
Debussy: Egy Faun délutánja
Respighi: Róma kútjai
Vez.: Medveczky Ádám
Km.: Onczai Csaba

NEMZETI FILHARMONIKUSOK**2000. december 22. 20.00 Szent Erzsébet Plébánia Templom**

Karácsonyi hangverseny
Bach: h-moll mise
Vez.: Kocsis Zoltán
Km.: Kertesi Ingrid, Verebics Ibolya, Pánczél Éva, Timothy Bentch, Ambrus Ákos, Bátor Tamás és a Nemzeti Énekkar (karig.: Antal Mátyás)

2000. január 1. 15.00 Újévi koncert (Westel)**Január 7. 19.30**

Verdi: Requiem
Brahms: Hegedűverseny
Vez.: P. G. Morandi
Km.: T. Machashi és énekes szólisták

Január 15. 19.30**Jubileumi hangverseny a Nemzeti Énekkar fennállásának 15. évfordulója alkalmából**

J.S. Bach: 50. kantáta
Orbán: Te Deum – bemutató
Webber: Requiem
Vez.: Antal Mátyás
Km.: Nemzeti Énekkar és énekes szólisták

Január 16. Szeged

Műsor: mint január 15-én

Január 31.

Bernstein: Candide – nyitány
Gershwin: Concerto in F
Gershwin: Porgy és Bess – szvit
Vez.: Rico Saccani
Km.: Jeffrey Siegel

Február 5.

Mozart: Varázsfuvola – nyitány
Penderecki: Klarinétverseny
Brahms: IV. (e-moll) szimfónia, Op. 98

Február 16. és 17. Pécs

Csajkovszkij: I. szimfónia
(Téli álmok), Op. 13
Ljadov: Két miniatűr
Musszorgszkij-Ravel: Egy kiállítás képei
Vez.: Dmitrij Kitajenko

Február 28.

Ravel: Le tombeau de Couprin
Prelude
Forlane
Rigaudon
Menuet
Toccata (Kocsis Z. átírata)
Rachmaninov: IV. (g-moll)
zongoraverseny, Op. 40
Janacek: Sinfonietta
Vez.: Kocsis Zoltán
Km.: Lilya Zilberstein

SZOMBATHELYI SZIMFONIKUS ZENEKAR

December 14. 19:30**Bartók Terem**

Malek Miklós: Trombitaverseny
Gyulai Gaál János: Hegedűverseny
Gyulai Gaál János:
Zongoraverseny
Malek Miklós: Kürtverseny
Km.: Geiger György – trombita
Dudás Márta – zongora
Sebestyén Ernő (Németho.)
– hegedű
Varga Zoltán – kürt
Vez.: a szerzők

December 17. 18:00**Bartók Terem**

Bach: II. Brandenburgi verseny
Händel: F-dúr orgonaverseny
Händel: Tűzijáték – részletek
Km.: Virágh András – orgona

December 20. 19:30**Filharm. Bérlet, Bartók Terem
Barokk-est**

Km.: Liszt Ferenc Kamarazenekar
Hangversenymester: Rolla János

December 29., 30. 19:30**Rajter bérlet 5., Bartók Terem
Szilveszteri Gála**

Részletek Csajkovszkij híres ba-
lettzenéiből:
Csipkerózsika
Diótörő
Hattyúk tava
Vez.: Izaki Masahiro

**Január 5. 18:30, Körmend,
Színházterem
Körmendi szárm. szólisták
hangversenye**

Km.: Horváth Róbert, Boda Esz-
ter – hegedű
Sabáli László – zongora
Boda Gergely – trombita
Vez.: Philippe de Chalendar
Franciaio.)

Január 7. 11:00**Vasárnapi Családi****Matiné bérlet****Zenélő városok****Január 9. 19:30 Filharm. Bérlet 4.****Bartók Terem****J. Strauss – est**

Km.: Győri Filharmonikus Zenekar
Vez.: Sándor János (Kanada)

Január 15. 19:30**Rajter bérlet 6.****Bartók Terem**

Schumann: Manfred – nyitány
Csellóverseny op. 129.
III. szimfónia op. 97.
Km.: Mérei Tamás
Vez.: Philippe de Chalendar

Január 22. 19:30 Bartók Terem**Magyar Kultúra Napja**

Erkel: Bánk bán –
oratórikus előadás
Km.: Ardó Mária
Wiedemann Bernadett
Hormai József
Bordás György
Magyar Állami Operaház művészei
Vez.: Sándor János

Január 24. Bartók Terem**Filharm. Bérlet 5.****“A keringő apoteózis”**

Weber: Felhívás keringőre
J. Strauss: Bécsi vér
R. Strauss: Rózsalovag – keringő
Berlioz: Fantasztikus szimfónia –
részlet
Prokofjev: VII. szimfónia – részlet
Ravel: La Valse
Km.: Nemzeti Filharmonikus
Zenekar
Vez.: Kesselyák Gergely

Január 28. Pesti Vigadó**Minifesztivál – MZT rendezése**

Balassa Sándor: Hunok völgye
Kocsár Miklós: Csellóverseny
Visky János: Hegedűverseny
Maros Rudolf: Eufónia No. 3.
Km.: Mérei Tamás – cselló
Perényi Eszter – hegedű
Vez.: Kocsár Balázs

Február 15. 19:30**Bartók terem****Rajter bérlet 7.****Svájci vendégművészek**

Rosetti: G-dúr szinfonia
Mozart: G-dúr fuvalaverseny
Veress Sándor: Concerto
“tilinko”
Beethoven: VIII. szimfónia
Km.: Nagy István Zsolt (Svájc) –
tilinkó és fuvola
Vez.: Rybach László (Svájc)

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG ZENEKARA

December 11.

Brahms: Akadémiai ünnepi
nyitány
Weber: f-moll klarinétverseny
Schumann: III. szimfónia
Km.: Várnai Beáta
Vez.: Kovács János

Január 22–23.

Prokofjev: Klasszikus szimfónia
III. zongoraverseny
Csajkovszkij: I. szimfónia
Km.: Demis Matsouev
Vez.: Rico Saccani

Február 12–13.

Kodály: Hány János – szvit
Schubert-Liszt: Wanderer –
fantázia
Bartók: Concerto
Km.: Frankl Péter
Vez.: Rico Saccani

SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

2000. december 4.

Beethoven: I. szimfónia
Beethoven: Ah, perfido –
koncertária
Brahms: B-dúr zongoraverseny
Vez.: Lukács Ervin
Km.: Frank Péter, Cserna Ildikó

December 14.

Elgar: Tengeri képek
Britten: Variációk és Fúga egy
Purcell-témára
Holst: A planeták
Vez.: Alan Tongue (Nagy-Bri-
tannia)
Km.: Lukin Márta és a Vaszy
Viktor Kórus (női kar)

2001. január 5–7. Adelsheim

Bach: Karácsonyi oratórium

február 1.

Bartók: Magyar képek
Lendvay Kamilló: Hegedűver-
seny
Stravinsky: Petruska
Vez.: Gyúdi Sándor
Km.: Szecsódy Ferenc

A Magyar Szimfonikus**Zenekarok****Szövetségének tagjai:**

BM Duna Szimfonikus Zenekar
Cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Telefon: 317-3142
Próbaterem: 1124 Budapest,
Németvölgyi út 41.
Tel./fax: 355-8330;
355-2611/156, 177

**Budafoki Dohnányi Ernő
Szimfonikus Zenekar**
Cím: 1221 Budapest, Anna u. 15/b.
Tel./fax: 229-1821
Próbaterem: 1074 Budapest,
Rottenbiller u. 16–22.
Tel./fax: 322-1488, fax: 267-8667

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 11/c.
Tel./fax: (52) 412-395
e-mail: j.kovacs@matavnet.hu

Győri Filharmonikus Zenekar
9022 Győr, Liszt Ferenc u. 13.
Tel.: (96) 312-452 Fax: (96) 910-099

**Magyar Nemzeti Filharmonikus
Zenekar**
1051 Budapest, Vörösmarty tér 1.
Tel.: 318-0162, fax: 327-4375
e-mail: natphilharm@mail.matav.hu

**Magyar Állami Operaház
Budapesti Filharmóniai Társaság
Zenekara**
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550, fax: 331-9478

**Magyar Rádió és Televízió
Szimfonikus Zenekara**
1088 Budapest, Bródy S. u. 5-7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910

MATÁV Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10-12.
Tel.: 215-5770, fax: 215-5462
e-mail: orchestra@mail.matav.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel./fax: 338-4085
e-mail: bcorch.mav@matavnet.hu

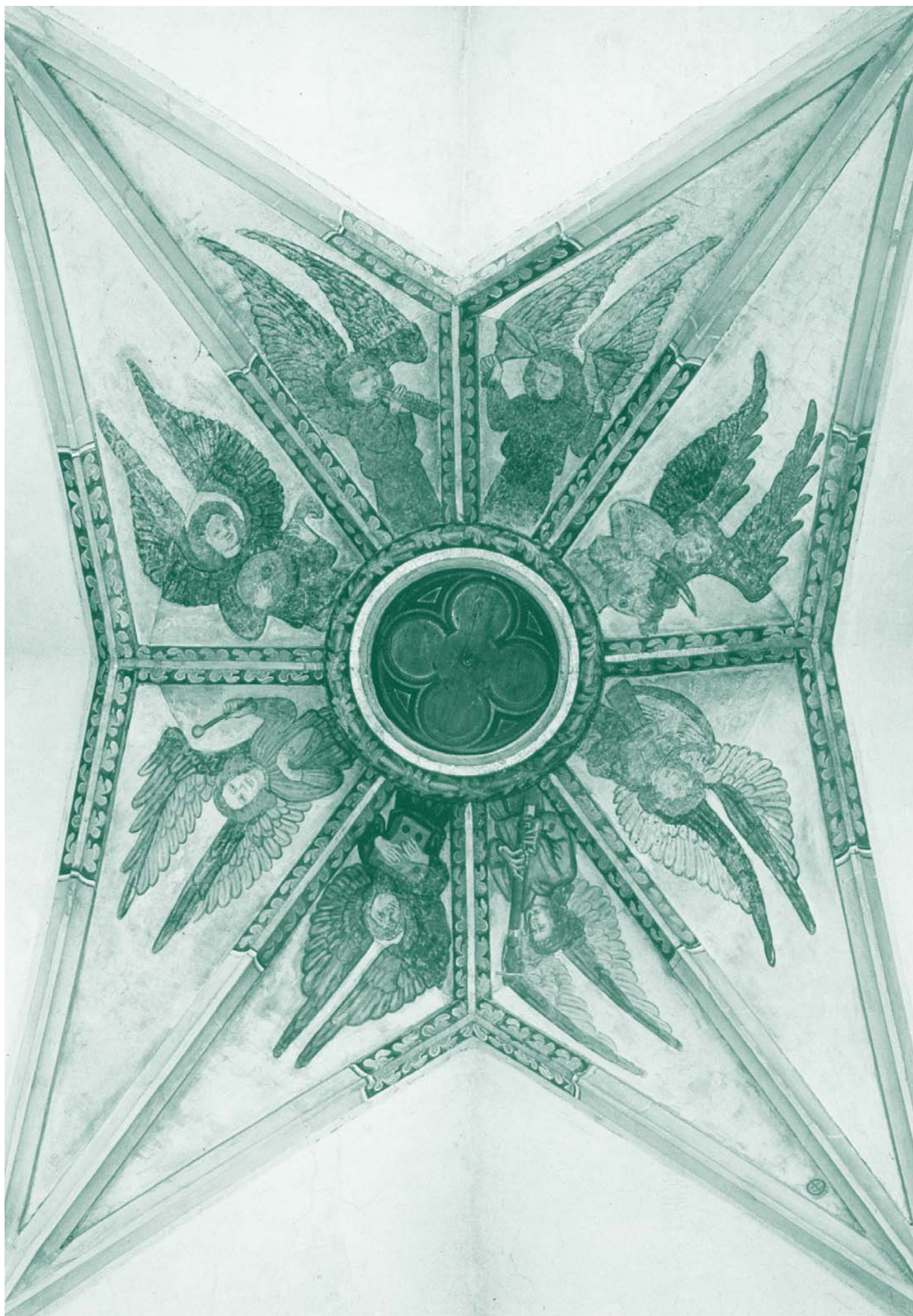
Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábian u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695, fax: (46) 351-497
www.mso.hu.missy@elender.hu

Pécsi Szimfonikus Zenekar
7621 Pécs, Király u. 10.
Tel.: (72) 324-350, 242-793,
fax: 324-350/18, 242-793/18
e-mail: pecssymp@externet.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
e-mail: szeged-symphonie@deltav.hu

Szombathelyi**Szimfonikus Zenekar**

9700 Szombathely,
Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472,
fax: (94) 316-808
Tel.: (94) 314-472,
fax: (94) 316-808

Zenélő angyalok (Heidelberg)